

VAASAN YLIOPISTO

Filosofinen tiedekunta

Katja Kytömäki

Argumentaatio Ajankohtaisen kakkosen Homoillassa

Nykysuomen pro gradu -tutkielma

Vaasa 2012

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ	3
1 JOHDANTO	5
1.1 Aihe ja tavoite	5
1.2 Aineisto	6
1.3 Menetelmät	7
1.4 Tausta ja aikaisempi tutkimus	9
2 RETORIikka	11
2.1 Retoriikan taustaa	11
2.2 Retorinen puhetilanne	13
2.2.1 Yleisö ja keskustelijat	17
2.2.2 Toimittajat	18
2.3 Topos ja esisopimus	20
2.4 Argumentaatio	22
2.4.1 Tieto ja totuus	25
2.4.2 Arvot ja auktoriteetit	26
2.4.3 Vertaukset ja rinnastukset	27
2.4.4 Esimerkit ja havainnollistus	31
3 Keskusteluohjelmien luonne ja suunnitelmallisuus	33
3.1 Keskusteluohjelmien piirteitä	33
3.2 Keskusteluohjelmien agenda	37
4 JÄRKEEN PERUSTUVA ARGUMENTAATIO	40
4.1 Auktoriteettiin, arvoihin ja faktoihin pohjautuva argumentointi	40
4.2 Vertaus ja rinnastus	55
4.3 Esimerkki ja havainnollistus	65
6 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTAA	71

LÄHTEET	76
LIITE. Litterointimerkit	79

VAASAN YLIOPISTO**Filosofinen tiedekunta**

Tekijä:	Katja Kytömäki
Pro gradu -tutkielma:	Argumentaatio Ajankohtaisen kakkosen Homoillassa
Tutkinto:	Filosofian maisteri
Oppiaine:	Nykysuomi
Valmistumisvuosi:	2012
Työn ohjaaja:	Esa Lehtinen

TIIVISTELMÄ:

Ajankohtaisen kakkosen teemaillan aiheena oli 12.10.2010 homoseksuaalien oikeus avioliittoon ja adoptioon sekä homosyrjintä. Pro gradu -tutkielman tavoitteena on tutkia, millaisia retorisia keinoja ko. ohjelman keskustelijat käyttävät argumentoinnissaan. Lähtökohtana on, että kaikki viestintä on argumentatiivista, ja toisaalta se, että televisio-studio ympäristönä vaikuttaa keskustelun kulkuun. Toisin kuin arkielämän väittely- tai argumentaatiotilanteissa, televisiokeskustelun tarkoituksena ei ole vakuuttaa kanssakeskustelijoita vaan kotiyleisö. Mielenkiintoiseksi tilanteen tekee se, että kotiyleisö ei voi antaa palautetta ohjelman aikana – sitä saa ainoastaan kanssakeskustelijoilta.

Teoriaosuudessa keskitytään argumentaation rakentumiseen erityisesti erilaisten taustoletusten ja perusteluiden kautta. Teoriapohja on lainattu Chaïm Perelmanilta ja Lucie Olbrechts-Tytecalta, joskin vaikutteita on otettu aina Aristoteleen ajatuksista asti. Teoriassa otetaan huomioon myös televisiokeskustelun erikoisluonne verrattuna arkipuheeseen, sekä kerrotaan Ajankohtaisen kakkosen teemailtojen suunnittelusta ja rakenteesta. Tässä osuudessa apuna on Pirkko Nuolijärven ja Liisa Tiittulan tutkimukset televisio-keskusteluiden erityispiirteistä.

Tutkielmassa tulee ilmi, että keskustelijat käyttävät argumentoidessaan yleensä järkeen vetoavia perusteluita: auktoriteetteja, vertauksia, rinnastuksia ja esimerkkitapauksia. Keskustelun aiheesta ja vieraiden taustoista johtuen auktoriteetteina pidetään eniten Raamattua, Jumalaa tai kirkon lakeja tai sääntöjä. Näiden arvojen vastapainona vedotaan esimerkiksi tasa-arvoon. Vertaillessa tai rinnastaessa pyritään vahvistamaan esitetyn väitteen tehoa esimerkiksi ennakkotapausten avulla. Esimerkeillä on argumentaatioissa sama tehtävä kuin vertauksilla ja rinnastuksilla. Järkeen vetoavien perusteiden ollessa vahvimmin esillä, tunteisiin vetoamista pääsääntöisesti vältetään ja yksilön tunteiden tasolle siirtyvä keskustelu palautetaan nopeasti takaisin yhteiskunnalliselle tasolle. Jos keskustelija vetoaa tunteisiin, väite hyväksytään ainoastaan silloin, jos argumentissa käytetään myös muita keinoja.

AVAINSANAT: retoriikka, argumentaatio, retorinen kielianalyysi, ajankohtainen kakkonen, homoilta, televisio

1 JOHDANTO

Ajankohtaisen kakkosen teemailtoja on esitetty jo yli kahdenkymmenen vuoden ajan muutamia kertoja vuodessa (YLE.fi 2009). Aiheeksi valitaan jokin medioissa runsaasti keskustelua herättänyt kysymys, josta keskustelemaan kutsutaan niin eri alojen asiantuntijoita, poliitikkoja kuin maallikoitakin. 12.10.2010 teemaksi valikoitui homoseksuaalien oikeudet, heidän mahdollisuutensa avioliittoon sekä yhtäläinen adoptio-oikeus. Keskustelu sai osakseen runsaasti julkisuutta joka ei ole ottanut laantuakseen vielä puolitosta vuotta ohjelman esittämisen jälkeenkään – keskustelu koettiin niin merkittävänä, että se palkittiin vuoden 2010 journalistisena tekona. Ilta todellakin toimi keskustelunherättäjänä ja kansa käytti ääntään, kun illan antia on puitu toistuvasti medioissa.

1.1 Aihe ja tavoite

Kiinnostus aiheeseen heräsikin juuri sen saavuttamasta huomiosta. Aineisto oli olemassa ennen teoriaa: päätyessäni litteroimaan homoillan keskustelua en tiennyt minkä näkökulman valitsisin aineiston analyysiin. Tuntuu kuitenkin luonnolliselta, että argumentatiiviseksi tarkoitettua keskustelua tulkitaan nimenomaan argumentaation ja retoriikan näkökulmasta.

Analysoin siis retorisen kielianalyysin avulla millaisia vaikuttamisen keinoja keskustelijat käyttävät pyrkiessään kertomaan omasta näkökulmastaan ja argumentoidessaan muiden keskustelijoiden kanssa. Tärkeimpänä lähtökohtina on, että ensinnäkin keskustelijoiden tavoitteena on vaikuttaa ohjelman katsojiin (Nuolijärvi & Tiittula 2000: 285), ei niinkään kanssakeskustelijoihin. Toiseksi ajattelen kaiken kommunikaation olevan retorista ja siten argumentatiivista, koska kaiken kielenkäytön pohjalla on tavoitteena saada kuulija esimerkiksi uskomaan tai ymmärtämään jotakin (Gripsrud 2002: 156).

Tutkielmani tavoitteena on selvittää millaisiin esisopimuksiin ja perusteluihin keskustelijoiden esittämät väitteet perustuvat. Lisäksi haluan tietää ovatko jotkin argumentointikeinot tehokkaampia kuin toiset. Kannattaako argumentoinnissa suosia jotakin tiettyä

tapaa perustella? Millaiset esisopimukset ja perustelut hyväksytään, millaiset taas torjutaan?

Ryhtyessäni rakentamaan teoriapohjaa, tuntui luonnolliselta aloittaa Aristoteleesta. Teoriaosuus pohjautuu siis osin Aristoteleen oppeihin retoriikasta. Kuitenkin koska aristoteellinen retoriikka on nimenomaan normatiivista puhetaidon oppia, huomioin myös ns. uuden retoriikan analyttisemmän näkökulman. Analyttistä näkökulmaa olen hakenut Chaïm Perelmanilta. Häntä pidetään yhtenä merkittävimpänä retoriikan tutkimuksen uudistajana 1900-luvulla.

1.2 Aineisto

Aineistonani on litterointi homoillan keskustelusta. Kuten Ajankohtaisen kakkosen teemakeskusteluissa yleensäkin, keskustelua on johtamassa kaksi toimittajaa, keskustelijoita taas on tällä kertaa 18. Keskustelijoiden määrä on teemailloissa yleensä jokseenkin sama. Alla olevaan taulukkoon on merkitty keskustelijat, nimen tilalla litteroinnissa käytetyt koodit sekä asema¹ keskustelussa.

Taulukko 1. Homoiltaan osallistuneet keskustelijat.

Koodi	Nimi	Asema
Tn	Salla Paajanen	Toimittaja
Tm	Jyrki Richt	Toimittaja
SF	Sonja Falk	Ev.lut. kirkon maallikkojäsen
LH	Leena Huovinen	Pastori (Helsinki)
KJ	Kimmo Janas	Kristillisen Tosimies-lehden päätoimittaja
PJ	Pertti Jarla	Sarjakuvataiteilija
JJ	Juha Jämsä	Sateenkaariperheet ry:n puheenjohtaja
HK	Heidi Kontkanen	Naisen kanssa avoliitossa asuva
KL	Kenneth Liukkonen	Mr. Gay Finland ja seurakuntavaaliehdokas
MM	Manne Maalismaa	Televisiokuuluttaja
PO	Pentti Oinonen	Perussuomalaisten edustaja

¹ Tämän tutkielman kirjoitushetkellä keskustelijoiden asema on saattanut muuttua. Taulukossa ilmoitetut tiedot ovat pitäneet paikkaansa 12.10.2010.

MP	Maija Paloheimo	Uskalla-kampanjan käynnistäjä ²
MRe	Matti Repo	Piispa (Tampereen hiippakunta)
MRo	Mikko Roiha	Ohjaaja, näyttelijä ja teatterinjohtaja
PR	Päivi Räsänen	Kristillisdemokraattien edustaja
ES	Elsa Saisio	ns. sateenkaariperheessä kasvanut
TS	Tarja Sandberg	Seksologi
LT	Lenita Toivakka	Kokoomuksen edustaja
PT	Pasi Turunen	Raamatunopettaja
OT	Oras Tynkkynen	Vihreiden edustaja

Kotikatsojilla on mahdollisuus lähettää ohjelman aikana omia kommenttejaan tekstiviestitse, mutta viestit ovat nähtävissä ainoastaan toisille katsojille eivätkä toimittajat tai vieraat kommentoi viestejä. Ohjelman aikana kerrotaan myös mahdollisuudesta keskustella internetissä muiden katsojien kanssa.

Teemaillat ovat kahden tunnin mittasia ja ne jakautuvat useisiin alateemoihin. Niihin siirrytään esim. aiemmin kuvatun haastattelun, katugallupin, aiheeseen liittyvän uutiskoosteen avulla tai kutsumalla uusi henkilö mukaan keskusteluun (Nuolijärvi & Tiittula 2000: 137–138). Erityisesti näillä keskustelun katkaisevilla inserteillä pyritään siirtämään keskustelua eteenpäin alateemasta toiseen. Ohjelman kulku ei olekaan erityisesti keskustelijoiden vastuulla, vaan toimittajista jne. koostuva työryhmä on suunnitellut keskustelun kulun etukäteen jopa yksittäisten kysymysten tarkkuudella. Suunnittelun avulla pyritään turvaamaan keskustelun eteneminen. (emt. 215.) Kerron tarkemmin keskustelun suunnittelusta ja rakenteesta luvussa 3.2.

1.3 Menetelmät

Päästäkseni käsiksi keskusteluaineistoni argumentatiivisiin keinoihin olen purkanut vuorot saadakseni selville mikä on vuoron varsinainen väite, millaisilla perusteluilla väitettä tuetaan ja millaisia lausuttuja tai lausumatta jätettyjä esisopimuksia ja taustaoletuksia väitteen takana on. Toisin kuin perusteluja, taustaoletuksia ei useinkaan ilmaista

² Kyseessä on Uskalla olla oma itsesi – myös urheilussa -kampanja, jonka tavoitteena on tuoda esiin urheilumaailmassa tapahtuvaa homoseksuaalien syrjintää sekä rohkaista urheilijoita tunnustamaan avoimesti homoseksuaalisuutensa. (<http://www.uskalla.fi/>)

ääneen, koska ne monesti kuuluvat yhteisön ”yleiseen tietoon”, sen kulttuuriin, historiaan ja yhteisiin sopimuksiin (Kakkuri-Knuuttila 2000: 248).

Ilmaisematta jätetyt taustaoletukset löydetään, kun ymmärretään, että niiden tavoitteena on vahvistaa väitteen ja perustelujen välistä yhteyttä (Kakkuri-Knuuttila & Halonen 2000: 64–65, 69–70.). Jokaisen väitteen kohdalla voidaan siis miettiä, millaiset taustaoletukset tukevat kutakin väitettä. Tästä syytä kontekstin huomioon ottaminen on erityisen tärkeää: keskustelijan taustat vaikuttavat siihen, millaisia perusteluja hän käyttää ja millaisiin taustaoletuksiin hän vetoaa: ilmaisu ei siis koskaan ole irtonainen kontekstistaan (Vatz 1973: 154).

Väitteen asiasisältö yksistään ei siis riitä analyysin tueksi. Analyyttisen retoriikan tarjoama tärkein uudistus retoriikan tutkimukseen onkin se, että ilmiön merkitys on tärkeä siinä missä argumentin varsinainen asiasisältökin (Schlesinger, Keren-Portnoy & Parush 2001: xiii–xiv). Ei ole välttämätöntä tietää ovatko argumentit oikeita ja aitoja, vaan kiinnostus kohdistuu siihen millaisia argumentatiivisia keinoja on käytössä ja miten niitä voidaan tulkita (Kakkuri-Knuuttila 2000: 235; Koistinen 1998: 41). Retorinen analyysi on kiinnostunut nimenomaan argumentin kielellisistä vaikutuskeinoista: jäsenyksestä, toistosta ja metaforista (Nuolijärvi & Tiittula 2000: 285).

Aristoteelisen retoriikan laajan näkemyksen mukaan retoriikan perustana on argumentaatio (Kakkuri-Knuuttila 2000: 233), ja nimenomaan argumentaatio muodostaa tekstin puitteet, jonka ympärille muut tekijät rakentuvat (emt. 238). Retorisen kieli-analyysin kohteena on itse teksti ja sen vaikutuskeinot ja siinä otetaan huomioon tekstin asiasisällön lisäksi myös väitteiden ilmiönä. Erityisesti huomiota kiinnitetään ilmiön välittämään tunnelataukseen, millä keinoilla tuo lataus välitetään ja millaiset ilmaisut osoittavat mm. puhujan ja kuulijan välistä suhdetta (emt. 234).

Väitteiden tukena käytetyt perustelut pyrin jaottelemaan niiden laadun mukaan. Väite ilman perusteluita ei saane kovinkaan suurta yleisöä taakseen, ja se millaisiin perusteluihin kukin puhuja turvautuu vaikuttaa siihen, minkä osan yleisöstä hän saa puolelleen. Esimerkiksi Raamattuun vetoavat perustelut tuskin saavat kovinkaan voimakasta vasta-

kaikua ateistien joukossa. Analyysissäni järkeen vetoaviksi perusteluiksi olen luokitellut auktoriteettiin tai arvoihin nojaavat argumentit, vertaukset, rinnastukset ja esimerkit sekä havainnollistuksen.

Tutkimukseni on kvalitatiivinen. En siis pyri laskemaan, kuinka monta kertaa puhujat perustelevat näkemyksiään tietyin keinoin. En myöskään puutu siihen, ovatko esitetyt argumentit tosia vai epätosia. Sen sijaan tuon esille millaisia tyypilliset retoriset keinot aineistossani ovat. Tavoitteeni on siis löytää toistuvia retorisia keinoja, joiden avulla puhujat pyrkivät vahvistamaan väitettä. Tahdon tietää, millaiset perustelut vahvistavat väitettä ja millaiset taas heikentävät sen tehoa.

On selvää, että Ajankohtaisen kakkosen teemailtojen tapaisissa keskusteluissa ei ole tarkoituksena saada keskustelijoita yksimielisiksi käsitellystä aiheesta. Pyrin kuitenkin selvittämään, että lausutaanko keskustelun aikana sellaisia argumentteja, joita ei voida kumota. Vai voiko olla, että keskustelun osapuolet ovat niin erimielisiä keskenään, ettei universaaleja totuuksia pysty esittämään?

1.4 Tausta ja aikaisempi tutkimus

Pirkko Nuolijärvi ja Liisa Tiittula (2000) ovat laajasti tutkineet televisiokeskusteluiden institutionaalisuutta saksalaisessa ja suomalaisessa televisiokulttuurissa. He ovat mm. analysoineet televisiokeskusteluiden agenda, julkisuuden keskustelijoita televisiossa ja erimielisyyden käsittelyä keskusteluissa. Osana heidän kokoamaansa aineistoa on Ajankohtaisen kakkosen teemailta vuodelta 1995, ja tämän pohjalta tehty tutkimus valottaa teemakeskusteluiden kulkua. Nuolijärven ja Tiittulan tekemästä työstä on ollut paljon apua myös sen ymmärtämisessä, kuinka televisioitu keskustelu poikkeaa arkipuheesta. Lisäksi, koska he ovat olleet Ajankohtaisen kakkosen teemaillan kulisseissa seuraamassa ohjelman tekemistä, olen saanut tietää paljon siitä miten teemaillat suunnitellaan ja millaiset asiat vaikuttavat siihen miltä lopullinen ohjelma kotikatsojalle näyttää.

Päättyessäni käyttää retorista kielianalyysia tämän tutkielman menetelmänä, tuntui tärkeimmältä ensin tutustua retoriikan historiaan. Tässä suurena apuna oli Thomas Conleyn (1994) kattava teos retoriikan historiasta. Ns. uuden retoriikan näkökulmaa taas hain erityisesti Marja-Liisa Kakkuri-Knuutilalta (1991; 2000). Kakkuri-Knuutilan selkeät ohjeet argumentaatioanalyysin tekemiseen auttoivat aineiston purkuvaiheessa erittäin paljon.

Laajahko retorista tutkimusta kokoava teos on Kari Palosen ja Hilikka Summan (1996) toimittama artikkelikokoelma *Pelkkää retoriikkaa. Tutkimuksen ja politiikan retoriikat*. Teoksessa on mm. Hilikka Summan artikkeli (emt. 51–83), jossa tuodaan esille retoriikan nykytilaa, Matti Leiwo ja Sari Pietikäinen taas kirjoittavat kielestä vuorovaikutuksen ja vallan välineenä (emt. 85–108). Riikka Kuusiston artikkeli sodankäynnin retoriikasta lehtitekstissä (emt. 267–292) on valottanut Chaïm Perelmanin kielianalyysin käyttämistä retoriikan tutkimuksessa.

Poliittista keskustelua on analysoitu runsaasti retorisin menetelmin. Vaasan yliopistossa Merja Koskela ja Gun-Viol Vik-Tuovinen (2010) ovat analysoineet retorisen kielianalyysin avulla päätosta vakuuttamisen keinona poliittisessa keskustelussa. Käytännössä siis minkä tahansa tekstin retorisia keinoja voi analysoida. Minna Säaskilahti (2006) tutkii alkoholivalitusta ja siinä käytettyjä argumentatiivisia keinoja väitöskirjassaan Perelmanin teorian avulla ja poimien alkoholivalituksessa esiintyviä tyypillisiä ja toistuvia piirteitä. Avoimesti vaikuttamaan pyrkivien tekstien tutkimus onkin suosittua. Ei siis ole epäilystäkään siitä, etteikö homoillan keskustelu lukeutuisi myös avoimesti vaikuttamaan pyrkiviin puheisiin.

2 RETORIikka

Tässä luvussa käsittelen retoriikkaa ja erityisesti retorista kielianalyysia. Luvussa 2.1 kerron hieman retoriikan taustoja sekä ns. klassisen ja uuden retoriikan eroavaisuuksia ja samankaltaisuuksia. Luvussa 2.2 taas käsittelen retorista puhetilannetta sekä yleisön, keskustelijoiden ja toimittajien osuutta puhetilanteen toteutumiseen keskusteluohjelmassa. Luvuissa 2.3 ja 2.4 käsittelen ensin topoksen ja esisopimuksen käsitteitä, sitten itse argumentaatiota kokonaisuudessaan. Luku 2.4 on jaettu alalukuihin (2.4.1–2.4.4) sillä perusteella millaisiin perusteluihin väitteen esittäjä argumentoidessaan vetoaa.

2.1 Retoriikan taustaa

Harva tulee ajatelleeksi olevansa retorisessa tilanteessa esimerkiksi kuunnellessaan innokkaan kodinkonekauppiaan myyntipuhetta tai pyytäessään ystäväänsä sulkemaan ikkunan, koska huoneessa on kylmä. Retorisen puheen ei kuitenkaan voida nähdä olevan pelkästään poliittisten puhujien, oikeussalien tai ylistyspuheiden kieltä, vaan se on osa kaikkea arkipäivän viestintää. Erityisesti television ja internetin aikakaudella retorisen eli vaikuttamaan pyrkivän puheen vältteleminen on jokseenkin mahdotonta: television suosikkisarjojen mainoskatkot sekä sähköpostiin tulvivat mainosviestit pyrkivät siihen, että kuulija tai lukija saadaan vakuuttuneeksi siitä, että mainostetun tuotteen ostaminen on kannattavaa. Tosin toisin kuin roskapostiviestissä, taitava *reettori* eli puhuja osaa suunnata viestinsä tarkkaan määritetylle yleisölle. Aristoteleen (1991: 36) määritelmän mukaan retoriikka onkin vaikuttamisen ja suostuttelemisen taito, jonka avulla pyritään saamaan yleisön hyväksyntä niillä keinoilla jotka kullekin yleisölle ovat sopivia. Pyrkimyksenä on siis löytää vakuuttavin mahdollinen argumentti kuhunkin tilanteeseen (Aristoteles 2001: 120).

Antiikin aikana retoriikan nähtiin olevan pääasiassa normatiivista puhetaidon oppia, jonka säännöt hallitsemalla argumentaatio on onnistunutta. Toisin kuin Aristoteleen (1991: 35–36) mukaan, nykyään nähdään, että retoriikka on ennen kaikkea sitä, että puhuja valitsee oikeat premissit juuri sille yleisölle, jonka pyrkii vakuuttamaan.

Chaïm Perelman (1996: 181) laajentaa näkemystä siten, että retoriikkaa on kaikki puhe, joka pyrkii vaikuttamaan, suuntaamaan ajattelua, herättämään tunteita tai ohjaamaan toimintaa. Kuten ikkunan sulkemista pyydettyä, tavoitteena ei ole ainoastaan saada ystävää ymmärtämään omaa kylmettynyttä olotilaa, vaan saada aikaan toimintaa tai ainakin toiminta-alttius (emt. 19). Tosin on huomioitava, että suostuakseen sulkemaan ikkunan on ystävään vedottava siten, että hän näkee toiminnan järkevänä ja tarkoituksemukaisena. Olisi siis epäloogista sanoa, että ikkuna pitää sulkea koska on kuuma. Tällöin ainakin vaadittaisiin erittäin hyviä perusteluita siihen, että väite olisi pätevä.

Vaikka Aristoteleen ja Perelmanin näkemysten välillä on kulunut aikaa yli 2000 vuotta, käsitys siitä, että toimivassa retoriikassa argumentaation kohde on erityisen tärkeä ottaa huomioon, ei ole muuttunut. Myös oman tutkimukseni lähtökohtana on se, että retoriikkaa ei ole ilman yleisöä ja puhujan on osattava muotoilla väitteensä sopivaksi juuri sille yleisölle, jolle väite sillä hetkellä suunnataan.

Yleisöllä on kuitenkin aina mahdollisuus kieltäytyä hyväksymästä väitettä, jos sen hyväksyminen ei ole järkevää tai yleisön intressien mukaista. Näin esimerkiksi pyyntöä ikkunan sulkemiseen ei hyväksytä jos pyynnön vastaanottaja on itse kuumissaan eikä tahdo sulkea ikkunaa. Onkin huomioitava, että retoriikan tavoitteena ei ole pakottaa muuttamaan mielipidettään, vaan vakuuttaa ja vahvistaa oman väitteen uskottavuutta niin, että sen omaksuminen tai aiemman mielipiteen vaihtaminen on perustelujen nojalla järkevintä (Kakkuri-Knuutila 1991: 11). Nähdäkseni Ajankohtaisen kakkosen aineistossa keskustelijoilla on pyrkimyksenä jokaisen vuoron aikana nimenomaan pyrkiä vaikuttamaan, herättämään tunteita ja vahvistamaan tai heikentämään kanssakeskustelijoiden tai kotikatsojien aiempia mielipiteitä. Keskustelun aikana ei ole ns. irrallisia vuoroja – kaikkien vuorojen tarkoitus on juuri vaikuttamaan pyrkiminen.

Vaikka vaikuttamaan pyrkivää puhetta voidaan tuottaa ja vastaanottaa niin arkipäivän tilanteissa kuin television poliittisessä keskusteluohjelmassa, on retorisen puhetilanteen toteutumiseksi asetettu muutamia vaatimuksia. Näitä puhetilanteen ehtoja ja tilanteen osallistujia käsittelen luvussa 2.2.

2.2 Retorinen puhetilanne

Retorinen puhetilanne koostuu kahden tai useamman ihmisen välisestä keskustelusta, jossa oman vuoron aikana pyritään vaikuttamaan kanssakeskustelijoihin ja yleisöön. Käsitteeni vuoron sisällöstä noudattelee Ison suomen kieliopin (VISK: §1004) näkemystä siitä, että keskustelu muodostuu vuoroista, jotka eivät ole välttämättä syntaktisia kokonaisuuksia, vaan vuoro vaihtuu puhujan vaihtuessa. Yksi vuoro saattaa siis sisältää useampia virkkeitä, jotka ovat osa samaa kontekstia. Kakkuri-Knuutilan (1991: 2–4) mukaan tyypillisimmillään retorinen puhe koostuu pitkistäkin argumentatiivisista vuoroista. Lyhimmillään vuoro on siis yksi äänne, pisimmillään usean lauseen mittainen väite perusteluineen. Tällaisia yhden äänteen tai sanan mittaisia vuoroja aineistossani ei juuri ole, jos ei oteta huomioon sitä, että puhumaan ryhtynyt keskustelija keskeytetään ennen kuin hän on ehtinyt jatkamaan vuoroaan. Lisäksi muutamissa kohdin samanmieliset keskustelijat saattavat myötäillä puhujaa pyrkimättä kuitenkaan saamaan vuoroa itselleen (esim. *mm*, *joo*). Lyhyiden vuorojen vähyys kertoo juuri siitä, että jokaisen vuoron pyrkimyksenä on vaikuttaa kuulijoihin.

Aristoteleen (1991: 47) näkemyksen mukaan retorinen puhetilanne sisältää tyypillisesti yhden mutta mahdollisesti myös useampia puhujia, yleisön (vähintään yhden ihmisen) ja foorumin eli tilan, jossa puhe esitetään sekä aiheen josta puhe esitetään. Käsitys ei ole retoriikan historian aikana muuttunut. Esimerkiksi Ajankohtaisen kakkosen teemailloissa puhujia on tosiaan useampia kuin yksi, mutta väitteen esittäjiä ei voi olla useampia samaan aikaan – toisen puheen päälle huudettu argumentti jää helposti huomiotta, joten omaa vuoroaan on syytä odottaa. Omalla vuorollaan puhuja suuntaa väitteen sekä muille keskustelijoille että kotiyleisölle, jolloin keskustelu muodostuu useiden puhujien esittämistä (vasta)väitteistä edellisen vuoron kumoamiseksi tai toisaalta uusien väitteiden hyväksyttämistä.

Keskustelijoiden suuri lukumäärä (tässä tapauksessa 18!) tekee keskusteluohjelmista poikkeavan ympäristön retoriselle vaikuttamiselle. Keskustelun lähtiessä väärään suuntaan toimittajien vastuulla on korjausliikkeen tekeminen esimerkiksi tuomalla keskusteluun jokin uusi teema. Toimittajien ansiosta keskustelu pysyy siis etukäteen suunnitel-

lussa teemarungossa eli *agendassa* (Nuolijärvi & Tiittula 2000: 215). Jos agenda ei noudateta, voi keskustelu muuttua sekavaksi, hallitsevat puhujat ottavat vuoroja lupaa kysymättä ja aihe saattaa muuttua hyvinkin paljon alkuperäisestä puhujien omien intressien mukaan.

Keskustelussa väite joka saa aikaan vähiten vastalauseita, on hyväksyttävien. Perelman (1996: 20) toteaaakin, että argumentaatiolla voidaan toiminnan aikaansaamisen lisäksi pyrkiä yhtä lailla ainoastaan keskustelun herättämiseen ja sitä kautta saavutettavaan yksimielisyyteen. Aristoteleen (1991: 34) mukaan taas oikeudenmukaisin ja kaikista todennäköisin totuus on argumenteista vahvin. Yleisö ei siis voi arvioida teesin oikeudellisuutta jos puhuja ei esitä argumenttiaan, sen syitä, seurauksia ja muita perusteluita oikein.

Hilkka Summan (1996: 65) mukaan retoriikka nähdään monesti puheen tai tekstin tyyli-
piirteenä, irrallisena sen sisällöstä. Summa painottaa, ettei puheen muotoa ja sisältöä voida irrottaa toisistaan, vaan esimerkiksi valitut kielikuvat, asioiden esittämisjärjestys, toisto ja korostukset ovat osa argumentin sisältöä keinoina vakuuttaa kuulija. Kuitenkin jo Aristoteles (1991: 38) on huomionnut retorisen tilanteen kokonaisuudessaan onnistuneen argumentaation edellytyksenä. Aristoteles määrittelee jokaisen puheenvuoron pyrkivän vakuuttamaan kuulijansa: jokainen puhuja siis pyrkii olemaan luottamuksen arvoinen ja saavuttamaan mahdollisimman paljon uskottavuutta sanomalleen.

Aristoteles (1991: 37–38) kuvaa kolmea väitteen uskottavuutta lisäävää ominaisuutta: *logosta*, *pathosta* ja *ethosta*. Näistä ensimmäinen kuvaa puhujan tekemiä valintoja argumenttia esittäessään, kaksi jälkimmäistä taas väitteen herättämiä tunteita ja yleisön mielipidettä puhujasta.

Logos on vuoron varsinainen sisältö, argumentti itsessään, joka pitää sisällään mm. kielenkäytön ja kuulijoiden järkeen vetoavat sanavalinnat (Gripsrud 2002: 164). Yksinkertaistettuna se on siis väite, perustelut ja ne keinot, joilla loogisesti pyritään osoittamaan väitteen olevan tosi.

Väite suunnataan aina yleisölle ja juuri yleisö päättää, ovatko esitetyt perusteet tarpeeksi uskottavia tai loogisia (Kakkuri-Knuutila 1991: 2–4), mutta pelkästään järkeen perustuva argumentointi saattaa olla yksipuolista, koska kukin yleisö tarvitsee kuhunkin tilanteeseen parhaiten sopivat perustelut. Tunteiden herättämisellä ja niihin vetoamisella puhuja pyrkiikin saamaan aikaan yleisössä tunteita, jotka osaltaan edesauttavat väitteen hyväksytyksi tulemistä. Tärkeää onkin siis luoda oikeat olosuhteet väitteen hyväksymiselle ja vedota niin järkiperusteisiin kuin tunteisiin.

Tilanteissa, joissa useat eri ratkaisut ovat mahdollisia ja täysin tai lähes yhtä vahvasti järkisyillä perusteltavissa, kuulijan tai yleisön mielestä uskottavimman ratkaisun esittää se, jota pidetään luotettavimpana. Tätä puhujan uskottavuutta yleisön edessä sekä yleisön mielikuvaa viestijästä Aristoteles kuvaa termillä *ethos* (eetos). (Aristoteles 1991: 37–38.) Jostein Gripsrud (2002: 164) tarkentaa, että eetokseen ei kuuluisi sekoittaa yleisön ennako-odotuksia tai -luuloja puhujan ominaisuuksista, vaan kyse on pysyvämmissä ominaisuuksista sekä Kakkuri-Knuutilan (2000: 233) mukaan puhujan keinoista lähestyä kohdettaan eli yleisöä. Esimerkiksi aiheestaan kiinnostunut opettaja innostaa kuulijoitaan, pitkästynyt ja työhönsä leipiintynyt vain tylsistyttää.

Vaikka eetokseen ei kuulu yleisön ennako-oletukset tai -vaikutelmat puhujasta, vaikuttavat ne siihen, kuinka suostuvainen yleisö on hyväksymään argumentin. Perelmanin (1996: 106) mukaan puhujan hyvä maine saa yleisön luottamaan argumentin oikeellisuuteen ja siihen, että puhujan intentiot ovat hyviä. Reiluna pidetyn henkilön tai esimerkiksi asiantuntijan väite hyväksytään siis helpommin kuin epäluotettavan puhujan vaakuuttelu. Tämä näkemys on tosin osittain ristiriidassa sen ajatuksen kanssa, että pitävimmän argumentin esittää se, joka kykenee perustelemaan näkemyksensä parhaiten. Tällöin voisi nähdä, että yleisön epäluottamuksen saavuttava puhuja on vain huono argumentoimaan. Aristoteles (1991: 226–228) on määritellyt, että huono puhuja käyttää sanoja väärin, käyttää yleisölle tuntemattomia termejä, solvaa kanssakeskustelijoita tai käyttää toimimattomia metaforia puheessaan. Voi kuitenkin miettiä, kuinka paljon yleisön voidaan olettaa luopuvan ennakkokäsityksistään puhujaa kohtaan jos käsitykset ovat alun alkaen negatiivisia – oli puhuja sitten kuinka taitava reettori tahansa.

Kolmas Aristoteleen määrittelemä väitteen uskottavuutta lisäävä ominaisuus on *pathos* (paatos). Sillä tarkoitetaan puhujan yleisössä herättämää (voimakasta) tunnereaktiota, joka on riippuvainen siitä onko puhuja onnistunut argumentoinnissaan eli pystynyt herättämään paatosta. Paatos kuvaa niitä keinoja, joilla puhuja pyrkii saamaan yleisössä aikaan haluamansa tunnereaktion: kyseessä on yleisön mielenmuutos tai -vahvistus, jonka logos ja eetos saavat aikaan. (Aristoteles 1991: 37–38.) Onnistuessaan puhuja siis pystyy herättämään yleisössä paatosta, jonka edellytyksenä on, että esitetyt argumentit ovat pitäviä ja puhuja on onnistunut herättämään yleisössä ajatuksen, että hän puhuu totta (logos) ja on siten luotettava tietolähde (eetos) (Blomstedt 2003: 113–114).

On huomattava, että paatoksella ei tarkoiteta ainoastaan yleisössä herännyttä *positiivista* reaktiota, vaan äänekäskin vastustaminen ja esitettyjen argumenttien torjuminen on yhtäläillä paatosta (Blomstedt 2003: 114): paatos kuvaa mitä tahansa yleisössä herännyttä vahvaa tunnetta. Ellei puhuja pyri herättämään vihan tunteita vastapuolta kohtaan, voitaneen edellä mainitussa tilanteessa olettaa, että joko väite itsessään tai sen perustelut ovat olleet väärin valittuja yleisöä ajatellen. Jos taas pyrkimyksenä on saada aikaan esimerkiksi vallitsevaan poliittiseen järjestelmään tai päättäjiin kohdistuvaa ärtymystä, voi olla että vihainen yleisö on puhujalle mieluisa ja vastaanottavainen.

Paatoksen herättämisessä ovat osallisena myös yleisön arvot ja asenteet esitettyä asiaa kohtaan. Puhuja esittää argumentin, joka sisältää väitteen ja sitä tukevat perustelut. Puhujan luomat ja yleisön vastaanottamat ja ennalta hyväksymät taustaoletukset vaikuttavat siihen miten argumentti otetaan vastaan. Yleensä taustaoletukset eli *esisopimukset* jätetään lausumatta ääneen, mutta toisaalta esiin tuotu oletus pyrkii olemaan sanomatta jätettyä vahvempi, koska se on tarkoituksellisesti tuotu yleisön tietoisuuteen (Perelman 1996: 46–47).

Kaikki kolme keinoa (logos, paatos ja eetos) tähtäävät pääväitteen hyväksymiseen tai sen uskottavuuden lisäämiseen. Onnistuneessa argumentoinnissa kaikki vakuuttamisen keinot ovat linkittyneet yhteen ja ovat tasapainossa keskenään. (Aristoteles 1991: 37–38; Gripsrud 2002: 163–166.) Onnistuneessa argumentoinnissa järjen ja tunteiden erottaminen toisistaan ei siis ole mahdollista (Summa 1996: 64).

2.2.1 Yleisö ja keskustelijat

Perelmanin (1996: 16–18) mukaan argumentaatio vaatii onnistuakseen yleisön, johon puhujalla on yhteys. Yhteyden onnistuminen taas vaatii sen, että puhujan ja yleisön välillä vallitsee yhteisymmärrys tietyistä väitteen ydinasioista. Yleisöksi määritellään kaikki ne, jotka pyritään argumentaation avulla vakuuttamaan, ja yleisön koko voi vaihdella periaatteessa jopa pelkästä puhujasta *universaaliyleisöön*, eli kaikkiin niihin joilla on mahdollisuus kuulla ja ymmärtää puhetta (Perelman 1996: 21, 24). Teoriassa nykyajan viestintämahdollisuudet tarjoavatkin mahdollisuuden saavuttaa universaaliyleisön huomio. Tästä syystä on erityisen tärkeää, että argumentoija pyrkii löytämään sellaisia yleispäteviä tosiseikkoja, jotka saavat mahdollisimman suuren yleisön samanmieliseksi. Kuten sanottua, puhuja joka tahtoo saada vaikutusta aikaan mahdollisimman laajassa yleisössä, vetoaa niin terveeseen järkeen kuin tunteisiin. (Perelman 1996: 24.)

Perelmanin näkemys universaaliyleisöstä on saanut jonkin verran kritiikkiä osakseen. Tärkeimpänä kritiikin kohteena on, että Perelman määrittelee universaaliyleisön ensisijaiseksi vaikuttamisen kohteeksi, eli hän näkee vakuutetun yleisön lukumäärän ratkaisevana tekijänä argumentaation onnistumiselle. Hän myös näkee, että kaiken argumentoinnin taustalla on pyrkimys saavuttaa universaaliyleisön hyväksyntä. Tämä on mahdotonta esimerkiksi poliittisessa retoriikassa. Tällöin universaaliyleisöä pienemmälle ryhmälle kohdistettu argumentointi olisi lähtökohtaisesti huonoa. (Summa 1996: 72–73.)

Universaaliyleisön määritelmää voidaankin nähdäkseni pitää liian löyhänä, koska viestin perille saamiseen vaikuttavat mm. ne mahdollisuudet ja rajoitteet, joita media asettaa. Huomioon on mielestäni otettava myös esimerkiksi kieli- ja kulttuuriongelmat: voidaanko olettaa, että äidinkieleltään suomalainen ymmärtää englanninkielisen sanoman samalla tavalla kuin äidinkieleltään englantilainen, vaikka suomalainen ymmärtäisikin englantia hyvin? Onko tämän suomalaisen mahdollista ymmärtää kulttuurisidonnaisia asioita, jotka eivät ole samanlaisia hänen omassa kulttuurissaan? Argumentaatio onkin aina kulttuurisidonnaista (Leiwo & Pietikäinen 1996: 95).

Tämän tutkimuksen kannalta kysymykset eivät ole kovinkaan merkittäviä. Ensinnäkään en tutki kotikatsojan reaktioita ja toisekseen määrittelen tässä tapauksessa yleisöksi ensisijaisesti muut keskustelijat, joilla ei juuri sillä hetkellä ole puheenvuoroa. Voidaan olettaa, että kotikatsojilla ja muilla keskustelijoilla on valmiiksi jonkinlainen mielipide keskustelun aiheesta eikä se välttämättä ole helposti muutettavissa. Tästä seuraa, että vastakkaisen mielipiteen esittävä puhuu ikään kuin oman kulttuurinsa puhetta, jota kuuntelija ei ymmärrä, koska näkee asian jo alun alkaenkin täysin toisella tavalla. Puhe ei siis näinkään pienessä keskusteluohjelmassa voi vedota kaikkiin samalla tavalla. Voitanee olettaa, että se saavuttaisi samankaltaisen reaktion myös universaaliyleisön edessä.

Tässä tutkielmassa käsitän siis yleisöksi muut keskustelijat, joita varten keskustelu käydään televisiossa. Keskustelijoiden mielipiteet aiheesta ovat toisistaan poikkeavia, joten voin olettaa kotikatsojien mielipiteiden jakaantuvan jokseenkin samalla tavalla. Yleisöksi verrattavassa roolissa keskustelija on silloin, kun hän ei ole aktiivisesti osallisena keskustelussa vaan seuraa sivusta muiden välistä argumentointia. Kotikatsojasta poiketen kansakeskustelija pystyy myös kertomaan oman mielipiteensä aiheesta ja saamaan ajatuksilleen tukea tai vastustusta. Aineistossa osan keskustelijoista voi nähdä olevan ”aggressiivisempia” keskustelijoita: he eivät esimerkiksi välttämättä odota toimittajan lupaa saadakseen puheenvuoroa vaan saattavat keskeyttää edellisen puhujan vuoron. Osa keskustelijoista taas ei aktiivisesti pyri saamaan puheenvuoroa, vaan seuraa keskustelua sivusta ja sanoo asiansa ainoastaan silloin jos toimittaja antaa vuoron.

2.2.2 Toimittajat

Vaikka en varsinaisesti tutkikaan toimittajien vuoroja, heidän roolinsa keskustelun kullussa on merkittävä ja se muokkaa keskustelua. Tämä pätee erityisesti Ajankohtaisen kakkosen teemaillan tapaisiin monen hengen keskusteluihin. Toimittaja ei ainoastaan esitä vieraille kysymyksiä, vaan esittelee vieraat muille keskustelijoille ja kotikatsojille, valottaa keskustelun taustoja katsojille ja erityisesti pitää huolen siitä, että agendassa pysytään eikä keskustelu poikkea aiheesta liikaa. Jos keskustelijoita on paljon, on perusteltua, että toimittajia on enemmän kuin yksi. Toisin kuin viihdeohjelmissa, on asiaoh-

jelmissä toimittajana usein ammattijournalisti. Tarkoituksena on, että huomio ei kiinnity esimerkiksi juorulehdistä tunnettuihin toimittajiin vaan keskustelun aiheena olevaan asiaan. (Nuolijärvi & Tiittula 2000: 97–98.)

Koska toimittajilla on käytössään ohjelman käsikirjoitus, on heidän vastuullaan seurata, ettei keskustelu harhaudu liiaksi aiheesta. Tämän he voivat tehdä esimerkiksi ottamalla esiin uuden teeman tai pelkästään huomauttamalla keskustelijoille, että olisi syytä palata agendaan (esim. *Tm: Ei ny mennä kovin pitkälle tähän Raamatun tutkimukseen kuitenkaan*).

Etukäteen ei kuitenkaan voida täysin suunnitella esimerkiksi puheenvuorojen jakamista. Vaikka toimittajalla saattaa olla ennako-oletuksia siitä, ketkä puhujista ovat aktiivisia, keskustelun kulkua on mahdotonta suunnitella repliikin tarkkuudella. Voidaan kuitenkin olettaa, että ammattipuhujat kuten poliitikot ovat tottuneempia suorassa lähetyksessä puhumiseen kuin ensimmäistä kertaa kameran edessä puhuvat. Tästä syystä keskusteluohjelmissä on usein ns. varmoja keskustelijoita, joiden maneerit ovat niin toimittajalle kuin yleisöllekin tuttuja. (Nuolijärvi & Tiittula 2000: 59–60.) Periaatteessa keskustelijat saavat puheenvuoron siinä järjestyksessä kuin niitä toimittajilta on pyydetty (esim. *Tn: Otetaan tästä Mikko Roiha ja sen jälkeen sitten Turunen ja Oinonen*), mutta välttämättä kaikki vuorot eivät kulje toimittajan kautta. Keskustelijoita ohjeistetaankin, että vuoron saa ottaa myös spontaanisti, ellei se olennaisesti häiritse keskustelun kulkua (emt. 142).

Toimittajien kotiyleisölle kohdistamat vuorot ovat usein keskustelijoille kohdistettuja pidempiä. Kyseessä saattaa olla esimerkiksi pyrkimys pitää kotikatsojat mukana keskustelun kulussa:

- (1) 01 Tm: Niin nythän kirkon virallinen kanta on se että edes öö rekisteröi-
 02 tyneitä homopareja ei pidä mitenkään erityisesti papin siunata,
 03 heill’ ei ole siihen lupaa, (.) saatika sitten minkäänlaisia vihki-
 04 vihkimistoimenpiteitä. Mutta kirkosta ^löytyy kuitenkin pappeja
 05 jotka ovat siunanneet homoliittoja ja yksi heistä istuu täällä.

Koska ohjelmaa tuotetaan nimenomaan kotikatsojille, toimittajien tärkeänä tehtävänä on pitää yleisön mielenkiintoa yllä selvittämällä keskustelijoiden tai aiheen taustoja kuten

esimerkin (1) riveillä 1–4. Tällöin katsojalle selviää mistä näkökulmasta keskustelua on mahdollisesti tulossa ja mikä se tilanne on mistä keskustelu aloitetaan. Keskustelu siis liitetään aiempaan kontekstiin.

2.3 Topos ja esisopimus

Koska retoriikan tavoitteena on saada aikaan toimintaa, aiheita ei voi käsitellä täysin teoreettisesti perustelemalla väitettään ainoastaan formaaleilla totuuksilla (esimerkiksi mittaustuloksilla). Sen sijaan perustelut väitteille haetaan yksittäisistä tapahtumista, henkilöistä ja heidän teoistaan. Auktoriteettiin kuten arvostetun henkilön sanoihin tai esimerkiksi tutkimustuloksiin viittaamista ei useinkaan voida pitää ainoana väitettä tukevana perusteluina (Perelman 1996: 92). Perustelut voivatkin olla hyvin sattumanvaraisia, ainutkertaisiin tilanteisiin viittaavia. Taitava puhuja osaa kuitenkin perustella näkemyksensä ja valita perustelunsa kulloisenkin yleisön mukaan ja siten etteivät perustelut vaikuta satunnaisesti valituilta, vaan ne noudattavat puhetaidon teorian ohjesääntöjä, eli topoksia. (Kakkuri-Knuutila 1991: 4–5.)

Topos on argumentin varsinaisesta sisällöstä riippumaton arviointiperuste, jonka yleisön voidaan ainakin olettaa jo ennalta hyväksyneen (Kuusisto 1996: 278). Sananmukainen käänös topokselle on ”paikka”, josta puhuja voi hakea perusteluja argumentaationsa tueksi. Voidaan nähdä, että esimerkiksi oikeudenmukaisuuden topokseen vedotaan, jos esitetään, että suurista rikkomuksista saatavan rangaistuksen on oltava suurempi kuin seuraus pienistä rikkomuksista. (Aristoteles 1991: 46.) Vastaavassa tilanteessa ei tarvinnut kuitenkaan erikseen todeta ääneen, että näin on toimittava koska se on oikeudenmukaista: voidaan olettaa yleisön olevan asiasta yksimielinen. Kakkuri-Knuutila (1991: 27) tarkentaa, että topoksen nähdään olevan nimenomaan yleinen periaate, joka voi olla esimerkiksi yleisesti, jopa universaalisti tunnettu päättelysääntö tai -malli.

Lähellä topoksen käsitettä on esisopimus. Esisopimuksella tarkoitetaan sitä, että puhujalla ja yleisöllä on jo ennen argumentointia jotain yhteistä tietoa tai oletuksia, joista he ovat yksimielisiä: esisopimus on siis topoksen tapaan argumentaation lähtökohta. On

esimerkiksi tarpeetonta puhua joukolle maahanmuuttokriitikoita maahanmuuton lisäämisen eduista, jos puhuja ja yleisö eivät ole alun alkaenkaan yksimielisiä siitä, että maahanmuutto on millään tasolla positiivinen asia. Esisopimuksen avulla on mahdollista saada yleisö puolelleen jo ennen varsinaisen väitteen esittämistä – tiettyyn esisopimukseen vetoamisen tulisi siis olla tarkkaan harkittua. (Perelman & Olbrechts-Tyteca 1969: 65.)

Esisopimukset voidaan jakaa faktaan tai totuuteen perustuviin tai oletuksiin perustuviin sopimuksiin. (Perelman & Olbrechts-Tyteca 1969: 66–68). Fakta nähdään tässä tapauksessa jokseenkin subjektiivisena. Se on siis totta niin kauan kuin yleisö ei kyseenalaista sitä. Vaikka esisopimus voidaankin jättää mainitsematta, se voidaan kyseenalaistaa jolloin argumentilta katoaa pohja.

Fakta ja totuus ovat siis lähellä toisiaan. Retoriikassa myös oletus voi olla hyvinkin lähellä totuutta. Yleensä fakta on jotain, minkä puhuja ja yleisö ovat itse havainnoineet, mutta se voi myös olla oletus, josta kaikki yleisössä ovat yksimielisiä. Silloin se on juuri kyseisen yleisön kohdalla totuus. Tässä tapauksessa oletuksen arvo argumentaatiossa on sama kuin faktalla. (Perelman & Olbrechts-Tyteca 1969: 68.)

Esisopimukset ja topokset ovat usein lausumatta jätettyjä, kulttuurin tai yhteisön sääntöjä tai yleistä tietoa (Kakkuri-Knuutila & Halonen 2000: 71). Ne voivat olla aluksi hyväksyttävämpiä kuin itse väite, jolloin niiden hyväksyntä siirretään koskemaan myös itse väitettä (Kakkuri-Knuutila 1991: 6).

Ei siis voida olettaa, että argumentaatiota on ainoastaan se mitä puhuja sanoo, vaan myös se mitä hän jättää sanomatta ja minkä hän olettaa olevan yleisölle selvää. Kun sitten puhujan esittämällä väitteelle on luotu pohja sopivan topoksen tai esisopimuksen avulla, on aika siirtyä esittämään itse väite ääneen lausuttuine perusteluineen.

2.4 Argumentaatio

Kiinnostukseni kohdistuu erityisesti niihin perusteluihin ja taustaoletuksiin, joita keskustelijat argumentoidessaan valitsevat väitteidensä tueksi. Retoriikan kannalta televisiokeskustelut ovat mielenkiintoisia erityisesti siltä kannalta, että samanaikaisesti voidaan nähdä keskustelijoiden pyrkivän vaikuttamaan kotiyleisön ja toisaalta kanssakustelijoiden näkemyksiin.

Arkipuheessa argumentaatio voitaisiin nähdäkseni määritellä jokseenkin löyhästi väittelyksi. Sanana väittely tuo kuitenkin enemmän mieleen inttämisen, joten määritelmää on tarkennettava. Argumentaation tarkoituksena kun on, että puhuja esittää yleisölle mahdollisimman vakuuttavia perusteluita oman väitteensä tueksi. Hänellä saattaa olla vastaväittäjä, joka pyrkii kumoamaan esitetyt argumentit. Merkitystä on sillä, kuinka hyvin argumentti perustellaan. Perelmanin ja Olbrechts-Tytecan (1969: 1) mukaan argumentaation tavoitteena ei ole itsestään selvistä totuuksista kiistelemineen vaan oletusten, väittämien ja todennäköisyyksien todistaminen ja niiden vahventaminen.

Aristoteleen (1991: 14) mukaan taas argumentti sisältää aina deduktiivista tai induktiivista päättelyä. Deduktiivisella päättelyllä tarkoitetaan sitä, että jos puhuja onnistuu esittämään hyvän lähtökohdan asialleen, sen hyväksyntä siirtyy koskemaan itse väitettä. Induktiivisessä päättelyssä taas luotetaan siihen, että yleisö valinnee sen väitteen parhaaksi, joka todennäköisimmin on mahdollinen.

Onnistunutta argumentaatiota ei siis ole esittää väitettä toisensa perään perustelematta ratkaisuaan jotenkin. Vaikka perusteluja ei mainitsisikaan ääneen, on väitteen oltava tarpeen vaatiessa (esimerkiksi yleisön kysyessä) todistettavissa oikeaksi. Esisopimukset auttavat tässä puhujaa – tietenkin tosin vain siinä tapauksessa jos yleisö tuntee samat esisopimukset.

Argumentaation muodostavat argumentit koostuvat siis itse väitteestä, väitteen perusteluista ja esisopimuksesta ja topoksesta (Blomstedt 2003: 237, 251). Väitteen sisällön hyväksytyksi saaminen on argumentaation tavoite, kun perustelut taas vahvistavat väi-

tettä. (Kakkuri-Knuuttila & Halonen 2000: 63.) Yksinkertaistettuna väite on argumentin ydin, jonka ympärille pyritään kokoamaan tarpeeksi vahvat perustelut, jotka saavat tu-
kensa sopivilta esisopimuksilta ja topoksesta. Esimerkiksi:

Väite: Sulkisitko ikkunan,

Perustelu: koska minulla on kylmä.

Esisopimus: *Ikkunan sulkeminen pitää huoneen
lämpimämpänä.*

Topos: *On kohteliasta sulkea ikkuna, jos
huoneessa olija sitä pyytää tai
huoneessa on kylmä.*

Vastaavassa tilanteessa usein pelkkä väite riittää saamaan aikaan toimintaa (ainakin aikuisessa ihmisessä!), koska jokainen huoneessa olija voi huomata, että on kylmä ja ymmärtää esisopimuksen ikkunan lämpöä eristävästä vaikutuksesta. Toisaalta voidaan myös olettaa, että järjissään oleva ihminen ei huvikseen käske muita sulkemaan ikkunaa eli usein perustelua ei tästäkään syystä kysytä. Vaikka kuuntelija ei olisikaan samaa mieltä huoneen lämpötilan laskemisesta, hän voi aina ottaa huomioon, että ollakseen kohtelias hänen on suljettava ikkuna.

Onkin siis otettava huomioon, että argumentti ei tarkoita pelkkää väitettä vaan sisältää väitteen lisäksi perustelut, erilaisia oletuksia tai esisopimuksia. Yksittäinen argumentti saattaa siis olla hyvinkin pitkä (Kakkuri-Knuuttila 1991: 2–4) – ääritapauksena voitaneen nähdä esimerkiksi vaikuttamaan pyrkivä, yhden väitteen todistamiseen ja perusteluun keskittyvä kirja.

On myös tärkeä huomata, että nimestään huolimatta retorisen väitteen ymmärtäminen ainoastaan väitelauseeksi on liian suppea näkemys, koska se saattaa olla esimerkiksi kysymyksen muodossa (Kakkuri-Knuuttila & Halonen 2000: 63):

Väite: Keittäisitkö kahvia?

Perustelu: *On sinun vuorosi.*

Esisopimus: *Kahvia on normaalisti keitetty vuorotellen.*

Olisi epäkohteliasta vastata kysymykseen kieltävästi. Vastaanottajalla ei siis juurikaan ole vaihtoehtoja, ellei hän keksi hyviä perusteluja sille miksi hän ei pysty kahvinkeittoon. On tosin väärin olettaa, että kaikki argumentaatiotilanteet ovat niin yksinkertaisia kuin yllä olevat tilanteet. Usein argumenttia seuraa vastaväite, varsinkin jos väite aiheuttaa suuremman konfliktin kuin esimerkiksi kahvinkeittovuoro voisi aiheuttaa. Tämä tulee näkymään tulevassa analyysiluvussa 4.

Argumentteja on pyritty jakamaan sen mukaan millaisia perusteluja väitteen vahvistamiseen on käytetty. Aristoteles on jakanut argumentit kahteen luokkaan: niihin, jotka sisältävät *analyyttistä* päättelyä ja niihin, jotka sisältävät *dialektista* päättelyä (Perelman 1996: 7). Analyyttiset päätelmät ovat ns. kiistämättömiä totuuksia, todistusluontoisia ja yleispäteviä, mm. luonnonlakeja ja matemaattisia kaavoja. Dialektinen päättely taas nojaa premisseihin, jotka ovat yleisesti hyväksytyjä mielipiteitä tai oletuksia, jotka ovat todennäköisesti totta. Niiden arvo ja uskottavuus riippuu siitä kenelle ne osoitetaan. Dialektiset päätelmät voivat nojata hyvinkin löyhiin oletuksiin, jolloin argumentin voidaan nähdä olevan joko vahva tai heikko (Perelman 1996: 57–58). Yleensä tavoitteena kuitenkin on, että dialektiset päätelmät sisältäisivät perusteluita, jotka antaisivat väitteelle mahdollisimman vahvaa tukea (Perelman 1996: 8–11.)

Perelman ja Olbrechts-Tyteca (1969: 190) jakavat dialektiset päätelmät *dissosiatiivisiin* ja *assosiatiivisiin*. Tekniikat ovat toistensa vastakohtia, eli kuvaavat vastakkaisia prosesseja. Assosiatiivinen argumentointi tarkoittaa asioiden yhdistämistä, dissosiatiivisessa argumentaatiossa taas erotetaan aiemmin yhteen kuuluneet asiat. Tekniikat myös täydentävät toisiaan, koska sellaisia asioita ei voi yhdistää, jotka eivät jollain tasolla kuulu yhteen ja toisaalta sellaista ei voi erottaa, joka ei alun perin ole kuulunut yhteen. Assosiatiiviset argumentit Perelman ja Olbrechts-Tyteca jakavat edelleen kvasiloogisiin argumentteihin, todellisuuden rakenteeseen perustuviin argumentteihin ja todellisuuden rakennetta luoviin argumentteihin.

Kvasiloogiset eli näennäisloogiset argumentit muistuttavat jossain määrin muodollista päättelyä, ja pyrkimyksenä onkin esittää argumentti johdonmukaisena ja loogisena. Tavoitteena on, että argumentti muistuttaa formaalin logiikan päättelyä, jolloin inhimilliset tekijät kuten yleisön vaihtelevat reaktiot ja vastaanottotavat sekä kilpailevat tulkinnat saadaan suljetuksi pois (Kuusisto 1996: 280). Kvasiloogisessa argumentissa ei kuitenkaan pyritä eikä voida esittää sitovia todisteita, vaan tarkoituksena on valita vahvimmat mahdolliset perustelut väitteen tueksi. (Perelman 1996: 62.)

Kvasiloogiset argumentit eivät useinkaan yksin riitä antamaan väitteelle tarpeeksi vahvoja perusteita. Kuten sanottua, argumentaatioissa ei ole kyse yksiselitteisten formaalien totuuksien todistamisesta, vaan olettamuksista ja yleistyksistä. Tällöin on tärkeintä, että argumentatiivisten keinojen käyttö on selkeästi perusteltua ja monipuolista. Kvasiloogisia argumentaatiokeinoja täydennetään todellisuuden rakenteeseen perustuvilla ja todellisuuden rakennetta luovilla argumenteilla. (Perelman 1996: 92)

Perelmanin mukaan (1996: 93) todellisuutta voi jäsentää kahdella erilaisella tavalla. Todellisuuden rakenteeseen nojaavissa argumenteissa viitataan yleensä esimerkiksi peräkkäisyys- tai rinnakkaisuussiteisiin. *Peräkkäisyysiteitä* ovat esimerkiksi syy ja seuraus -suhteet, jolloin rinnastetaan toisiinsa saman tason ilmiöitä. *Rinnakkaisuussiteitä* taas ovat mm. henkilön ja hänen tekojensa rinnastaminen. Tällöin rinnastetaan eritasoiset tekijät toisiinsa.

Todellisuuden rakennetta luovissa argumenteissa käytetään esimerkiksi yksittäistapausta esimerkkinä havainnollistamaan yleistä sekä turvaututaan analogiseen päättelyyn tai metaforiin (Kuusisto 1996: 284).

2.4.1 Tieto ja totuus

Todellisuuteen viittaavat perustelut ovat joko puhujan haltuunsa saamaa tai todistamaa varmaa tietoa, todistettavissa olevia totuuksia tai oletuksia. Totuuden määrittely ei retoriikassa ole yhtä absoluuttista kuin kvantitatiivisissa tieteissä, vaan faktan tai totuuden nähdään olevan asia, jonka asema pystytään todistamaan sellaisilla perusteilla, jotka

enemmistö on hyväksynyt. Kyseessä ei siis ole esimerkiksi konkreettinen laskeminen tai mittaaminen vaan tarpeeksi vahvojen oletusten antama tuki. Tarkoituksena on, että totuutena esitetyllä asialla tulee olla universaaliyleisön tai ainakin laajan joukon hyväksyntä. (Perelman & Olbrechts-Tyteca 1969: 67–68.) Koska pyrkimyksenä ei ole saada selville puhuvatko homoillan vieraat totta, määrittelen totuuden ja tiedon tässä tutkimuksessa mahdollisimman yksinkertaisesti: totuus on totta niin kauan kuin sitä ei voi todistaa vääräksi. Tiedon esittäjän onkin siis oltava varma, että perustelut ovat päteviä eikä niitä ole mahdollista kumota niissä olosuhteissa, joissa väite on esitetty (emt. 69).

On tosiasia, että osien sisältyminen kokonaisuuteen tekee kokonaisuudesta jokaista sen osaansa suuremman – Perelmanin mukailleen ”kokonaisuus on osiensa summa” on tuttu ja luultavasti mahdottomasti kumottavissa oleva totuus. Retoriikan kannalta mielenkiintoiseksi väite muuttuu siinä vaiheessa, jos siihen liitetään väitteitä kokonaisuuden arvokkuudesta tai sallittavuudesta osiinsa nähden (”kokonaisuus on osaansa arvokkaampi”). Ristiriita syntyy, jos pystytään perustelemaan toisin. (Perelman 1996: 82, 84–86.)

Totuutenakin pidetyt asiat ovat siis aina kyseenalaistettavissa, mutta jos ne ovat yhteisön tarpeeksi laajasti hyväksymiä, kiistäminen voi johtaa naurunalaiseksi joutumiseen (Perelman 1996: 31) – totuus nähdään totuutena juuri siksi, ettei sen kumoamiseksi ole onnistuttu löytämään sopivia perusteluita. Totuuden kumoamiseksi tarvitaan aina uusi, vastakkainen totuus (Perelman & Olbrechts-Tyteca 1969: 68). Totuus voi menettää asemansa joko siten, että sen alun alkaen hyväksyneen yleisön tietoisuuteen tuodaan totuuden kanssa ristiriidassa olevia uusia perusteluita tai toisaalta yleisö voi olla niin laaja, ettei yleispätevänä pidetty totuus enää pidä paikkaansa jokaisen yksilön kohdalla (emt. 67). Jos argumentin kanssa eri mieltä olevia on tarpeeksi paljon, jopa enemmistö, ei argumentti voi olla pätevä eikä se myöskään ole totuus sen kuulijoille.

2.4.2 Arvot ja auktoriteetit

Asiantuntijoihin ja auktoriteettiin viittaaminen on tyypillistä väittelyssä: väitteelle haetaan vahvistusta esimerkiksi sillä, että aiheesta on tehty useita väitettä tukevia tutkimuksia tai arvovaltainen henkilö on sanonut asian olevan niin kuin väitetään. Sinänsä aukto-

riteettiin viittaaminen ei olekaan argumentaatiovirhe, mutta tarkkakorvainen yleisö kiinnittää huomiota auktoriteetin uskottavuuteen. Auktoriteetin tulisikin olla asiantuntija juuri käsiteltävässä asiassa sekä tuo asema tulee olla kaikkien osapuolien hyväksymä. Vaikka auktoriteetti nauttisi hyväksyntää omalla alallaan, ei tule olettaa että hän olisi kaikkien alojen asiantuntija. Lisäksi on tärkeää, että lainattu tieto on ymmärretty oikein eikä puhuja tahallaan vääristele tietoa omaksi edukseen. Auktoriteetti voi olla henkilön lisäksi esimerkiksi yleinen uskomus tai arvo, jolloin se voitaneen taustaoletuksen kaltaisena usein jättää mainitsematta. (Ylikoski 2000: 163–164.)

Auktoriteettiin vetoamista kritisoidaan erityisesti siksi, että se ei kestä todistamiskelpoista totuutta vastaan, vaan kumoaa ainoastaan mielipiteen tai oletuksen. Eli jos voidaan esittää, että arvostetut tutkimustulokset eivät juuri kyseisessä tapauksessa pidäkään paikkaansa, väite ei voi saada tukea auktoriteetilta. Auktoriteettiin nojaavaa argumenttia ei kuitenkaan usein kyseenalaisteta, vaan epäily kohdistuu auktoriteetin valintaan. Auktoriteettiin vetoavaa argumenttia tulisikin käyttää ainoastaan silloin, jos pitäviin todisteisiin nojaavia perusteluja ei ole käytettävissä. Yleisesti sitä tulisikin käyttää ainoastaan toisten väitteiden tukena. (Perelman 1996: 108–109.)

2.4.3 Vertaukset ja rinnastukset

Perelmanin mukaan (1996: 70) ei ole mahdollista argumentoida kahden käsitteen täydellisestä samuudesta, koska täysin samanlaisten asioiden rinnastamisesta ei voi kiistellä vaan se on itsestäänselvyys. On esimerkiksi järjetöntä kiistellä siitä ovatko kissa ja kastemato molemmat eläimiä, koska se on kiistämätön totuus. Sen sijaan osittainen samuus voi olla argumentaation kohteena. Tällöin esimerkiksi väite ”kissa ja kastemato ovat yhtä älykkäitä eläimiä” voi olla argumentaation kohteena, koska siihen liittyy väite älykkyydestä. Samuuden määritelmään liittyy siis läheisesti oikeudenmukaisuuden ja arvottamisen käsitteet. Jos kaksi asiaa voidaan nähdä samanlaisina, on oikeudenmukaista kohdella niitä samanarvoisina.

Retoriikassa on kuitenkin syytä pohtia, milloin kahta asiaa voidaan pitää tarpeeksi samanlaisina ja toisiinsa rinnastuvina. Analyysissa rinnastettavat käsitteet eivät kuiten-

kaan ole niin yksinkertaisia kuin yllä olevat esimerkit eläimistä. Kyse on luonnollisista ilmiöistä, joiden täydellistä samuutta voidaan pitää likipitäen mahdottomana. Retoriikan näkökulmasta kyse ei siis olekaan formaalista samuudesta, vaan osittaisesta samaistamisesta, jolloin asioiden erilaisuus nähdään toissijaisena ja samuus taas ensisijaisena. Toissijaisuus taas riippuu puhujan päämääristä ja näkökulmasta. (Perelman 1996: 75.) Puhuja voi asettaa tavoitteeksi, että asioiden samankaltaisuus pätee tietyissä etukäteen määritellyissä tilanteissa: ellei painavia syitä samankaltaisuuden sivuuttamiseen ole, määritelmä on pätevä. Tästä on kyse esimerkiksi oikeuden ennakkotapauksissa, jolloin on mielekästä toimia samankaltaisessa tilanteessa samalla tavalla jos tapa on ollut toimiva aiemminkin. Tällöin on siis oikeudenmukaista antaa samasta rikoksesta samanlainen tuomio. (Perelman 1996: 76.)

Kahta asiaa vertailtaessa se, miten vertailukohde nähdään, vaikuttaa myös siihen miten varsinainen kohde käsitetään. Jos käsitteet ovat etäällä toisistaan, arvokkaampana pidetyn asian arvo alentuu vertailussa ja alemman arvo taas kasvaa. Argumentoijan onkin otettava huomioon, että vertailussa voi olla kyse vertailukohteen ”uhraamisesta”, koska sen arvo vähenee toisen kohteen rinnalla. (Perelman 1996: 86–89.)

Muodollisessa päättelyssä (esimerkiksi matematiikassa) ristiriita tekee järjestelmästä epätäydellisen ja vaatii sen purkamista ja uudelleenarvioimista. Argumentaatiossa ristiriidat tai yhteensopimattomuus tulkitaan ainoastaan näennäisiksi, koska oletuksena on, ettei puhuja esitä järjettömiä väitteitä. Kyseessä on ennemminkin yhteensopivuuden puuttuminen juuri tietyssä tilanteessa. Tällaisesta yhteensopimattomuudesta on Perelmanin mukaan kyse esimerkiksi kun opettaja sanoo, että vanhempia on toteltava ja valehdella ei saa, mutta vanhempi käskee lasta valehtelemaan. Väitteen hylkäämisen sijaan yhteensopimattomuustilanteessa on esimerkiksi mahdollista kaventaa säännön sovellusala tai kehittää ristiriitatilanteessa pätevä sääntö. (Perelman 1996: 63–64).

Yhteensopimattomuuden esiintuomisen tavoitteena onkin ristiriidan poistaminen. Konflikti syntyy vain, jos kaksi toisensa kumoavaa väitettä ovat molemmat ehdoitta jatkuvasti voimassa, mutta ajallinen etäisyys tai muu välimatka voi tehdä niistä taas yhteen-

sopivia. Esimerkiksi nuoruudessa tehdyt hölmöilyt eivät vaikuta siihen miten samaa henkilöä arvioidaan aikuisena. (Perelman 1996: 65–66.)

On myös mahdollista rinnastaa syy ja seuraus toisiinsa. Syyhyn ja seuraukseen perustuvat argumentit voivat suuntautua esimerkiksi syiden tutkimiseen, seurausten toteamiseen tai tosiseikan arvottamiseen sen seurausten valossa. Tällaista asioiden yhteen liittämistä kutsutaan *peräkkäisyysiteiksi*. (Perelman 1996: 93–94.) Seurauksia on mahdollista havainnoida ja niistä voi esittää oletuksia esimerkiksi ennakkotapausten perusteella. Ongelmana on se, että jos seuraus ei toteudukaan, myös syy muuttuu epäpäteväksi. Syy on juuri niin arvokas kuin sen seurauskin, eli jos seuraus ei ole tavoittelemisen arvoinen, se vie arvon myös syyllä. Voidaan myös kysyä, miten on mahdollista liittää tietty syy ja seuraus yhteen: miten voidaan vakuuttua siitä, että syy-seuraus-suhde on pätevä? (Perelman 1996: 94–96.)

Selkeän yhteensopimattomuuden lisäksi ongelmana voi olla, jos syyn ja seurauksen yhteys ei ole tarpeeksi selkeä. Tällöin yleisön ei voida olettaa ymmärtävän yhteyttä. Puhujan voi tässä tapauksessa olla parempi edetä varsinaiseen tavoitteeseensa pienempien välitavoitteiden kautta. Puhuja ei siis pyri lopullisesti vakuuttamaan yleisöä välittömästi, vaan välitavoitteiden kautta paljastaa tavoitteensa vähitellen. Vaarana on, että ovela vastapuhuja huomaa tämän ns. pienten askelten politiikan ja pyrkii kumoamaan jo ensimmäisen askeleen. Tällöin varsinaiselta väitteeltäkin putoaa pohja. (Perelman 1996: 100–101.)

Rinnakkaisuussiteiksi nähdään eritasoisten asioiden yhdistäminen, mm. jos yhdistetään henkilö ja hänen tekonsa: jokin teko voidaan nähdä tietylle henkilölle tyypillisenä jos hänen maineensa perusteella voidaan näin arvella. Ihmisen luonne nähdään pysyvänä ja siihen voidaan vedota, koska voidaan luottaa, että esimerkiksi hyvät ihmiset yleensä tekevät hyviä tekoja. Jos henkilö taas ei käyttäydy odotetulla tavalla, häntä voidaan syyttää epäjohdonmukaisuudesta. (Perelman 1996: 102–103.) Henkilön ja hänen tekojensa yhteyttä voidaan rajoittaa vähentämällä toisaalta tekojen suhdetta henkilöön ja toisaalta henkilön suhdetta tekoihinsa (emt. 109). Tällöin voidaan esimerkiksi saada

henkilön teko vaikuttamaan yksittäiseltä tapahtumalta, sattumankaltaiselta, eikä joltain henkilölle tyypilliseltä teolta.

Keinoa, jolla tekojen ja henkilön yhteys pyritään kumoamaan, kutsutaan *erottamistekniikaksi*. Argumentaatiossa on kuitenkin käytössä useammin *pidättäytymistekniikat*, joissa tuota yhteyttä pyritään ainoastaan rajoittamaan. Esimerkiksi ennakkokäsitykset ja -luulot puhujasta vaikuttavat siihen, miten ristiriidattomana puhujan väitteet tai teot hyväksytään. Jos ristiriita on liian suuri, pyritään teko selittämään esimerkiksi sattumana, tiettyyn tilanteeseen liittyvänä tekona tai ainoastaan kerran toistuvana hairahduksena. (Perelman 1996: 110.)

Henkilön ja hänen tekojensa lisäksi voidaan myös yhdistää yksilö ryhmänsä tekoihin. Jos siis henkilö nähdään tietyn ryhmän edustajana, oletetaan, että tämä jakaa myös ryhmän arvot ja mielipiteet. Ongelmana henkilön ryhmään rinnastamisen kanssa on se, että sama yksilö saattaa kuulua useampaankin ryhmään, jolloin ei voi varmuudella sanoa mihin ryhmistä hän kokee samaistuvansa eniten. Tiettyihin (esimerkiksi kansallisiin) ryhmiin jokainen kuuluu jo syntymästään, mutta esimerkiksi poliittisiin tai ammatillisiin ryhmiin liittyminen on henkilön arvoihin pohjautuva valinta. Ryhmien jäsenistä muodostetaan ideaalityyppejä, tyypillisimpiä ryhmänsä edustajia, joiden käytöksestä poikkeavan yksilön toiminta nähdään ristiriitaisena (Perelman 1996: 112–113.), jolloin yksilön ja samalla koko ryhmän toiminta on kyseenalaistettavissa. Esimerkiksi Homoillan keskustelijat voitaneen nähdä jossain määrin omien ryhmiensä edustajina. Heidät on valittu ohjelmaan sillä perusteella, että ensinnäkin oletetaan heillä olevan omasta asiastaan sanottavaa. Toisekseen he edustavat omaa ryhmäänsä: keskustapoliitikko edustaa puoluettaan, pappi seurakuntaansa jne. Tulevassa analyysiluvussa on huomattavaa, että ryhmään kuulumista ja siihen samaistumista vahvistetaan esimerkiksi me-pronominin käytöllä.

Analogioiden ja metaforien avulla voidaan myös tuoda omaa asennoitumista esille. Luonnollisessa kielessä merkeille ja merkityksille ei ole aina poikkeamattomia määritelmiä, vaan määritelmät saattavat olla tilanteesta toiseen muuttuvia ja sopimuksenvaivaisia. Olemassa oleva sana rinnastuu aiempiin luokituksiin ja arvoihin, jolloin sana saa

myönteisen tai kielteisen tunnesävyin. Sanan merkitys ei siis ole mielivaltainen, koska tiedostamatta tai tiedostaen se on liitetty tiettyyn arvoasetelmaan. Jos ajatus voidaan määrittellä useammalla eri tavalla ja määritelmä vaikuttaa argumentin sävyyn ja se voidaan nähdä ohjailevana, on sanavalinta aina perusteltava (Perelman 1996: 71–72). Myös Kakkuri-Knuuttila (2000: 258) mainitsee, että niin sanotut *suostuttelevat määritelmät* ovat ilmaisuja, joiden sanavalinta jo yksistään on kannanotto. On siis eri asia puhua ”venäläisestä” ja ”ryssästä” tai esimerkiksi mainita henkilön olevan ”tunteellinen” tai ”itkupilli”.

Analogialla tarkoitetaan käsitteiden välistä suhdetta. Formaalista päättelystä poiketen analogialla ei tarkoiteta käsitteiden täydellistä vastaavuutta vaan ainoastaan niiden muistuttamista toisiaan jollain tasolla. Voidaan siis selittää tuntematonta tutumman avulla tai aiempaan tietoon viitaten. (Perelman 1996: 130–131.) Kakkuri-Knuuttilan (2000: 252) mukaan analogian avulla pyritään rinnastamaan erilaisia asioita vähintään yhden samankaltaisen piirteen perusteella. Esimerkiksi aina yllättäen paikalle saapuvasta, huomaamattomasti liikkuvasta henkilöstä saatetaan todeta, että hän ”hiipii kuin kissa”, jolloin henkilön käytökseen liitetään kissamaisen hiljainen hiipiminen.

Metafora taas on kuten analogiaa ilman kuin-sanaa (Kakkuri-Knuuttila 2000: 259). Tällöin yllä mainittu ”Hän hiipii kuin kissa” muuttuu muotoon ”Hän on hiipivä kissa”. Aristoteleen (1998: 55) mukaan metafora syntyykin, kun jokin asia nimetään jollekin toiselle asialle kuuluvalla nimellä. George Lakoff ja Mark Johnson (1980: 104) taas puhuvat nimenomaan merkityksen *lainaamisesta*, kun alun perin tietylle käsitteelle tarkoitettulla merkityksellä kuvataan toista käsitettä. Merkitys voi siirtyä joko yleisestä erityiseen, erityisestä yleiseen, erityisestä erityiseen tai analogian kautta. Kakkuri-Knuuttilan (2000: 259) mukaan metaforan merkitys argumentaatioissa on, että se selvittää uutta tai muuten epäselvää asiaa tunnetumman avulla.

2.4.4 Esimerkit ja havainnollistus

Esimerkit konkretisoivat oletettuja säännönmukaisuuksia, jotka halutaan tuoda kuulijan tietoisuuteen. Esitetty asia ei siis ole ainutkertainen ja ainoastaan sen hetkiseen yh-

teyteensä sidottu: kyse on argumentista, jossa edetään yksityisestä yleiseen, erityistapauksesta yleistykseen. Yksittäinen tapaus voidaan liittää niin yleisiin uskomuksiin tai tapoihin kuin aiempaan yksittäiseen tapaukseen. Puhujan on oltava tarkkana esimerkkiä valitessaan: jos esimerkki ei ole pätevä, myöskään väite ei ole pätevä, koska yleisön tekemät johtopäätökset nojaavat siihen, että esimerkki on tilanteeseen sopiva. (Perelman 1996: 120–121.)

Jos yleisen säännön rinnastaminen yksittäistapaukseen sopivaksi on yleisön jo hyväksymä, säännön tuominen esille eli siitä ”muistuttaminen” on *havainnollistusta*, asian tuomista yleisön tietoisuuteen. Jos samalle väitteelle esitetään useampia esimerkkejä perusteluksi, yleensä ensimmäisen esimerkin tulee olla niin vahva, että se saa yleisön puolelleen, jolloin seuraavat esimerkit havainnollistavat luodun sidoksen pätevyyttä. Tahallisesti puutteellisen esimerkin tai havainnollistuksen esittäminen taas saattaa toimia retorisenä keinona väitteen valheellisuuden paljastamiseksi (Perelman 1996: 122–124).

Havainnollistuksen lisäksi perustelu voidaan esittää myös jäljiteltävänä mallina. Jäljitelyn tapauksen tai henkilön tulee esimerkin tapaan olla kuitenkin tarkkaan valittu, jotta sitä voidaan pitää tarpeeksi luotettavana. On eroa viitataanko tieteellisessä artikkelissa tunnetun tiedemiehen klassikkoteokseen vai tuntemattomaan pro gradu -tutkielmaan. Asian lisäksi myös henkilö voi toimia mallina, jolloin täysin samoin kun asiankin ollessa kyseessä, myös henkilön tulee olla arvostettu kuulijoiden keskuudessa. (Perelman 1996: 125.) Jos malli on valittu oikein, se antaa tukea väitteelle. Useissa tapauksissa malliin viittaaminen lieneekin lähellä auktoriteettiin perustuvaa argumenttia.

3 KESKUSTELUOHJELMIEN LUONNE JA SUUNNITELMALLISUUS

Keskusteluohjelmaan kutsuttujen puhujien tarkoituksena on vakuuttaa yleisö oman näkökulman oikeellisuudesta (Nuolijärvi & Tiittula 2000: 189, 285) ja argumentatiivisin keinoin kumota kanssakeskustelijoiden näkemykset. Mielenkiintoista on, että keskustelijoilla ja kotikatsojilla ei ole yhteyttä toisiinsa: keskustelijoiden voi olla vaikea tietää onko heidän argumentointinsa onnistunut, koska he eivät saa välitöntä palautetta muilta kuin kanssakeskustelijoiltaan. Kuitenkin yleisö on se osapuoli, jota keskustelussa puhutellaan ja jonka keskuuteen pyritään luomaan yhteisymmärrystä: ilman yleisöä ei ole argumentaatiota ja juuri yleisö määrittää argumentaation luonteen (Koistinen 1998: 47).

Onkin syytä kiinnittää huomiota myös keskusteluohjelmien tyypillisiin piirteisiin ja siihen, miten ne poikkeavat arkikeskustelusta. Luvussa 3.1 käsittelen näitä piirteitä, mistä keskusteluohjelmissa on kyse, miksi niitä tehdään ja millä perusteella vieraat valitaan ohjelmaan mukaan. Luvussa 3.2 taas pohdin tarkemmin keskusteluohjelmien tavoitteita ja suunnitelmallisuutta, joka osaltaan vaikuttaa paljonkin keskustelun kulkuun.

3.1 Keskusteluohjelmien piirteitä

Aluksi on syytä miettiä mistä tv-mediassa on kyse. Miksi tehdään tv-ohjelmia? Miksi tehdään juuri tietynlaisia ohjelmia? Norman Faircloughin (1997: 20–21) näkemyksen mukaan media toimii markkinavoimien ehdoilla. Jopa asiaohjelmat pyritään tekemään viihteellisemmiksi televisiokanavien kilpaillessa katsojista. Kyseessä on ns. informaation ja viihteen välinen jännite, kun pyrkimyksenä on tuottaa asiallista ja tietoa välittävää ohjelmaa, joka kuitenkin kiinnostaisi mahdollisimman monia katsojia ja olisi samalla myös viihdyttävää.

Ajankohtaisen kakkosen teemailtojen asetelma on siitä mielenkiintoinen, että vastakkain on puhumassa ”tavallisia” kansalaisia ja ammattipuhujia kuten poliitikkoja. Asettelu voi aiheuttaa sen, että esimerkiksi poliitikon käyttämät retoriset keinot eivät toimi odotetulla

tavalla kun vastassa ei ole toista ammattipuhujaa. Toisaalta myös toimittajat tarttuvat poliitikkojen vuorojen mahdolliseen ongelmallisuuteen helpommin kuin yksityishenkilön (Berg 2001: 126). Mahdollisesti toimittajat tietävät, että poliitikot ovat tottuneet siihen, että heidän sanojaan tarkastellaan maallikon sanoja enemmän. Toisaalta toimittajilla voi olla oletus, että ammattipuhujan pitää kyetä ilmaisemaan itseään maallikkoa paremmin.

On kuitenkin otettava huomioon, että myös tavallisella kansalaisella on teemaillan keskustelussa oma roolinsa ja jokaiselta puhujalta odotettu näkökulma on katsojille ja vieraille ennalta ilmoitettu (mainitsemalla ammattinimike esittelyn yhteydessä tai istumajärjestyksen avulla tms.). Toimittajien maallikoille esittämät kysymykset ovat kuitenkin toisenlaisia kuin ne joita esitetään ammattipuhujille vaikka puheenaiheena saattavatkin olla samat asiat (Berg 2001: 133).

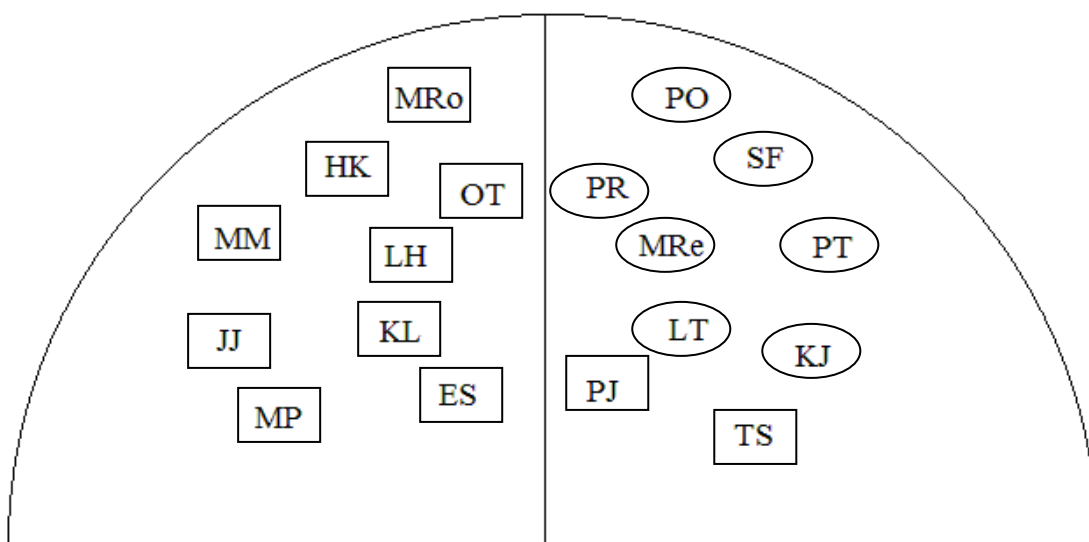
Ajankohtaisen kakkosen keskustelijoita ei ainakaan valitsemassani aineistossa ole niinkään jaettu maallikko- ja ammattipuhujiin, vaan sukupuolineutraalin avioliittolain muuttamisen kannalla oleviin ja sitä vastustaviin. Nimittäin sen sijaan, että keskustelijat jaoteltaisiin ammatti- ja maallikkopuhujiin, toimittaja saattaa valita myös toisenlaisen tavan ”jakaa vieraat”, esimerkiksi sen mukaan mitä ideologiaa hän itse kannattaa tai toisaalta mitä ideologiaa ko. televisiokanava edustaa. Aineistosta on selkeästi huomattavissa, että avioliittolain muuttamista vastustavat saavat kiperämpiä kysymyksiä osakseen kuin sitä kannattavat. Heille myös esitetään ns. ansakysymyksiä, joihin ei ole mahdollista vastata ”oikein” (ks. luku 4, esimerkki 3).

Asiaohjelmakaan ei siis ole vapaa ideologioista, jotka Fairclough (1997: 25) näkee väitteinä, itsestäänselvyyksinä tai (lausumatta jätettyinä) ennakko-oletuksina. Jos valittu ideologia on selkeästi nähtävissä jonkin toisen ideologian vastakohtana, näkökulman subjektiivisuus tulee Perelmanin (1996: 42) mukaan selkeästi esiin, koska olemassa olevat muut vaihtoehdot ovat myös nähtävissä, joten taustalla voidaan olettaa olevan tietoinen valinta. Fairclough (1997: 64) tekeekin eron ideologian ja näkökulman välillä: näkökulma valitaan usein tietoisesti, ideologia saattaa olla tiedostomaton arvo tai oletus. Sekä ideologia että näkökulma näkyvät mm. keskustelijoiden sanavalinnoissa, mutta

näkökulma voidaan tuoda tietoisesti esiin esimerkiksi retorisin keinoin, kun taas ideologia säilyy usein lausumatta jätettynä oletuksena.

A2-teemailtojen erityispiirteenä on, että keskustelijoina on niin tavallisia ihmisiä, julkisuuden henkilöitä kuin asiantuntijoitakin (Nuolijärvi & Tiittula 2000: 107–108). Studioympäristössä käydyssä keskustelussa jo esimerkiksi keskustelijoiden istumajärjestys on tarkkaan harkittua: vastapäätä istuvan kanssa on luonnollisempaa muodostaa keskustelua, koska katsekontakti on helppo säilyttää. Toisaalta istumajärjestys voi kieliä vastakkainasettelusta (emt. 108).

Homoillan istumajärjestys on nähtävissä kuvasta 1:

Kuva 1. Keskustelijoiden istumajärjestys.³

Keskustelijat on siis studiossa asetettu istumaan puoliympyrän muotoiseen asetelmaan. Tämä johtunee ensisijaisesti siitä, että kamerat pystyvät kuvaamaan vaikeuksitta kaikkia keskustelijoita. Kuitenkin istumajärjestyksessä huomiota voi kiinnittää siihen, että salin

³MRo Mikko Roiha, HK Heidi Kontkanen, OT Oras Tynkkynen, MM Manne Maalismaa, LH Leena Huovinen, JJ Juha Jämsä, KL Kenneth Liukkonen, MP Maija Paloheimo, ES Elsa Saisio, PO Pentti Oinonen, PR Päivi Räsänen, SF Sonja Falk, MRe Matti Repo, PT Pasi Turunen, LT Lenita Toivakka, KJ Kimmo Janas, PJ Pertti Jarla, TS Tarja Sandberg. Nimikirjaimia reunustavat neliöt havainnollistavat homojen tasa-arvon kannattajia, ympyrät taas vastustajia.

vasen puoli on varattu sukupuolineutraalien lakien kannattajille, mutta heitä on myös oikealla puolella etualalla (Pertti Jarla ja Tarja Sandberg). Vastakkain sisempään ympyrään on asetettu kansanedustajat Oras Tynkkynen ja Päivi Räsänen, kun taas heidän edessään ovat pastorit Leena Huovinen ja piispa Matti Repo. Jollain tavalla siis sisäympyrässä istuville on pyritty tuomaan vastaparinsa lukuun ottamatta Elsa Saisiota, joka saapuu studioon kesken ohjelman ja istuu ohjelmassa pääasiassa sivustaseuraajana olevaa Pentti Jarlaa vastapäätä, kuitenkin ”omalla puolellaan”. Kenneth Liukkonen taas istutetaan kansanedustaja Lenita Toivakkaa vastapäätä. Heidän lisäksi ohjelman aikana studioon saapuvat Pentti Oinonen (aivan ohjelman alussa), Juha Jämsä ja Maija Paloheimo.

Vieraista voi myös huomata sen, että sukupuolineutraalin avioliittolain ja tasa-arvoisen adoptio-oikeuden kannattajat ovat enemmistönä. Heitä on 11, kun vastustajia on 7. Vastustajat on ikään kuin saarrettu studiossa: eturivin tulilinjalla olevat Päivi Räsänen, Mikko Repo ja Lenita Toivakka eivät voi saada tukea muuta kuin katsomalla takanansa oleviin keskustelijoihin. Taaksepäin pälyily tuskin taas antaa vahvaa ja itsevarmaa kuvaa keskustelijasta. Istumajärjestys lienee tarkoin harkittu ja kertoo ohjelman takana olevasta suunnittelusta.

Miten sitten televisiossa käyty keskustelu poikkeaa arkipuheesta? Asetelma itsessään on jo erikoinen istumajärjestyksestä lähtien. Keskusteluohjelmassa muodostettu keskustelu ei koskaan ole samanlaista kuin arkikeskustelu, vaan fooruminsa ja agendansa vuoksi se on aina institutionaalista keskustelua (Nuolijärvi & Tiittula 2000: 13, 215). Jo pelkästään vuoroja jakavat toimittajat tekevät keskustelutilanteesta erikoisen: keskustelijoiden roolit on määrätty etukäteen ja toimittajilla on selkeä kuva siitä miten ohjelma etenee. Institutionaalisisella keskustelulla on aina jokin tavoite ja keskustelijoiden roolit määrittyvät näiden tavoitteiden mukaan. Koska arkikeskustelua ohjaavat säännöt opitaan pääosin jo lapsuudessa, on se ihmisen ensisijainen kielimuoto. Oikea tapa toimia ja puhua institutionaalisissa tilanteissa taas opitaan myöhemmin. Toiminta näissä tilanteissa ja keskustelua ohjaavat mallit ovat osin tiedostamattomia ja osin tiedostettuja. (Raevaara, Ruusuvaara & Haakana 2001: 13–14.)

3.2 Keskusteluohjelmien agenda

Televisiokeskustelut poikkeavat arkikeskustelusta myös suunnitelmallisuutensa (Nuolijärvi & Tiittula 2000: 142) sekä ajallisen ja paikallisen etäisyytensä (Fairclough 1997: 53) vuoksi. Suunnitelmallisuudesta kertoo se, että ohjelman takana toimii työryhmä, joka suunnittelee käsikirjoituksen, laatii alustavia kysymysluetteloita toimittajille ja ennakoii puheenvuoroja (Nuolijärvi & Tiittula 2000: 142). Suunnittelulla pyritään turvaamaan keskustelun eteneminen ja sitä kautta katsojan mielenkiinnon ylläpitäminen (emt. 215). Ohjelma sisältää haastattelujaksoja ja *inserttejä*. Insertillä tarkoitetaan aiemmin koostettua videomateriaalia, joka liittyy jollain tavalla esitettyyn aiheeseen (Dictionary of Media Studies 2006: 249). Niiden tarkoituksena on auttaa keskustelijoita siirtymään uuteen aiheeseen (Nuolijärvi & Tiittula 2000: 152) ja katsojalle näkyvä kuva keskustelusta saattaa poiketa todellisuudesta esimerkiksi kuvakulmien ja muiden monikanavaisen median tuomien mahdollisuuksien vuoksi (emt. 18).

Tällainen suunnitelmallisuus sekä foorumi, jonka kautta keskustelu lähetetään, aiheuttaa sen, että televisiokeskustelua ei voida pitää varsinaisena ”vuorovaikutuksena”, koska yleisöllä ei ole valtaa vaikuttaa tai ottaa osaa keskusteluun lähetyksen aikana (Fairclough 1997: 57). Kyseessä on ns. viestintätilanteiden sarja (Fairclough 1997: 53), kun teemaillan keskusteluksi valitaan jokin aiemmin medioissa runsaasti keskustelua herättänyt asia, josta työryhmä valmistele keskustelun. Keskustelun ”jälkipyykkiä” puidaan taas mediassa ohjelman lähetyksen jälkeen. Yleisöllä on siis mahdollisuus osallistua keskusteluun ainoastaan ennen ja jälkeen ohjelman. Vaikkakin yleisöllä on mahdollisuus lähettää Ajankohtaisen kakkosen teemakeskustelun aikana televisioruudussa näkyviä tekstiviestejä ja heitä kehoitetaan keskustelemaan aiheesta internetissä, ei näiden viestien sisältöön puututa millään tavalla eivätkä keskustelijat näe kotikatsojien viestejä, joten studiossa paikalla olevien toimittajien tai keskustelijoiden sekä yleisön välillä ei ole yhteyttä.

12. lokakuuta 2010 käyty teemakeskustelu jakautuu nähdäkseni kolmeen selkeään ala-temaan: 1) nykyinen lainsäädäntö ja homoseksuaalien oikeus avioliittoon, 2) sateenkaariperheet, adoptio-oikeus ja -laki, lasten edut, sekä 3) homofobia ja homokammo.

Keskustelurunko ei ole katsojien (eikä myöskään allekirjoittaneen) saatavilla, mutta voitaneen olettaa, että ainakin mainitut kolme teemaa on tarkoitettu otettavaksi käsitte-lyyn. Tästä vihjaa mm. inserttien sisältö sekä toimittajien ohjaavat kysymykset ja puheenvuorojen jakamiset. Käsittelem seuraavaksi lyhyesti teemaillan kulkua ja sisältöä.

Ohjelman ensimmäinen osuus alkaa insertillä, johon on koostettu aiempaa aiheesta käytyä keskustelua. Mukaan on otettu uutinen kyynelkaasu- ja savusoihtuiskusta Helsinki Pride -kulkueen aikana vuonna 2010 sekä evankelis-luterilaisen kirkon edustajan näkemys siitä, että kirkon piirissä on huomattavissa homosyrjintää. Lisäksi samaan inserttiin on koottu eduskunnassa lausuttuja mielipiteitä homojen oikeuksista. Insertin tarkoituksena on tuoda katsojille tiivistetyssä muodossa kaikki se tieto, mitä aiemmasta aiheeseen liittyvästä keskustelusta tarvitsee tietää. Viimeisimpänä puheenvuorossa on Pentti Oinonen, joka kutsutaankin insertin loputtua sisään saliin. Lainsäädäntöä käsitellessä mainitaan vielä kansanedustajien ja kansalaisten keskuudessa tehdystä kyselystä, jossa kysyttiin asenteita homojen avioliittoon vihkimistä kohtaan. Teeman käsittelyn loppuvaiheessa ja ensimmäisen keskustelutunnin jo ollessa lähellä päättymistä, sisään kutsutaan Kenneth Liukkonen, joka ohjelman tekohetkellä oli kirkollisvaaliehdokkaana.

Toinen tunti alkaa Sateenkaariperheet ry:n puheenjohtaja Juha Jämsän kutsumisella sisään. Esitetään vuonna 1996 käydyin vastaavan teemakeskustelun insertti, jossa yhtenä keskustelijana paikalla oleva Elsa Saisio puhuu samaa sukupuolta olevien vanhempiensa parisuhteesta. Oikeudesta lapsiin sekä voimassa olevan adoptiolain puimimisesta siirrytään insertin jälkeen syvällisemmin lapsen oikeuteen saada (hyvät) vanhemmat.

Viimeistä alateemaa pohjustamaan kutsutaan Maija Paloheimo, joka tuo esiin homoseksuaalien kokemaa syrjintää urheilumaailmassa. Lisäksi puhutaan koulumaailman syrjivyydestä, koulukiusaamisesta ja väkivallan pelosta. Mukaan tuodaan Opettaja-lehden tekemä kysely, jossa on kysytty opettajien ja oppilaiden suhtautumista seksuaalisen suuntautumisen julkittuomiseen. Ennen ohjelman loppua suoritetaan vielä kättennostoaäänestys siitä, voiko ihminen olla täysin hetero tai homo.

Nuolijärven ja Tiittulan (2000: 139) mukaan keskustelun valmisteleminen alkaa tavallisesti nelisen viikkoa ennen lähetystä. Yksityiskohtainen valmistelu, mm. kysymysten tarkempi miettiminen alkaa kuitenkin vasta lähempänä lähetyspäivää, aiemmin kutsutaan mm. vieraat, laaditaan inserttejä ja tutustutaan aiempaan keskusteluun. Suunnittelu-palaverissa luodaan käsikirjoitus, joka saattaa paikka paikoin olla hyvinkin yksityiskoh-tainen esimerkiksi mainitsemalla keskustelijoilta odotetut reaktiot tai mahdolliset replii-kit. Yleensä käsikirjoitus on kuitenkin vain lista mahdollisista kysymyksistä. Kysymyk-set myös jaetaan toimittajien kesken ja inserttien paikat päätetään. (emt. 139–142.)

Suunnittelusta huolimatta keskustelu voi poiketa hyvinkin paljon aiotusta. Luvussa 4 otan esiin niitä tyypillisimmiksi osoittautuvia argumentointikeinoja, joita teemaillan keskustelijoiden vuoroissa esiintyy. Kiinnitän argumenteissa huomiota erityisesti siihen, millä keinoin väitteen pitävyyttä pyritään perustelevaan joko esisopimusten tai peruste-luiden avulla sekä otan huomioon myös väitettä vahvistavat tai heikentävät kielelliset ja semanttiset keinot. Esimerkit olen kuhunkin lukuun valinnut sillä perusteella mikä piirre argumentoinnissa on vahvimmin käytössä.

4 JÄRKEEN PERUSTUVA ARGUMENTAATIO

Luvussa 4 tutustun keskustelijoiden väitteisiin ja niitä tukeviin perusteluihin. Järkeen perustuviksi argumenteiksi määrittelen sellaiset väitteet, joiden perusteluissa on viitattu auktoriteettiin, arvoihin, tutkimustietoon tai aiempaan tietoon. Esimerkiksi vertaillen kahta asiaa toisiinsa tai viitatessa aiempaan tapahtumaan, käytetään väitteen tukena aiemmin hyväksyttyä tietoa. Arvot, esimerkiksi uskonnolliset näkemykset, rinnastan auktoriteetteihin. Luvussa 4.1 käsitelen auktoriteetteihin tai muihin (konkreettisiin tai abstrakteihin) arvoihin pohjautuvaa argumentaatioita, luvussa 4.2 taas vertauksia ja rinnastuksia. Luvussa 4.3 perehdyn esimerkkien ja havainnollistusten käyttöön väitettä vahvistavina ominaisuuksina.

Esimerkit on ainoastaan karkeasti jaoteltu omiin alalukuihinsa. Jo yksi vuoro saattaa sisältää monia erilaisia argumentointikeinoja, joihin tarpeen mukaan analyysissäni puuttun vaikeivät ne varsinaisesti olisikaan alaluvun aiheena. Jokainen argumentti on yksittäistapaus ja puhujan tilanteeseen sopivaksi rakentama ja analyysi jäisi pintapuoliseksi, jos niiden rakennetta ja sisältöä ei huomioitaisi kokonaisuutena ja konteksti huomioon ottaen.

4.1 Auktoriteettiin, arvoihin ja faktoihin pohjautuva argumentointi

Keskustelussa viitataan erilaisiin auktoriteetteihin useaan otteeseen. Pyrkimyksenä on perustella väite auktoriteetin avulla, jolloin väitteen kumotakseen vastapuolen on kyseenalaistettava ja kumottava myös auktoriteetin asema. Keskustelun teeman ja luonteen huomioon ottaen lienee luonnollista, että erityisesti Raamatun avulla perustellaan väitteiden sisältöä. Luvun kaksi ensimmäistä esimerkkiä ovatkin Raamatusta tukea hakevien argumenttien tutkiskelua. Ennen esimerkin (2) vuoroja keskustelua sukupuolineutraalista avioliitosta ja ylipäänsä samaa sukupuolta olevien parisuhteen moraalisuudesta on käyty jo pidemmän aikaa ja väitteitä on esitetty niin puolesta kuin vastaan:

- (2) 01 Tm: No niin sitten Pentti Oinoselle vielä puheenvuoro.
 02 PO: Joo kiitoksia. Tässä useampaan otteeseen öö tuotu esille kirkon
 03 rooli myös tässä tässä ja tuota tätä keskusteluhan mielestäni ei
 04 voida alottaakkaan ennen kun mennään tähän perimmäiseen ky-
 05 symykseen (.) öö mitä Raamatussa sanotaan. Mooseksen, muis-
 06 taakseni Mooseksen kirjassa kaksikymmentäseitsemän ja kaks-
 07 kytäkaheksan oli lukee että Jumala loi ihmisen omaksi kuvak-
 08 seen<mieheksi ja vaimoksi> ja Jumala siunasi heitä ja Jumala
 09 sanoi heille >menkää ja li- menkää ja täyttäkää< tai lisääntykää
 10 ja täyttäkää maa.

Esimerkissä (2) Pentti Oinonen toteaa, että keskustelua aiheesta ei voi käydä ennen kuin ollaan selvillä siitä, mitä Raamatussa sanotaan. Esisopimuksena on, että Raamatun laki nähdään kumoamattomana totuutena, joka on pidettävä mielessä asiasta keskustellessa ja jatkokeskustelu on rakennettava sen pohjalle. Raamattu nostetaan esimerkissä auktoriteetiksi, jonka esittämät perustelut on mahdotonta kumota, koska Raamatun sanan nähdään olevan peräisin Jumalalta. Oinosen ei siis ole tarpeen perustella miksi Jumala on toiminut siten kuin hänen lainauksessaan (riveillä 7–10) sanotaan, koska selitysvastuu ei varsinaisesti ole Oinosella vaan Jumalalla.

Perelmanin (1996: 109) mukaan jumalperäistä auktoriteettia on juuri tämän takia mahdotonta kumota kyseenalaistamatta koko auktoriteettia. Oinosen väite siitä, että homoseksuaalisuus on väärin koska Raamatussa sanotaan niin nojaa siis Oinoselle itselleen kumoamattomaan auktoriteettiin. Nähdäkseni tosin argumentin esittäjälle ongelmallista voi olla se, että jos vastakeskustelija ei koe Raamattua tai Jumalaa auktoriteettina, väitteen arvo on kumottavissa. Raamatun tekstin suora lainaaminen ulkomuistista vakuuttaa puhujan tuntevan lähteen.

Esimerkki (3) on suoraa jatkoa edellisen esimerkin (2) keskustelulle. Toimittaja ottaa vuoron Oinoselta viittaamalla äskeiseen sitaattiin (esimerkki 2, r. 7–10) Raamatusta, jossa Oinonen toteaa kerrottavan, että Jumala on luonut ihmisen omaksi kuvakseen. Toimittaja viitanee siihen, että Oinosen vastatessa myöntäessä rivin 1 kysymykseen, hän myös hyväksyy sen, että Jumalan luomina myös homoseksuaaleilla on sama arvo kuin heteroilla.

- (03) 01 Tm: Mutta onko Jumala luonut myös homot?
 02 PO: On.
 03 OT: Mut eikö tää täyttäkää nyt maa oo toteutettu aika pitkälle et
 04 eiks ny näitä asioita voi välissä (--)
 05 MRo: JA EMMEKÖ ME LISÄÄN-
 06 NY? Täällä studiosta löytyy
 07 lesbojen lapsia.
 08 PO: Vielä kerran vielä kerran (--)
 09 Tn: Väliin tulee nyt tietoisku

Oinonen vastaakin kysymykseen odotetulla tavalla, mutta ei perustele toimittajan herättelemää ristiriitaa millään tavalla. Rivin 2 vastauksen jälkeen on selkeä tauko, eli Oinonen luovuttaa vuoron vapaaehtoisesti Oras Tynkkyselle eikä hänellä ole aikomustakaan perustella vastaustaan. Toimittajan esittämään kysymykseen on ylipäänsä mahdotonta vastata kieltävästi, mutta myöntymällä syntyy ristiriita siitä, että erehtymätön Jumala on luonut homoseksuaalit, joita Oinonen taas ei hyväksy.

OT ottaa siis vuoron itselleen ja puuttuu rivillä 3 siihen, että Oinosen viittamassa kohdassa Raamattua kehoitetaan lisääntymään ja täyttämään maa. OT kyseenalaista sen, onko tällä hetkellä tarpeellista miettiä sitä, syntyykö tarpeeksi lapsia. Tällä hän pyrkii kumoamaan Oinosen esimerkissä (2) esittämän Raamattu-lainauksen kelvollisuuden perusteluna. Mikko Roiha jatkaa Tynkkysen kanssa samasta asiasta keskeyttäen hänen vuoronsa rivillä 5 esittämällä väitteen siitä, että myös lesbojen on mahdollista perustaa perhe. Väitettään hän perustelee silmin havaittavalla asialla: televisiostudiossa istuu keskusteluhetkellä lesbojen lapsia. Oinonen ei ehdi vastata Roihan esittämään huomiioon toimittajan keskeyttäessä pyrkiessään vaihtamaan keskustelun aihetta. Yleisestä hälinästä päätellen moni muukin keskustelija olisi halunnut vastata Roihan kommenttiin.

Esimerkissä (4) viitataan siihen, että Raamattua ei ole osattu tulkita oikein ja meneillään oleva keskustelu on seurausta väärinymmärryksestä:

- (4) 01 Tm: Kimmo Janas onko kristilliset arvot uhattuna?
 02 KJ: Kyl mun mielestä siis (.) mitä mitä Manne sanoi että nyt erilaisia
 03 taulukoita täyttäessä tai kaavakkeita joutuu eriarvoseen asemaan
 04 niin se on nyt tietysti näistä pitää pyrkiä eroon. Mut mun mieles-

05   tä siis kirkkolakikin sanoo että Raamattu on se niin kun kirkon
06   perusta (.) niin ei ei Raamattua mun käsitykseni mukaan hakkaa
07   mikään Sudenpentujen käsikirja, mitä tulkitaan miten sattuu,
08   vaan että kirkon hommat pitää perustua siihen. Ja tota mun mie-
09   lestä silloin tän homojen pitää suhtautua et jos he haluaa kirkko-
10   hääät niin silloinhan pitää ottaa Raamattu oikeella tavalla esille ja
11   tota huomata että heidän elämäntapansa on syntiä Raamatun
12   mukaan ja sitte siitä pyrkiä eroon.

Esimerkissä (4) Kimmo Janaan pääväitteenä siis on, että Raamatun sanaa ei ole tulkittu oikein. Perusteluna on se, että homoseksuaalien oikeuksia puolustavat eivät selkeästi ole onnistuneet tulkinnassaan, koska heidän harjoittamansa toiminta on Raamatun mukaan syntiä ja siihen yllyttämistä ei silloin Raamatusta voi löytyä. Mielenkiintoista on, että Janaan väitteen esisopimuksena on, että Raamattu on kaikille keskustelijoille tuttu, mutta sitä on tulkittu väärin. Niinpä ratkaisuehdotuksena ristiriitaan KJ ehdottaa uudenlaista asennetta tulkintaan (r. 10–12 *pitää ottaa Raamattu oikeella tavalla esille ja tota huomata että heidän elämäntapansa on syntiä Raamatun mukaan ja sitte siitä pyrkiä eroon*).

Kärjistävänä vertauksena voidaan nähdä lisäksi rivien 6–7 maininta siitä, että Raamattu ei suinkaan ole mikä tahansa kirja ja viitataan siihen, että sitä ”väärin tulkinneet” lukevat sitä ”kuin Sudenpentujen käsikirjaa”, josta on mahdollista tulkinnan avulla löytää mieluisa ratkaisu kaikkiin tilanteisiin.

Lisäksi riveillä 4 ja 6 oleviin ilmaisuihin *mun mielestä* ja *mun käsityksen mukaan* on syytä kiinnittää huomiota. KJ ei puhu vuorossaan varsinaisesti mielipideoista, koska rivillä 4 viitataan kirkkolakiin, jossa sanotaan Raamatun olevan kirkon perusta ja rivillä 6 taas siitä, ettei Raamattua voi tulkita miten haluaa. Lieventämällä argumenttinsa voimaa tekemällä väitteistään mielipiteen kaltaisia Janas torjuu jo ennakolta mahdollista kritiikkiä, jota liian jyrkkä auktoriteettiin nojaaminen saattaisi saada aikaan.

Esimerkissä voidaan kiinnittää vielä huomiota rivien 2–4 lievennykseen (*mitä mitä Manne sanoi että nyt – joutuu eriarvoseen asemaan niin se on nyt tietysti näistä pitää pyrkiä eroon*). Vuoron alku viittaa aiempaan puheenvuoroon, jossa kerrotaan siitä, että

homoseksuaalit voivat joutua esimerkiksi työhaastattelussa tai erilaisia lomakkeita täytettäessä eriarvoiseen asemaan siviilisäätynsä vuoksi. Janas haluaa vuoron alussa tuoda esille, että ei hyväksy kuvatun kaltaista eriarvoistamista ja korostaa kantaansa takauksella *tietysti*. Takausten tarkoituksena on vahvistaa omaa argumenttia tai toisaalta heikentää vasta-argumenttien tehoa, ja ne ovat käytössä erityisesti silloin kun viitataan terveeseen järkeen tai auktoriteettiin (Kakkuri-Knuutila 2000: 256).

Raamatun sanat tai kirkkolain pykälät ovat konkreettisia auktoriteetteja, joiden paikkansapitävyyttä voidaan vahvistaa esimerkiksi Pentti Oinosen tapaan (esimerkissä 2) lainaamalla sanansa suoraan Raamatusta. ”Kirkkolaki” taas jo sanana kertoo, että kyseessä on kirkon *laki*, jota vähintäänkin jokaisen kirkon jäsenen kuuluu noudattaa.

Auktoriteetti ei kuitenkaan välttämättä aina ole käsinkosketeltava. Esimerkissä (5) vedotaankin abstraktiin auktoriteettiin, tasa-arvoon:

- (5) 01 MRo: No joo varmaan öö tämäkin ilta ottaa vähän vauhtia alka-
 02 vaan vaalikeskusteluun. Öö: ö:: tota (.) mä itse olen öö
 03 ^sinkku ja tota et siinä mielessä tää avioliittokeskustelu ei
 04 koske mua henkilökohtaisesti mutta ajattelen niin että (.) että
 05 jos sattuisi kauan kaivattu jostain löytymään niin öö niin kyl-
 06 lä silloin ajattelee että kun tässä niin kun kansalaisena työnsä
 07 hyvin tekee ja tota kansalaisena veronsa maksaa ja kansalai-
 08 sena äänestämässä käy, niin ajattelee että tota eikö tähän
 09 kuulu sitte tota kuka nää kansalaisvelvollisuudet on täyttänyt
 10 niin jonkin näköset oikeudet. Mä näkisin tän tämmösenä ta-
 11 sa-arvokysymyksenä että öö me ^homot ei ehkä olla enää nyt
 12 pelkästään marginaalia vaan me ollaan niin kun koetaan kuu-
 13 luvamme tähän maailmaan.

Mikko Roihan argumentti esimerkissä (5) sisältää väitteen, että homoseksuaaleja tulee koskea samat lait kuin heteroseksuaalejakin. Esisopimuksena on se, että myös homoseksuaalit täyttävät kansalaisvelvollisuutensa, joten samat oikeudet on taattava, koska se on tasa-arvoista. Tämän Roiha myös mainitsee ääneen – ainahan esisopimuksia ei ole tarpeen mainita mutta ne kertomalla niitä voidaan vahvistaa. Väitettä voidaan perustella tasa-arvoisuuden avulla, koska taustaoletuksena tasa-arvo nähdään eräänlaisena auktoriteettina, joka länsimaisessa yhteiskunnassa on vaikea kumota, koska se nähdään yhtenä

kansalaisen perusoikeuksista. Argumentissa vedotaan yleisön oikeustajuun ja ymmärrykseen siitä, että samat oikeudet on oltava kaikilla, jotka huolehtivat myös velvollisuuksiensa hoitamisesta.

Esimerkissä (5) tuodaan siis esiin, että jos yhteisön jäsen panostaa samalla tavalla yhteiskunnan hyvinvointiin ja täyttää kansalaisvelvollisuutensa, tulisi hänelle myös olla samat oikeudet, eli tässä tapauksessa oikeus mennä valitsemansa puolison kanssa naimisiin. Toisto (r. 6–8) toimii retorisenä tehokeinona: MRo erittelee kansalaisvelvollisuuksiin kuuluvat osat (*kun kansalaisena työnsä hyvin tekee ja tota kansalaisena veronsa maksaa ja kansalaisena äänestämässä käy*), jotka oikeuttaisivat tasa-arvon toteutuessa myös oikeuksien saamiseen. Roiha tuo esille ristiriidan velvollisuuksien täyttämisen ja oikeuksien saamisen välillä. Puheenvuorolla siis tuodaan kanssakeskustelijoiden ja yleisön tietoisuuteen ristiriita siinä, että samat oikeudet eivät ole kaikkien saatavilla. Ristiriitaa MRo korostaa entisestään sillä, että esittää kysymyksen (alkaen r. 8 *eikö tähän kuulu sitte – – jonkin näköset oikeudet*), jossa edelleen tuo ilmi sitä, että niin velvollisuudet kuin oikeudetkin tulisi kuulua kaikille. Tarkoituksena tuskin on saada kysymykseen vastausta muilta keskustelijoilta ja Roiha jatkaakin vuoroaan keskeytyksettä.

Vuoronsa alussa Roiha toteaa, että kaikki keskustelijat eivät välttämättä ole vilpittömin mielin mukana keskustelussa (*varmaan öö tämäkin ilta ottaa vähän vauhtia alkavaan vaalikeskusteluun*). Kommentillaan Roiha viittaa studiossa mukana oleviin poliitikko-keskustelijoihin, joiden hän epäilee olevan ohjelmassa tuodakseen esiin omia tai oman puolueensa arvonäkemyksiä kevään 2011 eduskuntavaaleja silmälläpitäen. Huomautus on irtonainen, Roiha ei perustele väitettään mitenkään eivätkä muut keskustelijat, edes vaalipelistä syytetyt poliitikot, puutu asiaan millään tavalla.

Useamman ihmisen osallistuessa argumentointiin vastaväite saattaa tulla välittömästi tai pitkälläkin viiveellä. Keskustelun aikana vierailta ei välttämättä ole mahdollisuutta saada puheenvuoroa välittömästi niin halutessaan, joten välillä keskustelussa hypitään aiemmin puheena olleisiin asioihin. Kuitenkin auktoriteettiin nojaavissa väitteissä perustelujen kumoaminen saattaa tapahtua nopeastikin – puheenvuoro saatetaan esimerkiksi ottaa ilman toimittajien lupaa. Kuten mainittua, vieraita toisaalta kannustetaan puheen-

vuorojen omatoimiseen ottamiseen ohjelman kulkuun perehdyttämisen aikana. Nähdäkseni auktoriteettiin perustuviin argumentteihin esitetään niin hanakasti vastaväitteitä erityisesti siksi, koska keskustelijoiksi on valittu arvomaailmoiltaan hyvin erilaisia keskustelijoita. Tällöin esimerkiksi Raamatun pitäminen auktoriteettina herättää vastapuolen huomion välittömästi.

Seuraavassa esimerkissä (6) Raamatun arvo auktoriteettina pyritään juurikin kumoamaan osoittamalla sen sisällön ja tulkinnan välistä ristiriitaisuutta:

- (6) 01 MRo: Niin no kun tää on nyt tämä Raamattu ja synty saatiin, niin tota
 02 öö:: Raamatussahan puhutaan kaikenlaista muutakin mukavaa
 03 niin kun tyttärien myymisistä ja öö vierasuskoisten ^kivittämi-
 04 sestä että saattaa olla että sitä ei voi kaikin osin [lukea
 05 PT: [Missä Jeesus
 06 puhuu tyttärien myymisestä ja vierasuskoisten kivittämisestä?
 07 haluaisin kuulla sellasen
 08 MRo: No:: minä en, suo anteeks, minä en noin, olen ymmärtänyt että
 09 se on Mooseksen kirjassa mut mä en nyt puhu tästä.

Esimerkki (6) vastaa aiemmin (ks. esim. 2) esitettyyn lainaukseen Raamatusta. Pyrkimyksenä on siis kumota Raamatun pätevyys auktoriteettina ja sitä kautta toimivana perusteluna. Mikko Roiha tuo esiin, että Raamatun kirjaimellinen tulkinta ei tässä asiassa hänen mukaansa voi toimia, koska se ei toimi kaikissa muissakaan kohdin. Roihan tuomat esimerkit (r. 3–4 *tyttärien myymisistä ja öö vierasuskoisten ^kivittämisestä*) ovat kärjistäviä ja pyrkimyksenä onkin herättää kuuliija huomaamaan, että jos Raamatussa käsketään länsimaissa niinkin tuomittavaan toimintaan kuin ihmiskauppaan tai kivittämiseen, ei välttämättä ole perusteltua ottaa tosissaan kaikkea samassa kirjassa sanottua. Huomionarvoista on, että kääntöpuolena tuodaan esiin mutta jätetään lausumatta se, että Raamatun kirjaimellisen tulkinnan kannattajat hyväksyvät tyttärien myymisen ja vierasuskoisten kivittämisen. Rivillä 4 Roihan käyttämä *saattaa olla* [ettei kirjaimellinen tulkinta ole oikea] pyrkii asettamaan vastapuolen naurunalaiseksi. Kirjaimellista tulkintaa kannattava joutuu epämieluisaan tilanteeseen, koska hyväksymällä suoran tulkinnan tietyissä kohdissa, on se hyväksyttävä muulloinkin. *Saattaa olla* jättää vastapuolelle mahdollisuuden peräännyä mutta toisaalta samalla tunnustaa tappionsa.

Rivillä 5 Pasi Turunen keskeyttää vuoron saadakseen tarkennusta siihen, missä kohdin Raamatun *Jeesus* puhuu Roihan mainitsemista esimerkeistä. Tarkoituksena on osoittaa Roihan argumentin puutteellisuus, koska Roihan viitatessa Vanhan Testamentin Moosesen kirjoihin (r. 9), PT asettaa vaatimukseksi, että mainittujen esimerkkien on löydyttävä nimenomaan Jeesuksen sanomina Uudesta Testamentista. MRO sivuuttaa Turusen kommentin epäoleellisena (*mut mä en nyt puhu tästä*) viitaten siihen, että syvempi Raamatun tutkiskelu ei ole tarpeen eikä Turusen vasta-argumenttina esitettyä kysymystä ole hyväksytty.

Tutkimus- tai kyselytuloksiin viittaaminen väitettä perustellakseen on mahdollista, jos puhuja pystyy olemaan varma siitä, että tulokset ovat luotettavia. Esimerkin (7) alussa Juha Jämsä kertoo viisitoista vuotta jatkuneesta samaa sukupuolta olevien vanhempien ja heidän lastensa seurannasta. Oletuksena on, että tutkimustulosten kumoaminen ei ole niin helppoa kuin esimerkiksi puhujan omien mielipiteiden torjuminen. Päivi Räsänen ei pääse puuttumaan keskusteluun välittömästi, mutta palaa asiaan useamman vuoron jälkeen:

- (7) 01 Tn: Niin. Juha Jämsä.
 02 JJ: Meillä on Sateenkaariperheet ry:ssä viidentoista vuoden koke-
 03 mus suomalaisten sateenkaariperheiden vanhempien ja lasten
 04 kokemuksista ja ja (.) mikään tätä kautta saatu tieto eikä myös-
 05 kään SETA:n suomalaisen kyselyn kautta saatu tieto näyttäis sil-
 06 tä että saateenkaariperheiden lapsia kiusattais yhtään sen enem-
 07 pää kun muita lapsia.
 ((poistettu 14 vuoroa))
 08 PR: Siis mun mielestä tässä ei ole nimenomaisesti kysymys aikuisten
 09 oikeudesta lapseen, vaan silloin kun puhutaan adoptiosta niin
 10 kyllä siinä on ennen muuta kyse lapsen oikeudesta vanhempiin
 11 ja turvaan ja huolenpitoon. Ja ku Juha Jämsä otti tän viidentoist'
 12 vuoden seurannan puheeksi niin totean että se on aika lyhyt
 13 aika, se on todella lyhyt aika. Jos ajatellaan vaikkapa sotalapsien
 14 kokemuksia jotka on menettäny- menettäneet isänsä sodassa niin
 15 monet kertoo että vasta viidenkymmen tai kuudenkymmen iässä
 16 alkaa se omien niin kun omien juurten etsimisen tarve. Ja kyllä
 17 mä väitän että me ollaan tässä vaihe- tässä tilanteessa suomalai-
 18 sessa yhteiskunnassa ja länsimaisessa yhteiskunnassa aikamoi-
 19 sessa ihmiskokeessa eli vasta muutamien kymmenien vuosien
 20 kuluttua nähdään et mitkä on sen seuraukset. Ja mun mielestä
 21 ongelmana on nimenomaan se, että kun lähdetään siitä että äitiys

- 22 ja isyys on aivan ikiaikasia käsityksiä, niin niitä ollaan murta-
 23 massa ja muuttamassa silloin kun muutetaan lainsäädäntöä
 24 adoptio-oikeudessa.

Esimerkissä (7) Päivi Räsänen viittaa (alkaen r. 8) Juha Jämsän aiemmin mainitsemaan tutkimukseen, jossa on seurattu samaa sukupuolta olevien vanhempien lasten kehitystä. PR pyrkii kumoamaan tutkimuksen pätevyyden (r. 11–12) sillä, että mainittu viidentoista vuoden seuranta ei ole riittävä. Tätä Räsänen perustelee sillä, että kokemus on osoittanut mm. sodassa isänsä menettäneiden ryhtyvän kaipaamaan molempia vanhempia vasta kypsemällä iällä – viisitoista vuotta ei siis ole tarpeeksi pitkä aika. Huomionarvoista on (r. 11–12) Räsäsen suhtautuminen seuranta-aikaan: *viidentoist’ vuoden £seurannan£* lausuminen hymyillen paljastanee juuri sen, ettei PR suhtaudu tosissaan näin lyhyisiin seuranta-aikoihin ja sitä kautta sen avulla saatuihin tuloksiinkaan.

Riveillä 16–17 PR vahvistaa väitettään takauksella (*kyllä mä väitän*). Räsänen siis asettuu hyvin vahvasti väitteensä taakse ja vahvistamalla ilmoittaa, että kyseessä ei ole mielipide- vaan tosiasia. Tunteita herättävää taas on riveillä 10–11 vanhempien rinnastus turvaan ja huolenpitoon. Pyrkimyksenä on siis herättää ajatusta kääntöpuolesta, että ilman vanhempia, tai tässä tapauksessa ilman molempia vanhempia oleva lapsi on turvaton ja vailla huolenpitoa.

Lisäksi PR viittaa esimerkissä (7) siihen, että suomalaiset ovat *aikamoisessa ihmisko-keessa*. Sanavalinnalla PR luo negatiivista mielikuvaa asioiden nykytilasta: ”ihmisko-keen” suorittaminen on epävarmaa eikä tulosta voida tietää etukäteen ja nyt suomalaiset ovat vastentahtoisesti joutuneet ottamaan osaa tuohon kokeeseen. Vuoron lopussa PR vielä muistuttaa, kuinka ikiaikaisia käsityksiä kuten äitiys ja isyys ollaan muuttamassa, *murtamassa* (r. 22–23) eli rikkomassa tai vahingoittamassa.

Esimerkki (8) liittyy edelleen lasten kasvattamiseen kahden samaa sukupuolta olevan perheessä. Mukana keskustelemassa on Kimmo Janaan lisäksi Elsa Saisio, joka on kasvanut lesbovanhempien perheessä.

- (8) 01 Tm: Kimmo Janas (.) sinä olet sanonu jossain yhteydessä että et oikeen usko että homoperheissä kasvaneista lapsista tulee ehyttä
 02 keen usko että homoperheissä kasvaneista lapsista tulee ehyttä
 03 ihmistä. Mitä nyt sanoisit Elsalle?
 04 KJ: Niin siis kyllä kaikki niin kotimaiset ku ulkomaisetki tutkimukset jotka koskettaa tätä lasten kehittymistä niin kyl ne kaikki todistaa sen että tämmösessä yksin- en es ((ns.)) yksinhuoltajaperheessä jossa toinen puuttuu, toinen vanhempi puuttuu niin lapsella on suurempi mahdollisuus [kehittyä väärin, lähteä rikoksen tielle]
 05
 06
 07
 08
 09
 10 ES: [Mulla on ollu kaks vanhempaa kotona ja-]
 11 KJ: Niin mut et jos
 12 isä puuttuu (.) Se ei tarkota et jos on kaks äitiä et se korvaa siitä
 13 isää.

Toimittajan esittämä kysymys esimerkissä (8) on Kimmo Janaalle kiusallinen, koska toimittaja tuo esiin, että KJ on jossain aiemmassa yhteydessä sanonut, ettei homoperheen lapsista kasva kelvollisia. Nyt tilanne on kuitenkin väitteen alkuperäisestä esitystilanteesta poikkeuksellinen siinä mielessä, että paikalla on kahden naisen kasvattama Elsa Saisio. Janas ei varsinaisesti vastaakaan kysymykseen (*Mitä nyt sanoisit Elsalle?*) vaan vetoaa lukemiinsa tutkimuksiin, jotka puoltavat hänen aiemmin esittämäänsä väitettä. Vetoamalla tutkimustietoon Janas väistää toimittajan esittämän presupposition siitä, että koska Janas on aiemmin todennut, ettei homoperheiden lapsista kasva ehyitä, hänen mielestään myös ES ei ole ehyt ihminen.

Rivillä 10 Elsa Saisio huomauttaa, että Janas puhuu yksinhuoltajaperheistä, joten tulokset ei voi soveltaa tähän tapaukseen, johon KJ korjaa, että kaksi äitiä ei korvaa isän puuttumista, mutta ei perustelu näkemystään vaan esittää sen itsestäänselvyytenä.

Ennen esimerkin (9) vilkkaaksi muotoutuvaa keskustelua on puhuttu koulu- ja urheilumaailman syrjivyydestä. Pasi Turunen tuo vuorossaan riveillä 1–3 esille, että suvaitsevaisuuden lähtökohdat ovat muualla kuin avioliittolain muuttamisessa. Esimerkissä viitataan auktoriteetteina niin luonnonjärjestykseen (r. 2–3) kuin kristillisen kirkon perinteisiin (r. 25–26):

- (9) 01 PT: Suvaitsevaisuus alkaa hyvästä kotikasvatuksesta (.) ei siitä että
 02 muutetaan ikäikäistä (.) heteroseksuaaliseen luonnonjärjestyk-
 03 seen kuuluvaa [avioliittoa
 04 KL: [LUONNONJÄRJESTYKSEEN. Nyt sä puhut
 05 luonnonjärjestyksestä (.) ei ei luonto ilmoita ites-
 06 tään että että että @minä olen luonto, minun mu-
 07 kaistani on toimia näin tai näin@ [ei ei]
 08 PT: [Mut] luonto il-
 09 mottaa et sä oot mies ja täälä on paljon naisia ja vaikka kaikki
 10 tälläset [sosiaaliset konstruktiot
 11 KL: [Mut nyt sä
 12 PT: [Taikasanat on sanottu
 13 MRo: [Luonto ilmoittaa myös että täälä on mies ja
 14 siellä on mies, [SE ON IHAN SAMAA HA-
 15 LUA
 16 PT: [Kyllä kyllä me ollaan siis me
 17 ollaan miehiä ja naisia ja sukupuolisia olentoja ja tätä
 18 ei niin kun mitkään taikasanat hävitä mihinkään
 19 KL: Älä a-
 20 jattele mun puolesta että et mihin mitä mä pidän
 21 haluttavana ja näin pois päin. Et et älä määritä älä
 22 määritä mulle sitä että mä tykkään naisista
 23 PT: Mut sähän
 24 yrität nyt koko ajan määrittää avioliiton meille ihan
 25 joksikin muuksi kuin mik- miksi miksi se on kautta
 26 kristillisen historian määritely.

Rivillä 4 Kenneth Liukkonen keskeyttää Turusen vuoron ilmoittamalla, että luonnonjärjestykseen tai -lakeihin viittaaminen on tässä yhteydessä absurdia. Liukkonen keskeyttää vuoron toistamalla Turusen sanat (r. 4 *LUONNONJÄRJESTYKSEEN*), ja toiston avulla ottaa vuoron itselleen. KL toteaa vuorossaan, että vastoin Turusen väitettä, luontoa ei voida pitää auktoriteettina, koska luonto ei voi määritellä, mikä on hyväksyttävää ja mikä ei. Turunen pyrkii perustelemaan väitettään (*luonto ilmoittaa et sä oot mies ja täälä on paljon naisia ja vaikka kaikki tälläset sosiaaliset konstruktiot – –*), mutta tässä vaiheessa keskusteluun liittyvä Mikko Roiha pyrkii kumoamaan Turusen väitteen muotoilemalla vuoronsa samoin (*luonto ilmoittaa myös että täälä on mies ja siellä on mies*) ja tällä korostaa vuoronsa loppuosan pätevyyttä – sitä että Roihan mukaan kyseessä on sama asia.

Turunen toistaa (*kyllä kyllä me ollaan siis me ollaan miehiä ja naisia ja sukupuolisia olentoja*) väitteensä, jonka sisältämä oletus siitä, että väitteen sisältö on totta kaikille, saa Liukkosen keskeyttämään (*Älä ajattele mun puolesta*). Liukkonen siirtää vuorollaan yleisen keskustelun Turusen ja itsensä väliseksi siirtymällä henkilökohtaiselle tasolle. Turunen kuitenkin torjuu tämän ja riviltä 23 alkavassa vuorossaan siirtyy takaisin yhteiskunnalliselle tasolle viittaamalla siihen, että kristillisen historian määritelmät ovat vaarassa jos tämänkaltaisen keskustelu jatkuu. Rivillä 24 Turunen sanoo Liukkosen määrittelevän avioliiton *meille* joksikin muuksi kuin mitä se on kautta aikojen ollut. Tällä Turunen tekee eron itsensä ja Liukkosen välille, eli Liukkonen sukupuolineutraalin avioliiton kannattajana ei ole yksi ”meistä”. Pyrkimys muutokseen tulee siis kirkon eli ”meidän” ulkopuolelta, jolloin sitä ei voi nähdä oikeutettuna.

Pasi Turusen viitatessa luontoon hän viitanee luontoäiti-tyyppiseen ajattelumalliin. Luonto siis nähdään ikään kuin persoonallisena, tietoisiaakin valintoja tekevänä. Kyseessä on siis sanan varsinaisessa merkityksessä (luonnon)laki tai -järjestys: nähdään että ihmiset, eläimet ja luonnonilmiöt on ”ohjelmoitu” toimimaan tietyllä tavalla. Ongelmana on, että kuten viitatessa Raamattuun auktoriteettina, luonnonjärjestykseen tai -lakeihin esimerkin (9) merkityksessä viittaava argumentti on helposti kumottavissa, jos on mahdollista kumota tietoisia valintoja tekevän luonnon olemassaolo. Kumoamiseenhan tässä tapauksessa riittää ainoastaan se, ettei vasta-argumentoija hyväksy tällaista olettamusta, kuten Liukkonen esimerkissä (9) tekeekin (*ei luonto ilmoita itestään että että että @minä olen luonto, minun mukaistani on toimia näin tai näin@*). Turunen ja Liukkonen eivät siis ole samaa mieltä argumentoinnin pohjana olevasta esisopimuksesta persoonallisesta tai persoonattomasta luonnosta. Jo tästäkin syystä yksimielisyyden saavuttaminen lienee mahdotonta.

Keskustelijoilla saattaa siis olla myös toisistaan poikkeavat käsitykset väitteiden perusteluista: kristitty nähdään luonnon Jumalan luomistyön aikaansaannoksena, jolloin luonto ja Jumala voidaan nähdä rinnasteisina asioina: Jumala on vastuussa luomuksistaan, joten valinnat ovat harkittuja ja tietoisia. Tämän kaltaisten tietoisien valintojen olemassaolo saatetaan kumota viittaamalla luonnonjärjestykseen toisesta näkökulmasta kuten esimerkissä (10):

- (10) 01 MP: No mä haluaisin sanoa tohon luontoon, että on eläinlajeja joissa
 02 esiintyy homoseksuaaleja. On pingviinipariskunta joka on adop-
 03 toinu pingviinipoikasen, että mitä me puhutaan luonnosta tai
 04 luonnottomuudesta (.) mikä on luonnollista siinä vaiheessa? (.)
 05 Toinen pointti. Me puhutaan seksistä täälä, mutta entä sitten ne
 06 suhteet. Mulla on itellä homoystäviä jotka eivät niin kun koe tar-
 07 vetta harrastaa seksiä. Mitä he tekee väärin? He haluaa rakastaa,
 08 he haluaa tulla rakastetuiks', mut he ei välttämättä halua sitä
 09 niin+ku vastakkaiselta sukupuolelta. Onko se sitä. Mä koen että
 10 mä haluan rakkautta naiselta niin pitäiskö mun olla siinä vai-
 11 heessa että mä ymmärrän nää mun tunteet mut mä en käyttäydy
 12 niiden mukaisesti. Jos mä en halua sitä (.) jos unohdetaan nyt se
 13 seksi ihan kokonaan.
 14 PT: Tämä on kristillisen etiikan mukainen näkemys.

Esimerkissä (10) Maija Paloheimo tuo esiin, että ihmisen on mahdotonta määritellä mikä on luonnollista ja mikä ei, koska uskonnoista ja muista normeista vapaat pingviinitkin voivat muodostaa omanlaisiaan perheitä. Tällä Paloheimo kumoaa myös esimerkin (9) kaltaisen luonnonvalinnan olemassaolon: luonnon on täytynyt luoda myös esimerkkinä mainittu pingviinipariskunta. Paloheimon argumentti vetoaa siis silmillä havaittavaan ilmiöön: homopingviinejä on kiistatta olemassa.

Lisäksi Paloheimo viittaa siihen, että miten vastapuoli voi määritellä missä vaiheessa homosuhteet ovat väärä. MP vetoaa vahvasti tunteisiin (*he haluaa rakastaa, he haluaa tulla rakastetuiks'*) vedoten sanoillaan siihen, että kyseessä on niin perustavanlaatuinen tarve, ettei sitä pitäisi olla mahdollista nähdä vääränä. MP pyrkii siis tuomaan esiin, että vastapuoli ei ymmärrä niitä perimmäisiä syitä, miksi parisuhteita muodostetaan. Paloheimo kuvailee yksilöiden kokemuksia, mutta Pasi Turusen vastakommentti rivillä 14 (*Tämä on kristillisen etiikan mukainen näkemys*) siirtää keskustelun takaisin yleiselle tasolle. PT pyrkii kumoamaan Paloheimon argumentin sillä, että keskustelun käyminen ja asiasta väittelemine tällä tasolla ei ole hyödyllistä, koska vastapuoli nojaa arvoissaan kristilliseen etiikkaan, jonka näkemykset hänen nähdäkseen ovat kumoamattomia.

Luonnonlaeista ja luonnonmukaisuudesta tai -vastaisuudesta keskustellaan myös avioliiton näkökulmasta. Sukupuolineutraaliin avioliittoon on viitattu aiemmin keskustelussa

sanomalla niitä *luonnonvastaisiksi*, ja Tm onkin tarttunut tähän ja käyttää samaa sanaa esimerkissä (11). Esimerkissä varsinainen kysymys (*Mutta missä ne vapaamielisyyden rajat – – menee?*) esitetään ensin ja myöhemmillä kysymyksillä lähinnä täsmennetään mihin asiaan liittyen noita vapaamielisyyden rajoja määritellään.

- (11) 01 Tm: Mutta missä ne vapaamielisyyden rajat sitten Pentti ^Oinosella
 02 menee? Ovatko homoliitot liikaa, ovatko ne luonnonvastaisia?
 03 PO: No ainakin rajat menee näissä kirkkohäissä. Eliikkä haluaisin sa-
 04 noa heti alakuun sen, että että että ihmisinä <totta kai> meidän
 05 kaikkien, niin toimittajan kuin minunkin, täytyy hyväksyä ho-
 06 mot mutta heidän tapojaan ei ole pakko hyväksyä.
 07 Tm: Miksi ei?
 08 PO: Itse olen pitänyt puheenvuoroni (.) ja esittänyt näkemykseni us-
 09 konnollisen vakaumukseni pohjalta ja olen perustanut nämä
 10 kaikki puheenvuoroni henkilökohtaisen uskoni pohjalle.

Esimerkissä (11) Pentti Oinonen ei vastaakaan jälkimmäisiin kysymyksiin, vaan korostaa vastauksensa alussa toistamalla ensimmäisessä kysymyksessä olleen *rajat*, että vastaa nyt nimenomaan vapaamielisyyden rajoja käsittelevään kysymykseen. PO ei siis tartu toimittajan esittämään kysymykseen luonnonvastaisuudesta, vaikka tarkentaakin määrittelemällä oman suvaitsevaisuutensa rajat. Hyvin painotetusti ja hitaasti lausuttu *totta kai* (r. 4) ennakoi muilta keskustelijoilta mahdollisesti tulevaa kritiikkiä ja toimii suojautumisena tuota ennakoitua (vasta)kannanottoa vastaan.

Toimittajan toinen vuoro viittaa siihen, että vastausvuoro on ollut ongelmallinen ja vaatii tarkennusta. Tm ei siis hyväksy sitä, että Oinonen esittää väitteensä (*ihmisinä <totta kai> meidän kaikkien – – – täytyy hyväksyä homot mutta heidän tapojaan ei ole pakko hyväksyä*) perustelematta ja esittää tarkennusta vaativan kysymyksen rivillä 7. Vastauksessaan Oinonen perustelee näkemyksensä sillä, että se pohjautuu hänen uskonnolliseen vakaumukseensa eli hänen itsensä nähdäkseen ehdottomaan auktoriteettiin. Argumenttia ei täten voi kumota.

Edellä olevista esimerkeistä (2–11) tulee ilmi, että auktoriteetteina tämän kaltaisessa keskustelussa voivat olla esimerkiksi Raamattu tai kristinusko ja sen eettiset säännöt, toisaalta tutkimus- tai kyselytulokset, luonto – jonka osa keskustelijoista rinnastaa jos-

sain määrin Jumalaan – tai toisaalta abstraktit arvot kuten tasa-arvo ja oikeudenmukaisuus. Esimerkkien perusteella yleisiä piirteitä auktoriteettiin perustuvissa argumenteissa on oman selustan suojaus siten, että korostetaan kyseessä olevan ainoastaan oma mielipide. Tästä kielivät ilmaisut kuten *mun mielestä* tai *käsitykseni mukaan*. Toisaalta väitettä vahvistetaan mm. vakuuttelevalla vahvistuspartikkelilla *kyllä* tai ilmoittamalla, että kyseessä on väite, jonka takana puhuja on valmis seisomaan (*mä väitän*).

Mielenkiintoista on myös huomata, että auktoriteetin ollessa perusteluna, henkilökohtaiselle tasolle siirtyminen keskustelussa ei ole hyväksyttävää, vaan vastavuoron esittäjä siirtää keskustelun takaisin yleiselle tasolle pois yksilöistä. Omiin tai muiden tunteisiin viittaamista ei ehkä nähdä sopivana tai sitä pidetään jopa epärealistisena argumentointina silloin, kun vasta-argumenttina on järkeen tai jonkin lähteen tai muun taustatiedon avulla todistettavaan tietoon perustuva väite. Tästä ehkä johtuu, että tunteisiin vetoavaa argumentointia ei esimerkeissä juurikaan ole.

Toisto ja kokonaisuuden purkaminen osiinsa toimivat myös väitettä vahvistavina piirteinä. Tosin vahvistamisen ja heikentämisen ongelmana saattaa Kakkuri-Knuutilan (2000: 257) mukaan olla se, että liikaa käytettynä niiden voima kääntyy itseään vastaan, jolloin liian heikko väite ei enää tue johtopäätöstä tai toisaalta liiaksi vahvistettu argumentti liiallisessa yksiselitteisyydessään on yksinkertaisesti kumottavissa.

Useassa esimerkissä esisopimuksena on Raamattu ja uskonnollinen vakaumus. Keskustelija olettaa Raamatun sanaan perustuvan argumentin olevan kumoamattomissa, mutta kohtaa ongelman siinä vaiheessa kun vastapuoli ei ajattele samalla tavalla. Samalla tavalla esisopimuksena käytetään tutkimustulosten kumoamattomuutta, kansalaisvelvollisuuksien ja -oikeuksien sekä tasa-arvon kuulumista kaikille kansalaisille ja persoonallisen luonnon olemassaoloa tai -olemattomuutta. Näihin esisopimuksiin nojaaminen on ongelmallista, koska niiden kumoaminen on yksinkertaista silloin kun vastapuoli ei hyväksy niitä. Ainoastaan Maija Paloheimon pingviiniesimerkki (10) on kumoamattomissa. Se perustuu silmillä havaittavaan asiaan eikä sitä tällöin ole mahdollista kumota.

Olen valinnut tämän luvun esimerkeissä käsiteltäviksi auktoriteeteiksi Raamatun tai uskonnollisen vakaumuksen, tutkimustulokset, luonnonlakiin tai luonnonjärjestykseen viittaamisen sekä tasa-arvoon vetoamisen. Uskonnon tai Raamatun avulla perusteleminen on aineistossa yleisintä ja siinä on selkeästi kyseessä auktoriteetti. Kuten sanottua, rinnastan luonnonlain tai luonnonjärjestyksen osittain samankaltaiseksi asiaksi tässä keskustelussa. Myös tutkimustulokset voidaan nähdä auktoriteettina, koska tutkimus ja tiede ylipäänsä koetaan vaikeammin kumottavissa olevina kuin pelkkä mielipide. Tutkimuksen tekemisen luonteeseen kuuluu se, että tulokset ovat perusteltavissa.

Tasa-arvon ottaminen mukaan tähän lukuun tuntuu taas ongelmallisemmalta, mutta se on perusteltua. Rinnastan tässä tutkielmassa arvon uskontoon. Kun homoseksuaalien yhtäläisiä avioliitto- ja adoptio-oikeuksia vastustavat vetoavat runsaasti Raamattuun, näitä oikeuksia puolustavat perustelevat oikeutta erityisesti tasa-arvolla. Tässä aineistossa valintani on siis perusteltu, koska uskonto ja tasa-arvo ovat esimerkeissä vastapareina. Argumentit, joiden perusteluissa vedotaan Raamattuun, pyritään kumoamaan juuri tasa-arvon tai oikeudenmukaisuuden avulla.

4.2 Vertaus ja rinnastus

Vertaamalla kahta asiaa keskenään voidaan joko pienentää tai suurentaa oman argumentin tehoa. Argumentin tekeminen vähäpätöisemmäksi onnistuu tuomalla esiin yleisön oletettavasti tärkeämpänä pitämä asia. Asian tärkeyden alleviivaamiseksi taas tuodaan keskusteluun mukaan vähäpätöisempi asia. Rinnastusten avulla pyrkimyksenä on taas mm. löytää sellaiset perusteet väitteelle, jotka tuovat ilmi että kyseessä ei ole ainutkertainen tapaus vaan jotain tuttua. Tällöin juuri kyseessä oleva väite on helpompi hyväksyä – onhan vastaava tapaus hyväksytty aiemminkin.

Vertauksella ja rinnastuksella voidaan myös heikentää vastapuolen argumentin tehoa. Tästä on kyse esimerkissä (12) Pentti Oinosen argumentoidessa, että homoseksuaalien oikeuksien sijaan olisi käytävänä tähdellisempääkin yhteiskunnallista keskustelua:

- (12) 01 Tm: öö Suomen eduskunta on kuitenkin jo muutama vuosi sitten hyväksynyt homoliittojen rekisteröinnin. Hyysätäänkö homoja mielestäsi liikaa?
 02
 03
 03 PO: Kyllä minusta vähän ruppee näyttään siltä että nyt on aina tiedotusvälineissä ja lehdissä ja ja on on sarja- näissä sarja- ja illan tv-lähetyksissä (.) niin aina siellä on joko homo tai lesbo puhumassa ja meill'on tänäpäivänä paljon muutakin puhumista. (.)
 04
 05
 06
 07 Meill'on köyhyyttä, kurjuutta, eläkkeellä menee huonosti (.)
 08 työttömyys. Kaikki tämmönen. Minusta nää on sellasia aiheita
 09 mistä meidän pitäisi enemmän puhua kun homo- ja lesbo(.)
 10 pareista.

Esimerkissä (12) Pentti Oinonen esittää väitteen, että on olemassa suurempia ongelmia kuin homoseksuaalien oikeudet. Hän mainitsee, että homot ovat liikaa esillä mediassa ja hänen nähdäkseen tärkeämmät yhteiskunnalliset ongelmat jätetään käsittelemättä. Lausumatta jätetty oletus on siis se, että homojen oikeudet eivät ole tärkeä asia. Liioitteluna voitaneen pitää puhujan väitettä vahvistavaa ilmaisua *aina* viitatessa siihen, kuinka usein homoseksuaalit ovat puhumassa oikeuksistaan televisiossa. Oikeuksien vaatiminen on puhujan näkemyksen mukaan liioiteltua ja vie huomion pois asioilta, joihin puuttuminen olisi tärkeämpää.

Lisäksi Oinonen erittelee tärkeimpinä pitämänsä asiat (*köyhyyttä, kurjuutta, eläkkeellä menee huonosti, työttömyys*) ja kokoaa luettelemisen jälkeen kaikki yksittäiset tekijät yhteen (*Kaikki tämmönen*). Kokoava ilmaus mahdollistaa myös sen, että esimerkiksi katsojilla on mahdollisuus lisätä mieleessään sopivana pitämänsä asia listan jatkoksi. Tällä Oinonen varmistaa sen, että mahdollisimman moni katsoja on samaa mieltä hänen kanssaan: Oinonen puhuu heille tärkeistä asioista. Erittelemällä puuttumista vaativia epäkohtia PO myös korostaa, että tärkeimpiä keskustelunaiheita on olemassa runsaasti. Tällä hän vähentää meneillään olevan keskustelun merkitystä.

Kuten luvun 4.1 auktoriteettiin perustuvissa väitteissä, myös vertaillen keskustelussa korostetaan, että kyse on mielipiteestä. Rivin 8 *minusta* avulla Oinonen siis tähdentää sitä, että kyseessä on hänen oma mielipiteensä, jolloin mahdollisten vastaväitteiden voima heikkenee, koska vasta-argumenttina voi tarpeen tullen käyttää sitä, että kyseessä on ainoastaan mielipide eikä Oinonen koskaan ole pyrkinytkään esittämään faktoja.

Lause jatkuu Oinosen kertoessa, että hänen mielestään vuorossaan eriteltyt tärkeämmät asiat ovat niitä, joista tulisi puhua (*Minusta nää on sellasia aiheita mistä meidän pitäisi enemmän puhua*). Lauseessa voi kiinnittää huomiota vielä mielipiteen ilmaisun lisäksi konditionaalinen *pitäisi* käyttöön. Konditionaalinen avulla Oinonen kertoo ristiriidasta siinä, että tärkeistä asioista olisi syytä puhua, mutta niistä ei puhuta. Tulkitsen lauseen ilmaisun *enemmän* lähinnä vastaavaksi kuin ”ennemmin” siitä syystä, että vuorossaan Oinonen painottaa, että köyhyydestä ja kurjuudesta ei puhuta lainkaan, koska *aina tiedotusvälineissä ja lehdissä – – aina siellä on joko homo tai lesbo puhumassa*. Muille asioille ei siis jää aikaa eikä niistä ole mahdollista puhua, koska homoseksuaalit vievät palstatilan ja television lähetysajat.

Esimerkissä (13) Pasi Turunen pyrkii määrittelemään mitä avioliitto on. Taustalla on keskustelua siitä, että samaa sukupuolta olevien suhdetta on verrattu lemmikkikoiran kanssa naimisiin menemiseen. Riveillä 3–5 PT puuttuu ko. vertauksen kärjistävään sisältöön, mutta myöntää väitteellä olevan totuus pohjan:

- (13) 01 PT: Öö: kommentti aikanaan kun se tuli esiin ja herätti valtavaa keskustelua niin semmosen mielenkiintosen havainnon että et todennäköisesti siis joku osapuoli loukkaantunut mut vähän eri syistä. Myönnettäköön et tää on vähän karkea ja ajattelematon tämmönen eläin vertaus mut se herättää meidän kysymyksen et mitä avioliitto todellisuudessa oikeastaan on. Ja jokainen tajuaa et se ei kuulu öö ihmisten ja eläinten välisiin suhteisiin, se kuuluu ihmisten välisiin suhteisiin, ja mun mielestä tää sotii semmosta öö ajatusta vastaan et avioliitto olis täysin vain jotain ihmisen vapaasti määriteltävää niin kun oikeanpuoleinen tai vasemmanpuoleinen liikenne, ja näin voidaan myös tulla siihen et silloin öö ihmisten välisissä suhteissa se ei kuulu samaa sukupuolta olevien välille niin kun se kuuluu eri sukupuolta olevien välille.
- 15 Tm: Miten perustelet tätä näkemystä?
- 16 PT: No juuri tällä niin kun äsken äsken sanoit me- meille syntyy sellanen intuitiivinen oivallus että avioliitto on jotain tiettyä. Se ei voi olla mitä tahansa esimerkiks ihmisten tai eläinten tai ihmisten tai koneiden välinen asia, ja näin ollen ei voida sanoa et se myöskään ihmisten välillä välttämättä olis ihan mitä tahansa. Se kuuluu luonnonjärjestykseen tämmöseen heteroseksuaaliseen luonnonjärjestykseen aivan niin kun painovoima ja sen mukaan täytyy mennä.

Esimerkissä (13) PT esittää (alk. r. 7), että avioliitto ei ole ihmisen määrittelemä, joten ihmisellä ei tämän nojalla ole myöskään oikeutta muuttaa avioliittoa koskevia säännöksiä. PT vertaa avioliittoa maalliseen, tuttuun asiaan (*niin kun oikeanpuoleinen tai vasemmanpuoleinen liikenne*) ja esittää tahallaan toimimattoman rinnastuksen: ihmisen on mahdollista määritellä vasemman- ja oikeanpuoleista liikennettä, mutta sama päätösvalta ei voi ulottua asioihin, joita ihmisellä ei ole oikeutta hallita.

PT myös mainitsee taustaoletuksen, että avioliitto ja mitä se pitää sisällään ja mitä taas ei, nojaa perinteisiin arvoihin jotka ovat osa intuitiivista kulttuurintuntemusta. Rivillä 5 Turunen viittaa ”meihin” ilmaistakseen sen, että kysymys avioliiton määritelmästä on herännyt Turusen itsensä lisäksi myös muissa ihmisissä. PT viittaa ”meihin” uudestaan (r. 16) tarkentaessaan näkökulmaansa toimittajan kysytyä perusteluja. Aiemmin esimerkissä (9) PT on myös viitannut ”meihin” tarkoittaen sillä kirkon jäseniä. Nyt ”me” on laajemmin määriteltävissä ja viittaa kaikkiin ihmisiin, jotka ovat kuulolla. On mielenkiintoista, että Turunen käyttää ilmaisua ”me” siitä huolimatta, että yli puolet keskustelijoista ei ole lähtökohtaisesti samaa mieltä hänen kanssaan.

Rinnastus siitä, että avioliitto ei kuulu esimerkiksi ihmisten ja eläinten välille otetaan esille itsestäänselvyytenä (*ja jokainen tajuaa et se ei kuulu öö ihmisten ja eläinten välisiin suhteisiin, se kuuluu ihmisten välisiin suhteisiin*). Hän siis hyväksyy aiemman rinnastuksen siitä, että kahden samaa sukupuolta olevan välinen suhde on verrattavissa ihmisen ja eläimen väliseen suhteeseen ja myöntää sen, että avioliitto kuuluu ihmisten välisiin suhteisiin. Tästä hän päättelee, että koska avioliitto ei kyseenalaistamatta kuulu ihmisten ja eläinten välisiin suhteisiin, se ei myöskään voi kuulua kaikenlaisten ihmisten välisiin suhteisiin, vaan avioliiton säännöt eivät ole ihmisen (vaan tässä tapauksessa Jumalan) määriteltävissä.

Riveillä 18–20 PT esittää vielä auktoriteettiin nojaavan perustelun siitä, että avioliitto kuuluu luonnonjärjestykseen ja on siten luonnonlaki samalla tavalla kuin painovoima. Toisin kuin vasemman- ja oikeanpuoleinen liikenne, painovoima ei ole ihmisen määriteltävissä. Turunen ei perustele väitteidensä (*se [avioliitto] kuuluu ihmisten välisiin suhteisiin ja ihmisten välisissä suhteissa se ei kuulu samaa sukupuolta olevien välille*) paik-

kansapitävyyden puolesta, joten toimittaja pyytää rivillä 15 perusteluja näkemykselle. PT toistaa esittämänsä vertauksen (*Se ei voi olla mitä tahansa esimerkiksi ihmisten tai eläinten – – välinen asia*) ja esittää vielä toisen vertauksen (*ihmisten tai koneiden välinen asia*) vahvistaakseen vertaustaan. Pyrkimyksenä on rinnastaa homojen välinen avioliitto asioihin, joita enemmistö pitää mahdottomana – avioliitto eläinten tai koneiden kanssa nähtäneen yleensä vähintäänkin kummallisena ajatuksena. Vertailusta PT hakee tukea sille, ettei avioliitto voi myöskään ihmisten välillä olla mitä tahansa – sille on omat sääntönsä.

Keskustelussa on tuotu aiemmin kärjistäen esille, että sukupuolineutraalin avioliittolain salliminen uhkaa ihmiskunnan tulevaisuutta. Esimerkissä (14) toimittaja pyytää Oras Tynkkystä kertomaan näkökulmansa esitettyihin väitteisiin:

- (14) 01 Tm: Annetaan Oras Tynkkyselle tässä nyt välillä tässä puheenvuoro
 02 kun olet nyt öö alotteella ajamassa tätä sukupuolineutraalia avio-
 03 liittoa Suomeen niin niin asetatko nyt sitten tulevaisuuden, ih-
 04 miskunnan tulevaisuuden uhanalaiseksi niin kun täällä väläy-
 05 teltiin.
 06 OT: Mä rohkenen epäillä että yksikään aviopari ei jätä avioliittoa sol-
 07 mimatta sen takia että myös toisilla ihmisillä on oikeus solmia
 08 avioliitto
 ((poistettu 4 riviä))
 09 OT: Jos meillä olis sellanen lainsäädäntö että vaikka:: ihmiset joilla
 10 on erilainen äidinkieli ei vois mennä naimisiin keskenään niin
 11 me pidi- pidettäis sitä räikeenä syrjintänä, mut nykytilanteessa
 11 jossa meidän lainsäädäntö mahdollistaa avioliiton ainoastaan eri
 12 sukupuolta oleville ihmisille me jotenkin niellään se.

OT vertaa avioliittolaisissa näkemäänsä epäkohtaa siihen, että eri äidinkieltä puhuvat eivät voisi mennä naimisiin keskenään. Vertauksella OT pyrkii tuomaan kärjistetysti esille lain epätasa-arvoisuuden vetoamalla katselijoiden oikeustajuun ja käsityksiin tasavaruudesta. Suomen oloissa ”mahdottomalla” vertauksella Tynkkynen tekee naurettavaksi sen, että sukupuolineutraalia avioliittoa ei ole mahdollista solmia lain vuoksi. Toisaalta vuoron sävy on moittiva, Tynkkynen puhuu *räikeestä* syrjinnästä ja epätasa-arvoisen lain *nielemisestä*. Jos jokin on räikeää, sitä on mahdotonta olla huomaamatta, mutta siitä huolimatta suomalaiset suostuvat *nielemään* epätasa-arvoisen lain – niin räikeän syrjinnän huomiotta jättäminen kuin epäreilun lainsäädännön nieleminen ovat tietoista toi-

mintaa. Tynkkynen tuskin kuitenkaan epäilee, että tämä viittaisi kansalaisten olevan epätasa-arvoisen lain takana. Vuoronsa alussa (alk. r. 5 *Mä rohkenen epäillä että yksikään aviopari ei jätä avioliittoa solmimatta sen takia että myös toisilla ihmisillä on oikeus solmia avioliitto*) hän korostaa, että kansa tuskin ryhtyy protestoimaan vaikka lakia muutettaisiin.

Ennen esimerkin (15) rinnastusta on käyty keskustelua siitä, että ihmisellä on mahdollisuus tehdä valinta oman homo- tai heteroseksuaalisuutensa suhteen. OT kääntää tilanteen kysymykseksi vastapuolelle:

- (15) 01 OT: Joo hyvin ristiriitasta et toisaalta puhutaan et ihmiset pitäis hyväksyä sellasena kun ne on, mutta sitte sanotaan että älkää vaan tehkö sitä mitä te olette.
 02
 03
 04 SF: [Se on sama kaikille, se on ihan sama kaikille]
 05 OT: [Jos teille sanottaisiin että on ihan ookoo olla hetero] mutta te ette saa harjottaa sitä heteroseksuaalisuuttanne niin jos sinulle sanottaisiin että sinä et saa harjoittaa heteroseksuaalisuuttasi. Miltä se sinusta tuntuisi?
 06
 07
 08
 09 Kuinka ehjä olisit [sen jälkeen?]

Esimerkissä (15) Oras Tynkkynen tuo esiin ristiriidan, jonka hän on huomannut aiemmin käydyssä keskustelussa. Hänen mukaansa ihmisten hyväksyntä toteutuu ainoastaan ajatusten ja sanojen tasolla, ei toiminnassa. Esimerkissä hän siis rinnastaa hetero- ja homoseksuaalien toiminnan hyväksymisen. Sonja Falk toteaa rivillä 4, ettei ristiriita koske ainoastaan homoseksuaaleja (*Se on sama kaikille, se on ihan sama kaikille*), mutta OT ei hyväksy vastaväitettä vaan vertaa homo- ja heteroseksuaalisten kohtelua keskenään esittämällä kysymyksen Falkille, miten hän tuntisi jos joutuisi kokemaan samalaista kohtelua. OT:n vuoro (r. 5–9) vetoaa vahvasti tunteisiin ja erityisesti viimeinen kysymys (*Kuinka ehjä olisit sen jälkeen?*) viittaa siihen, että kuvaillun kaltaisessa ristipaineessa ihmisen on Tynkkynen mukaan mahdotonta pysyä ”kokonaisena” ihmisenä. Tynkkynen rinnastuksessa on siis tietoinen ristiriita, koska ei ole loogista odottaa osalta ihmisistä kykyä sietää muiden ihmisten hyväksymättömyyttä.

Esimerkissä (16) Heidi Kontkanen puhuu turvallisen lapsuuden merkityksestä. Kontkanen pyrkii rinnastamalla tuomaan esille erilaisuudet ja samankaltaisuudet hetero-, yk-

sinhuoltaja- ja homoperheissä (r. 9 alkaen) siten, että samaa sukupuolta olevat vanhemmat luovat turvallisemmat puitteet lapselle kuin esimerkiksi jos toinen vanhempi puuttuu tai lapsi joutuu kokemaan tai todistamaan perheväkivaltaa. Päivi Räsänen on puhunut asiasta aiemmin pitkään ja kertonut, että isättömyys tai äidittömyys aiheuttaa hänen lukemiensa tutkimusten mukaan lapsille ongelmia tulevaisuudessa.

- (16) 01 Tm: Annetaan viimeinen kommentti tähän vielä vielä Heidi Kontkalle
 02 sille joka itse on siis sateenkaariperheen äiti.
 03 HK: Must' on mielenkiintosta tää keskustelu tästä et lapsella täytyy
 04 olla äiti ja isä ja et mä en tiiä mitä sanoja Päivikin käytti tossa et
 05 et kuinka traumatisoitunu lapsesta tulee tai jos hänellä ei oo isää
 06 PR: (--)
 07 No se ei ollu se sana, mut et kuitenkin, et mitkä ne on ne syvät
 08 vaikutukset lapseen ku ei oo isää, ku mä mietin sitä et et kun
 09 lapsella on kuitenkin kaks vanhempaa ja ja miten paljon on
 10 perheitä missä on paljon suurempia vaikeuksia. On on ei oo
 11 välttämättä sitä isää joka tapauksessa tai se isä pahoinpitelee tai
 12 tai lapsi joutuu todistaan sitä perheväkivaltaa kotona ja. Et et
 13 mun mielestä ne on paljon suurempia suurempia asioita kuin se
 14 että et lapsella ei oo. ^Totta ^kai totta kai se voi olla yksi kriisin
 15 paikka lapselle jossain vaiheessa miettiä niitä alkuperiä, mä en
 16 sitä kiistä, mut mä uskon sen et ku lapsella on kaks kaks rakastavaa
 17 vanhempaa jotka häntä tukee siinä kriisissään niin mä mä
 18 uskon että hän hän siitä selviää ja se ei oo semmonen joka
 19 hänestä tekis jollain lailla poikkeavan ihmisen tai turmellun ihmisen
 20 tai mitä tahansa.

Myönnytyksenä ja toisaalta tulevaa kritiikkiä ennakoivana Kontkanen myöntää (r. 14 alkaen) mahdollisuuden, että lapsi joutuu käymään läpi kriisin ymmärtäessään oman perheensä poikkeavuuden heteroperheisiin verrattuna, mutta toteaa, että lapsella on apuna asian käsittelemisessä kaksi rakastavaa vanhempaa, joita toisaalta yksihuoltaja- tai väkivaltaperheessä ei ole.

Päivi Räsänen pyrkii keskeyttämään vuoron rivillä 6, mutta Kontkanen ei reagoi keskeytykseen ja yritys hautautuukin Kontkasen vuoron alle. Kontkanen keskeyttää vuoron todetakseen, ettei Räsäsen sanavalinnoilla ole merkitystä (r. 7 *No se ei ollu se sana, mut et kuitenkin*). HK siis ilmaisee, että tärkeintä ei ole se miten Räsänen on sanansa muotoillut vaan se miten vuoro on ollut ymmärrettävissä.

Lisäksi Kontkanen luettelee (r. 10–12) tilanteita, perheväkivallan tai toisen vanhemman puuttumisen, joiden hän ajattelee olevan vaikeampia asioita lapselle. Vertaamalla hän vähentää kahden samaa sukupuolta olevan vanhemman perheessä olevien ongelmien merkitystä. Riveillä 16–17 hän lisäksi korostaa, että lapsella on kaksi *rakastavaa vanhempaa*, joten lapsella ei ole mitään hätää.

Riviltä 8 alkaen HK kehottaa ottamaan huomioon sen, että jos vanhemmat ovat samaa sukupuolta, se ei ole mitään verrattuna siihen, millaisia muita ongelmia lapsiperheissä voi olla. Hän siis tuo esiin tahallaan toimimattoman rinnastuksen siitä, että vanhempien sama sukupuoli ei voi olla ongelma, koska sitä ei voi rinnastaa esimerkiksi perheväkivaltaan tai toisaalta siihen, että lapsella on vain yksi vanhempi. Riveillä 13–19 HK kumoaa Räsäsen esittämän väitteen ensin myöntämällä osan väitteestä olevan totta (*^Totta ^kai totta kai se voi olla yksi kriisin paikka lapselle*), mutta kumoaa sen sitten sillä, että kaksi rakastavaa vanhempaa tukee lasta mahdollisessa kriisissä. Rivien 18 ja 19 *poikkeavan ihmisen tai turmellun ihmisen* viittaavat myös Räsäsen vuoroon, vaikkei Räsänen itse käyttänyt näitä ilmauksia. Niillä HK kuitenkin pyrkii osoittamaan millaisena kannanottona hän Räsäsen vuoron itse ymmärsi.

Kontkasen vuorossa on huomattava se, että hän ei rinnasta toisiinsa ns. ongelmatonta heteroperhettä ongelmattomaan homoperheeseen. Sen sijaan hänen rinnastuksessaan ovat vastakkain yksinhuoltajaperhe ilman toista vanhempaa, väkivaltainen heteroperhe ja rakastava homoperhe. Rinnastus ei siis ole täysin tasavertainen tai reilu, koska tuskin myöskään väkivaltainen homoperhe olisi lapselle hyvä paikka kasvaa.

Esimerkissä (17) Pentti Oinonen tahtoo tuoda esiin ristiriidan siinä, että vakaumustaan noudattavat ja Raamatun sanaan luottavat papit voidaan irtisanoa vakaumuksensa vahvuuden vuoksi:

- (17) 01 PO: Erinomaista että Tampereella on sellanen piispa joka vielä
 02 uskoo vanhaan Raamatun sanaan. Mutta <IHMETTELEN> tä-
 03 män päivän kirkkoa sikäli että on menty, monet piispat ja papit
 04 on menneet tämän homoavioliiton siunaamisen taakse ja sitte jos
 05 (.) joka on tietenkin Raamatun vastaista. Ja sit kun sellaset papit

06 papit jotka esittävät näkemyksensä oman vakaumuksensa
 07 mukaan joka on Raamatun mukaista niin heille ollaan näyttä-
 08 mässä ovea. Minun mielestä niille piispoille ja papeille jotka tul-
 09 kitsevat Raamattua väärin ja saarnaavat sitä niin heillehän pitäisi
 10 antaa- näyttää ovea, ei niille jotka toimivat vakaumuksensa
 11 mukaan.

Esimerkissä (17) Pentti Oinonen vertaa *vakaumuksensa mukaan* toimivaa pappia niihin pappeihin, jotka *tulkitsevat Raamattua väärin*. Tällä hän tuo esiin ristiriidan siinä, että yleensä oletetaan, että kun joku toimii jossakin asiassa oikein (ts. tulkitsevat Raamattua ”oikein”), häntä ei tulisi siitä rankaista. Sen sijaan huonosti työnsä hoitavat väärintulkitsijat tulisi saada pois kirkon piiristä. Esisopimuksena väitteessä on, että hänen edustamansa tulkinta Raamatusta on oikea.

Oinonen korostaa esimerkissä, että homoavioliittojen siunaaminen ei ole Raamatun oppien mukaista ja ihmettelee sitä, että siitä huolimatta jotkut papit ja piispat tämän hyväksyivät. Rivin 2 painotetusti lausuttu <IHMETTELEN> [kirkon nykykäytäntöjä] korostaa sitä, että Oinonen ei ymmärrä, kuinka papit ja piispat hyväksyvät homoavioliiton siunaamisen, vaikka se on Raamatun vastaista (r. 5).

Oinonen esittää ristiriidan siinä, että Raamattua hänen nähdäkseen oikein tulkitsevat (r. 7 *joka on raamatun mukaista*) eivät saa tehdä työtään. Rivillä 9 PO tuo vielä esiin, että vapaamielinen tulkinta homoavioliittojen siunaamisineen on *väärin*. Itsestäänselvyytenä hän taas toteaa rivillä 5, että homoavioliittojen siunaaminen on *tietenkin* Raamatun vastaista. Hän siis olettaa, että tämä näkemys on selvä kaikille eikä sitä ole tarpeen todistella. Oinosen mukaan olemassa ei siis ole kuin yksi mahdollinen tulkinta ja *vakaumuksensa mukaan* (r. 10–11) toimivien pappien ei vääristä tulkinnoista kuuluisi kärsiä. Argumenttia pehmentämässä on rivin 8 *minun mielestä*. Kuten aiemmissakin esimerkeissä, myös tässä tapauksessa tarkoituksena on pehmentää argumenttia siten, että vastargumenttien tullessa Oinonen voi turvautua aina siihen, että kyseessä on hänen mielipiteensä joka voi siis olla jopa vaikeammin kumottavissa kuin fakta.

Esimerkissä (18) toimittajan esittämä kysymys Pasi Turuselle ei ole ongelmaton. Voidaan olettaa, että toimittaja tietää Turusen näkemyksen homoliitoista ja esittää kysymyksen johon Turunen ei voi vastata myöntävästi.

- (18) 01Tm: Pasi Pasi Turunen onko homoliitto iloinen asia sinun mielestäsi?
 02 PT: No:: varmasti heille itselleen se on mutta se ei välttämättä yhteiskunnan kannalta oo yhtä yhtä ilonen asia ja ja yks mä yhdyntähän Sonjan ajatusleikkiin siltä osilta että se mun mielestäni osoittaa että homoliitot ei oo samalla tavalla välttämättömän tarpeellisia yhteiskunnalle niin kun on heteroseksuaaliset suhteet.

Turusen epäröinti (*No:: varmasti heille itselleen se on*) kertoo siitä, että vastaaminen ja toimittajan sanavalinta (*onko – – iloinen asia*) tuottavat ongelmia. Vuoron alku pyrkii myötäilemään toimittajan kantaa, mutta kontrastiivisuutta ilmaiseva *mutta* (VISK §1034) vihjaa, että alun myönnöstä huolimatta tulossa on toimittajan kysymyksen kuomoava väite. PT jättääkin suoraan kertomatta oman kantansa asiaan, mutta käyttää toimittajan valitsemissä sanoja (*se ei välttämättä yhteiskunnan kannalta oo yhtä ilonen asia*) korostaessaan sitä, että kyse on nyt yhteiskunnan tarpeista, ei yksilön mielipiteistä. Turunen siis torjuu toimittajan virittämän ansan. Jos hän myöntäisi, että ei näe homoliittoja iloisena asiana, hän myöntäisi samalla että niissä on hänen nähdäkseen jotain surullista tai epätoivottavaa. Tästä seuraisi kasvojen menettäminen erimielisten kotikatsojien ja keskustelijoiden kanssa. On myös otettava huomioon, että esimerkin keskustelu on käyty ohjelman alussa, jolloin keskustelijat mahdollisesti ovat vielä varovaisia ja pyrkivät ilmaisemaan mielipiteensä kanssakeskustelijoita ja kotiyleisöä loukkaamatta.

Turunen väistää toimittajan kysymyksen sillä, että hän pyrkii tuomaan esiin ongelman siinä, miten homoliitoista puhutaan. Hänen nähdäkseen yksittäisten ihmisten elämää ja ajatuksia ei voi rinnastaa siihen miten yhteiskunnallisella tasolla asioista ajatellaan ja miten kuuluu toimia. Jos hän ei hyväksy sitä, että puhe on yksilöistä, hänen ei tarvitse myöskään vastata suoraan toimittajan esittämään hänelle epämuokavaan kysymykseen.

Mielipiteen taakse meneminen on siis yleistä sekä auktoriteettiin viittaavissa argumenteissa että vertauksissa ja rinnastuksissa. Vertailun ja rinnastuksen merkittävimpänä tehtävänä on keskustelussa ottaa vertailuun mukaan jokin itsestään selvä asia, joka on

vaikeasti kumottavissa ja siirtää hyväksyntä koskemaan väitettä. Väitettä pyritään vahvistamaan entisestään sillä, että otetaan esille useampia rinnastettavia asioita, jotka esitetään luetellen. Tällä pyritään korostamaan rinnasteisten asioiden määrää, jolloin ne muodostavat merkittävämmän kokonaisuuden kuin yksittäinen väite.

Usein varsinainen väite, se mihin rinnastetaan ja mitä vertaillaan, esitetään itsestäänselvyytenä. Tätä korostetaan vahvistussanoilla kuten *tietenkin*. Asia siis esitetään itsestään selvänä ja kumoamattomana totuutena.

4.3 Esimerkki ja havainnollistus

Esimerkeillä ja havainnollituksella on jokseenkin samankaltainen tehtävä keskustelussa kuin vertauksilla ja rinnastuksilla. Niiden avulla pyritään osoittamaan, että keskustelun aiheena oleva asia ei ole ainutkertainen, vaan sitä voidaan verrata johonkin aiemmin tapahtuneeseen. Tavoitteena on ottaa esille jokin aiemmin hyväksyty tapaus, jonka hyväksyntä siirretään koskemaan myös uutta esitettyä väitettä.

Esimerkissä (19) Sonja Falk esittää kuvitellun tilanteen siitä, että avioliittojen solmiminen lakkaisi. Tarkoituksena on havainnollistaa perinteisen avioliiton merkitystä verrattuna sukupuolineutraaliin avioliittoon:

- (19) 01 SF: No mä ajattelen ihan me voitais mieltii sitä tällaselta et kuvitel-
- 02 laan vaikka semmonen tilanne yhteiskunnassa et et vuoden pääs-
- 03 tä huomattais et yhtään miehen ja naisen välistä avioliittoa ei o-
- 04 lis solmittu, ja mitä siitä seuraisi. Niin voidaan ajatella että sitä
- 05 lähdettäisi varmaan nopeasti selvittämään että et mistä on kysy-
- 06 mys koska siinä ois vakava uhka koko yhteiskunnan tulevaisuu-
- 07 delle, et missä kasvaa tulevaisuuden lapset ja ja tuleeko niitä
- 08 lapsia tulevaisuudessa jos avioliittoja ei solmita. Eli tää paljastaa
- 09 sen, et avioliitolla on hyvin tärkeä yhteiskunnallinen tehtävä ja
- 10 yhteiskunnalla on hyvin vahvat intressit naisen ja miehen välistä
- 11 avioliittoa kohtaan. Mä ymmärrän [että homo-
- 12 Tn: [Sä pelkää et kolmekym-
- 13 ment' tuhatta avioliittoa vuodessa jäis solmimatta?

- 14 SF: EI. Tää oli
 15 siis mielikuviitusleikki [joka kertoo sen että kuinka tärkeistä
 16 asioista]
 17 Tn: [Mm.
 18 SF: avioliitossa on kysymys. Sitte taas
 19 ajateltais näin että että yhtään homo- ja lesboparia ei rekisteröi-
 20 täis vuoden aikana niin tällasta hälytystilaa ei syntyisi. Eli mä
 21 ajattelen näin että homo- ja lesboparit (.) öö se on selvää että he
 22 yksilöinä hakevat varmaan aivan samoja asioita, samaa sitoutu-
 23 mista niin ku tuli esille kun kun mitä mies ja nainen kun mene-
 24 vät naimisiin et se ei yksilötasolla varmaan kovin paljon eroa se
 25 tilanne. Mut jos ajatellaan yhteiskunnallista intressiä ja puhutaan
 26 lainsäädännöstä niin on selvää että et sillen nää homo- ja lesbo-
 27 parit eivät pysty ottamaan sitä roolia yhteiskunnassa mikä avio-
 28 liitolla on. Eli mä korostan nimenomaan tätä naisen ja miehen
 29 välisen avioliiton tärkeyttä, ja tää on se syy miks mä koen val-
 30 heellisena sen että se lainsäädännössä nämä asiat rinnastettaisiin.
 31 Eli eli on toki tää yksilön taso, ja sitte on niinku yhteiskunnan
 32 taso ja mä aattelen et näitä pitää lainsäädännössä kyetä erikseen
 33 käsittelemään.

SF korostaa heteroliittojen merkitystä verrattuna homoliittoihin nostamalla esiin avioliiton merkitykseksi lasten syntymisen ja kasvattamisen (r. 6). SF uskoo, että avioliittojen solmimattomuus aiheuttaisi ongelmia yhteiskunnassa johtuen siitä, että epäiltäisiin lasten syntyvyyden vähenevän ja tulevaisuuden olevan tällöin uhattuna. Toimittaja esittää tarkentavan kysymyksen (r. 11–12 *Sä pelkää et kolmekymment tuhatta avioliittoa vuodessa jäis solmimatta?*), osoittaen nykyisin solmittujen avioliittojen lukumäärällä sen, että on huomannut havainnollistuksen heikkouden.

Sonja Falkin esimerkki pysyy yleisellä tasolla. Falk ei puhu lainkaan omista tunteistaan. Vuoron jälkimmäisessä osassa (alkaen r. 18) hän puhuu yhteiskunnan vaatimuksista sekä lainsäädännöstä, vaikka myöntääkin mahdollisia vastaväitteitä hiljentääkseen, että yksilötasolla halu päästä naimisiin lienee yhtä suuri niin heteroilla kuin homoilla. Erityisesti huomiota voi kiinnittää siihen, että hän toteaa että *se on selvää* [että homot yksilöinä haluavat samoja asioita kuin heterotkin]. Tällä Falk torjunee mahdollisia vastaväitteitä, joita saattaisi tulla juuri siitä, että hän ei puhu yksilön tarpeista vaan ainoastaan yhteiskunnasta. Hän ei kuitenkaan perustele lainkaan miksi ei ota yksilötasoa tarkemmin huomioon, vaan korostaa yhteiskunnan tarpeiden arvoa yksilön halujen ylitse.

Aiemmin keskustelussa on viitattu siihen, että homoseksuaalien lapsia saatetaan kiusata koulussa muita enemmän. Elsa Saisio lesbovanhempien kasvattamana on esiintynyt insertissä vuonna 1996 Ajankohtaisen kakkosen aiemmassa homokeskustelussa. Tällöin Saisiolta kysyttiin miten hän on nuorena ymmärtänyt esimerkiksi sanojen *homo-* ja *heteroseksuaali* merkityksen. Saisio viittaa esimerkissä (20) ohjelman jälkeisiin kokemuksiin:

- (20) 01 ES: Mä palaan nyt vähän taaksepäin keskustelussa, mut ku tääl pu-
 02 huttiin siitä kiusaamisesta. Kukaan ei kysyny multa et onks mua
 03 koskaan kiusattu. <Ei [koskaan], ei sanallakaan, [ei ikinä]>].
 04 TS: [Koskaan] [Hyvällä itse-
 05 tunnolla varus-
 06 tettu ihminen]
 07 ES: Mä oon ollu siinä insertissä tosiaan neljätoistavuotiaana. Aivan
 08 varmasti mun koulukaverit tiesi (.) Mä muistan et ainoa kom-
 09 mentti joka tuli seuraavana päivänä oli yks poika tuli sanoon
 10 mulle @olit sitten eilen telkkarissa@ ei mitään [muuta.]
 11 TS: [Aivan.]

ES havainnollistaa, että välttämättä koulumaailmakaan ei ole syrjivä, vaan kysymys on ainoastaan siitä, miten itse suhtautuu asiaan ja pitääkö asiaa häpeällisenä. Tällä hän pyrkii kumoamaan sen, että sateenkaariperheissä kasvaneita lapsia kohdeltaisiin koulumaailmassa huonosti, esimerkiksi kiusattaisiin. Rivin 3 toistolla Saisio vahvistaa sitä, että kiusaamista ei todellakaan tapahtunut. Tarja Sandberg vahvistaa vuoroa entisestään toistamalla Saision sanoja.

Sandberg korostaa myötäilyllään sitä, että myös keskustelun aikana kritisoidussa lesbo-perheessä voi kasvaa vahvalla itsetunnolla varustettuja lapsia, eikä vanhempien sukupuoli vaikuta lapsen itsetunnon kehitykseen. Saision esimerkin tarkoituksena on siis kumota keskustelun aikana esitetyt väitteet siitä, että sateenkaariperheen lapset ”eivät ole ehyitä ihmisiä” (ks. esimerkki 8).

Ennen esimerkkiä (21) on keskusteltu siitä, että lapsi tarvitsee kasvaakseen sekä äidin että isän, ja on kärjistetty, että homoseksuaaleilla ei tästä syystä ole oikeutta adoptoida

lasta. Mikko Roiha esittää vastaväitteen, että eikö myös heteroseksuaalien kelvollisuus vanhemmiksi tulisi selvittää ennen lasten saamista:

- (21) 01 MRO: Eiks tällä logiikalla tavallaan pitäis niin kun tarkistaa myös heteroseksuaalien oikeus tehdä lapsia, et oletteko TE kelvollisia vanhemmiksi?
 02
 03
 04 MRE: Mut ei täs oo kysymys kenenkään kelvollisuudesta vanhemmiksi
 05 nyt täs tapauksessa.
 06 Tm: Leena Huovi-
 07 LH: Siltä se kuulostaa siltä se [kuulostaa]
 08 MRE: [Se voi olla] mut korjataan tää väärin [käsitys nyt tässä]
 09
 10 LH: [Joo kuulostaa.]

Roiha siis korostaa, että jos kahdella ihmisryhmällä on samat oikeudet, heillä tulisi olla hänen nähdäkseen myös samat velvollisuudet (*pitäis niin kun tarkistaa myös heteroseksuaalien oikeus tehdä lapsia*). Matti Repo kiistää rivillä 4, että keskustelun aiheena ei ole kelvollisuus vanhemmiksi. Esimerkki (22) on suoraa jatkoa edellisestä:

- (22) 01 LH: Mua kiehtoo jotenkin, kaks päivää sitten oman perheen- mä oon viiden lapsen äiti ja seitsemän on perheen nuorimmainen tyttö.
 02
 03 Öö yhtäkkiä, jotakin siinä keskusteltiin mun parin vanhemman
 04 lapsen kanssa, hän kysy et @mikä on homo@. No sitte siinä selitettiin että mi- mi- mikä meidän käsitykseen mukaan on homo
 05 ja hän totesi että @aijaa@ ja luutteli meidän ystäväpiiristä ja lähipiiristä ne ihmiset jotka on homoja ja lesboja. Sit hän totes että
 06 @aijaa niillä on tämmönen nimi@. Hän on koko ikänsä kasvanu
 07 siinä maailmassa eikä hänelle se se nimitys ollu millään tavalla
 08 se. Ihan sama nää nää ihonvärijutut, että eihän laps kato että kun
 09 kysy- että olikos se somalipoika että @e:i ei ei@ ja sit ku näkee
 10 niin siinä olikin somalipoika kysymyksessä, että et mua kiinnostaa meidän aikuisten asenne mitä minkälaista puhunnaa me tästä
 11 ylläpidämme ja minkälaista kelvollisuutta tai kelpaamattomuutta.
 12 Ja mun mielestä sitä puhetta on paljon tässä yhteiskunnassa.
 13
 14
 15

Leena Huovinen jatkaa alkaen kertomalla oman kokemuksena lasten ja aikuisten asenteista. Hän pyrkii osoittamaan, että kelvollisuus ja kelpaamattomuus (vanhemmiksi) ovat asennekysymyksiä ja lapsilla ei ole ongelmia ymmärtämisen kanssa, ainoastaan aikuisilla. Huovinen kertoo esimerkissään tyttärestään, joka ei ollut koskaan ymmärtänyt mitä homo tai lesbo tarkoittaa, koska hän ei ollut koskaan pitänyt heitä muista poik-

keavina. Hän jatkaa esimerkkiään kertomalla, että *nää ihonvärijutut* (r. 20) ovat sama asia. Kahden toisiinsa liittyvän esimerkin avulla Huovinen saa vahvistusta väitteelleen, koska hän voi osoittaa, että sanojen *homo* tai *lesbo* käyttäminen syrjinnän keinoina ei ole ainoa ongelma lastenkasvatuksessa, vaan myös rasismi edustaa samaa ilmiötä.

Kenneth Liukkonen kertoo esimerkkinä alkukirkosta ja syyttää vastapuolta siitä, että nämä ovat unohtaneet omat lähtökohtansa:

- (23) 01 KL: Joo no tää täst Raamatusta keskusteleminen on aina tämmöstä,
 02 tää menee vähän tämmöseks puolesta tai vastaan tälläseks kes-
 03 kusteluks. Mut et se mikä mun mielestä on on outoo on se et ku
 04 kirkko on ylipäänsä perustettu, niin siis alkukirkko, niin ensim-
 05 mäiset kristityt oli maan alla, toimi maan alla ja oli vainottuja. Ja
 06 nyt ku me ollaan kakstuhat vuotta edetty tätä uskontoa niin must
 07 tuntuu ^käsittämättömältä että et kirkko ei niin kun ymmärrä sitä
 08 omaakaan lähtökohtaa sitä ja jatkaa niin kun tällasta tietynlaista
 09 vainoa ja tällasta erottelua tässä.

Vuoronsa alussa Liukkonen toteaa Raamattu-keskusteluiden olevan aina lähinnä väitte-
 lyä. Tällä hän vähättelee keskustelun arvoa. Liukkonen kuitenkin tuo keskusteluun uu-
 den huomion mukaan. Hän viittaa alkukirkkoon ja kristittyjen vainoihin ja kertoo esi-
 merkkinä sen, että homoseksuaalien kohtelu nykyään on sama kuin kristittyjen vaino
 alkukirkon aikana. Jos siis vastapuoli hyväksyy homojen epätasa-arvoisen aseman, se
 hyväksyy myös kristittyjen vainoamisen. Tämä asettaa vastapuolen ongelmalliseen ti-
 lanteeseen. Rivin 6 viittaus siihen, että 2000 vuoden kuluessa kirkko on ikään kuin
 mennyt kehityksessä taaksepäin osoittaa ristiriidan siinä, että yleensä voidaan nähdä,
 että ajan kuluminen aiheuttaa kehitystä tai edistystä.

Esimerkki (24) on suoraa jatkoa edelliseen keskusteluun. Toimittaja kysyy Matti Revon
 mielipidettä asiaan. Vuoro ohjataan hänelle siksi, koska piispana hän on kirkon asioiden
 asiantuntija:

- (24) 01 Tm: Matti Repo, miksi kirkko ei ymmärrä tätä mitä Kenneth Liukko-
 02 nen sanoo?
 03 MRe: Minä en ainakaan ymmärtänyt tätä viittausta vainoamiseen tässä
 04 että tämä avioliittoon vihkimis- vihitään miehiä ja naisia niin se

- 05 olis sitte homoseksuaalien vainoamista. Siinä tuli joku sellanen
 06 ajatushyppäys että mä en ihan ihan tavottanut tavottanut ja mutta
 07 tästähän huomaa tästä keskustelusta että myös että miten nope-
 08 asti tämä meni se yhteiskunnallinen keskustelu kirkkokeskuste-
 09 luksiksi.

MRe ei vastaa toimittajan kysymykseen vaan puuttuu siihen, ettei ole ymmärtänyt Liukkosen esittämää huomiota. Tällä hän väistää Liukkosen esittämän argumentin sisältämän ansan siitä, että hyväksymällä homojen epätasa-arvoisen kohtelun, hän hyväksyy myös alkukirkon aikaiset vainot. Riviltä 6 alkaen Repo vielä toteaa, että vaikka tarkoituksena on ollut puhua sukupuolineutraalista avioliitosta yhteiskunnan kannalta, on keskustelu kääntynyt kirkon arvojen puimiseen. Tällä MRe kritisoi sitä, että Liukkosen esittämä väite on asiaton, koska tarkoituksena ei ole puhua kirkosta vaan lainsäädännöstä, joten vastaaminen kysymykseen ja ko. keskustelun jatkaminen on aiheetonta.

Esimerkkien ja havainnollistusten tarkoitus on siis siirtää hyväksyntä koskemaan itse väitettä. Se onnistuu silloin jos esimerkki on sellainen jonka kanssakeskustelijat pystyvät hyväksymään. Ongelmia tulee silloin, jos esimerkki on toimimaton. Kuten esimerkissä (17) Sonja Falkin havainnollistaessa lasten syntyvyyden olevan rinnasteinen heteroavioliittojen solmimisen kanssa, toimittaja tarttuu välittömästi toimimattomana pitämäänsä kohtaan, jolloin Falkin väitteeltä katoaa uskottavuutta.

Esimerkit ja havainnollistus ovat usein samassa vuorossa vertausten ja rinnastusten kanssa. Järkeen perustuvissa väitteissä auktoriteettiin perustuvat argumentit ovat siis vahvimpia yksinään, esimerkkiin perustuvat taas heikoimpia vertausten ja rinnastusten ollessa jossain näiden välissä. Vaikka auktoriteettiin yksin perustuvaa argumentointia pidetäänkin puutteellisena, on sillä kuitenkin selkeä paikka tässä keskustelussa. Uskoisinkin sen johtuvan siitä, että esitetyt auktoriteetit (Jumala, Raamattu, luonto) ovat niin vahvasti keskustelijoiden arvoihin liittyviä, että niiden kumoaminen nähdään hankalana.

6 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTAA

Olen käsitellyt tässä pro gradu -tutkielmassa Ajankohtaisen kakkosen 12.10.2010 esitettyä teemailtaa, jonka aiheena oli homoseksuaalien oikeus avioliittoon ja adoptioon sekä heidän kokemansa syrjintä. Mukaan keskusteluun oli valittu puhujia niin oikeuksien puolesta kuin niitä vastaankin. Yli kaksituntinen ohjelma on jaettu useisiin osioihin, joissa kussakin käsiteltiin eri teemoja. Nähdäkseni homoilta on jaettu kolmeen alateemaan, joista ensimmäisessä käsiteltiin nykyistä lainsäädäntöä ja sen ongelmia. Aihetta lähestyttiin ensin lainsäädännön ja tasa-arvon kautta, mutta keskustelu siirtyi hyvin nopeasti Raamatun ja kirkon käsityksiin homoseksuaalisuudesta. Raamattu on muutenkin koko keskustelun läpi kantava tema, johon viitataan puolin ja toisin liki jatkuvasti. Tämä kertonee siitä, että homoseksuaalien avio- ja adoptio-oikeuksia vastustavat kokevat näiden myönnytyksen vaatimisen jopa loukkaavana. Toisaalta oikeuksia vaativat näkevät Raamatun ja uskonnon, saati sitten Raamatun kirjaimellisen tulkinnan tarpeettomana, koska he eivät välttämättä näe näitä itse auktoriteettina.

Ohjelman toisessa osiossa syvennyttiin adoptio-oikeuteen, sateenkaariperheiden mahdollisiin ongelmiin sekä lasten etuun. Tällöin väitteiden tueksi haettiin puolin ja toisin vahvistusta erilaisista tutkimustuloksista, joilla pyrittiin todistamaan joko se, että lapset eivät kärsi sateenkaariperheessä tai sitten että äidittömyys tai isättömyys aiheuttaa lapselle psyykkisiä ongelmia. Koska sekä puolesta- että vastaanpuhujat vetosivat samankaltaisiin perusteluihin, on kummankin puolen väitteitä vaikea kumota. Tutkimustuloksia ei juurikaan kyseenalaistettu lukuun ottamatta esimerkiksi seuranta-ajan lyhyteen puuttumista, eli niitä ei liiemmin edes yritetty kumota muuten kuin esittämällä päinvas-taisia tuloksia aikaansaanut tutkimus.

Kolmannessa osiossa puhuttiin homofobiasta mm. koulumaailman esimerkkien kautta. Runsaasti keskustelua herätti esimerkiksi se, voiko opettaja vapaasti kertoa oppilailleen olevansa homoseksuaali puhumalla omasta parisuhteestaan tai perheestään. Tästä keskustelu siirtyi siihen, voiko kirkon työntekijä olla homoseksuaali. Esimerkkien kautta päästiin käsittelemään homofobiaa ja sitä voisiko avoimempi kasvatus ja lasten maailmankuvan avartaminen vähentää homokammoa ja miten aikuisten asenteet voisivat

osaltaan kasvattaa lapset suvaitsevaisemmiksi – vai onko suvaitsevaisuuskasvatus ylipäänsä tarpeen kotona ja koulumaailmassa.

En lähtenyt tutkimaan keskustelua sillä oletuksella, että toinen puoli saisi käännyttyä vastakeskustelijansa puolelleen. Näin ei keskustelussa käynytkään ja se tuskin on edes tarkoituksena. Argumentteja esitettiin puolin ja toisin, mutta kertaakaan kumpikaan osapuoli ei ainakaan myöntänyt, että hänen argumenttinsa olisi onnistuttu kumoamaan. Tämäntyyppisessä keskusteluohjelmassa sanattomaksi jääminen lienee jokseenkin mahdollista, tai ainakaan sitä ei huomata, koska vuorot siirtyvät keskustelijoilta toiselle hyvin nopeaan tahtiin ja myös aiheet saattavat muuttua nopeasti. Osansa keskustelun sujuvassa kulussa on myös toimittajilla, jotka välikommenteillaan pitävät keskustelun joko sille kuuluvassa aiheessa tai siirtävät ajatukset uuteen aiheeseen jopa kieltämällä jatkokeskustelun jo liian kauan jatkuneesta teemasta. Tässä tietenkin pyritään siihen, että kotikatsojien mielenkiinto pysyy yllä eikä keskustelu jää junnaamaan paikoilleen.

Valitsemani teoria sopi aineiston analyysiin erinomaisesti. Chaïm Perelmanin ja Lucie Olbrechts-Tytecan antamat menetelmät tarjosivat toimivat keinot tutustua aineistoon ja aseet löytää sieltä ne asiat, joilla oli argumentatiivisesta näkökulmasta merkitystä. Koin myös tarpeelliseksi tutustua retoriikan historiaan, jotta kykenin ymmärtämään sen eron mikä ns. vanhalla ja uudella retoriikalla on. Jos olisin keskittynyt ainoastaan argumenttien riisuttuun sisältöön, minulta olisi jäänyt huomaamatta todella paljon ”hienosäätöä”, joka tuli ilmi mm. sanavalintojen avulla.

Analysoin siis retorisen kielianalyysin avulla miten keskustelijat pyrkivät vaikuttamaan kansakeskustelijoiden ja kotikatsojien mielipiteisiin. Näkökulmani siitä, että kaikki viestintä on argumentatiivista, teki esimerkkien poimimisen aineistosta toisaalta hyvin yksinkertaiseksi, toisaalta taas vaikeaksi. Helpotusta tuli siitä, että mistä tahansa aineiston vuorosta pystyin löytämään runsaahkosti mielenkiintoista tutkittavaa. Vaikeutena oli siten se, että vaihtoehtojen runsaus tuntui jopa lannistavalta – analyysilukuihin olisi voinut kopioida koko keskustelun ja silti onnistua kertomaan jokaisesta vuorosta jotain uutta. Mukaan ottamiini esimerkkeihin päädyin sillä perusteella, että nähdäkseni ne ovat

kaikista tyypillisimpiä ja selvimpiä esimerkkejä kustakin analysoimastani piirteestä. Aineistoa oli todella runsaasti ja se oli mielenkiintoista.

Yllätyksenä ei tosiaan tullut se, että kukaan keskustelijoista ei vaihtanut mielipidettään keskustelun aikana. Yllätyksellisenä pidin sen sijaan sitä, että käytettyjen argumentatiivisten keinojen kirjo ei ollut kovinkaan laaja. Erilaisiin auktoriteetteihin vedottiin hyvinkin usein ja välillä tuntui, että keskustelijat eivät suostu lainkaan esittämään omaperäisiä ajatuksia vedotessaan jatkuvasti milloin mihinkin auktoriteettiin. On tietenkin selvää, että auktoriteettiin viittaaminen on yleensä toimiva ja toisaalta myös ”helppo” keino saada väitteelleen tukea – siis silloin jos vastapuoli myös pitää samaa auktoriteettia totena.

Eniten esimerkkejä siis löytyi auktoriteettiin perustuvista väitteistä. Jälkeenpäin ajateltuna pelkästään nämä esimerkit poimimalla olisi saanut aikaan jo monipuolisen pro gradun. Koska Perelmanin ja Olbrechts-Tytecan teoria on kuitenkin niin monipuolinen, olisi tuntunut haaskaukselta rajata aihetta niinkin paljon. Tällaisenaankaan ei tuntunut siltä, että jokin asia tulee käsiteltyä liian pintapuolisesti.

Auktoriteettiin vetoavissa väitteissä puhujat käyttävät runsaasti erilaisia vahvistimia ja lieventimiä. Vahvistimia ovat mm. vahvistuspartikkelien käyttö tai verbin avulla sen korostaminen, että kyseessä on puhujan vahva väite, jonka takana hän on valmis pysymään (*kyllä mä väitän*). Väitteitä pyritään myös vahvistamaan toistolla tai purkamalla kokonaisuus osiinsa. Lievennyksiä taas ovat ilmaisut kuten *mun mielestä* tai *käsitykseni mukaan*, joiden avulla puhuja pyrkii tuomaan esiin sen, että kyseessä on oma mielipide tai olettaus, joka saattaa myös olla väärä. Näin puhuja myös valmistautuu mahdollisiin tuleviin vastaväitteisiin: jos väitettä ei alun alkaenkaan ole esitetty varmana, on vasta väitteen tullessa mahdollista perääntyä kasvojaan menettämättä.

Mielenkiintoista on myös huomata, että erityisesti auktoriteettiin vetoavissa väitteissä tunteisiin vetoamista ei nähdä sopivana, vaan keskustelu pyritään pitämään yleisellä tasolla. Vaikka aihe itsessään saattaa herättää tunteita ja argumentti saatetaan esittää tunteita osoittaen (esimerkiksi ääntä korottamalla), varsinaisesti väitteen sisällön ei tuli-

si vedota tunteisiin. Jos keskustelija yrittää näin tehdä, hänet vaiennetaan hyvin äkkiä vetoamalla siihen, että keskustelu on pidettävä järkiperusteisiin nojaavana.

Toisaalta liiaksi järkeen vetoavat puhujat saavat kritiikkiä siitä, että he eivät esimerkiksi näe yksilön asemaa keskustellessaan Raamatun ohjeista tai lainsäädännöstä. Voi siis olettaa, että myös Homoillan keskustelijat pyrkivät noudattamaan klassista retoriikan mallia siitä, että hyvässä argumentaatioissa vedotaan niin puhujan järkeen kuin tunteisiinkin. Mielenkiintoista on huomata, että yksilön oikeuksiin vetoavaa argumentointia tulee ainoastaan homoliittojen puolustajilta – vastustajat pyrkivät siirtämään keskustelun mahdollisimman nopeasti yleiselle tasolle.

Vertausten ja rinnastusten avulla pyritään pääasiassa osoittamaan ristiriitoja tai ongelmia. Vaikuttaa siltä, että niitä käytetään samalla tavalla kuin auktoriteetteja. Vertailuun mukaan otettava asia on joku totuutena pidetty asia, jonka avulla väitteen uskottavuutta pyritään lisäämään. Esimerkkien käyttäminen taas tuntuu olevan järkeen perustuvista perusteluista lievin: sen tavoitteena ei ole välttämättä niinkään ristiriidan esiintuominen, vaan siihen vetoaminen, että jos jokin sääntö on pätenyt aiemmin, on loogista ajatella sen pätevän myös vastaavana pidettävässä tapauksessa.

”Me”-sanon käyttäminen on yhteistä kaikkien perustelujen kanssa. Sanalla voidaan kuitenkin viitata kontekstista riippuen erilaisiin ryhmiin. ”Me” voi viitata esimerkiksi kirkon jäseniin tai toisaalta kaikkiin ihmisiin. Sillä voi olla mahdollista luoda yhtenäisyyden tunnetta, mutta toisaalta se voi herättää ärsytystä niissä, joiden nimiin sanotaan mielipiteitä, jotka eivät ole heidän omiaan.

Ryhtyessäni analyysiin pyrin poimimaan esimerkkejä mahdollisimman monilta keskustelijoilta. On kuitenkin selvä, että osa keskustelijoista käytti enemmän vuoroja ja puhui pidempään kuin toiset, joten esimerkeissä osa keskustelijoista on edustettuna enemmän kuin toiset. Tätä en näe ongelmana, koska jokainen keskustelija on kuitenkin ollut mukana muovaamassa keskustelua siihen suuntaan mihin se kulloinkin on mennyt. Jokainen keskustelija on mukana vähintään yhdessä esimerkissä. Pyrin myös olemaan mah-

dollisimman puolueeton sen suhteen, kumman ”puolen” keskustelijoilta esimerkkejä poimin. Mielestäni onnistuin siinä hyvin.

Mielenkiintoista olisi perehtyä jonkin toisen vastaavan kaltaisen keskusteluohjelman kulkuun samaan teoriaan nojautuen. Selvittämättä jää, kuinka paljon samaa tällaisissa ohjelmissa on keskustelun aiheesta riippumatta. Olisi selvitettävä, kuinka suuressa roolissa toimittajien ja muiden taustajoukkojen ennalta laatima käsikirjoitus on keskustelun kulun muokkaajana. Lisäksi kiinnostavaa olisi löytää mitä yhtäläisyyksiä tai erilaisuuksia löytyy argumentaatiossa tv-kameroiden ulkopuolella. Mietin aiheuttaako televisio-studio ympäristönä käsikirjoituksineen sen, että argumentointi on ennalta suunniteltua ja harjoiteltua eikä siksi niin aitoa. Ohjelman aikana todettiin, että osa keskustelijoista harjoitteli argumenttejaan matkalla studiolle. Tarkoittaako tämä sitä, että keskustelu on niin ennalta suunniteltua, että saamiani tuloksia ei voisi yleistää myös arkiseen keskusteluun ja argumentointiin?

Uskoisin, että asia ei ole näin. Vaikka vuorot olisivat harjoiteltuja ja taustalla on käsikirjoitus, käytetyt argumentaatiotekniikat ja perustelut ovat luultavimmin niitä samoja, joita käytetään myös arkisessa viestinnässä. Ei liene sattumaa, että auktoriteettiin vetoavat argumentit olivat selkeästi yleisimpiä. Niihin vetoaminen koettaneen turvallisenä, koska vastuu argumentin oikeellisuudesta siirtyy silloin osittain auktoriteetille. Väärässä ollessaan keskustelija ei siis menetä kasvojaan niin vakavasti kuin perustellessaan väitettä (omiin) tunteisiinsa vedoten.

Tämä ei suinkaan tee argumentaatiosta tylsää, mutta tekee siitä jossain määrin ennalta arvattavaa – yhteisymmärrykseen ei voida päästä, koska vastapuolella on omat auktoriteettinsa. Sillä tuskin on kuitenkaan merkitystä: koska Ajankohtaisen kakkosen teemailtojen kaltaiset ohjelmat ovat suosittuja kotikatsojien keskuudessa, on selvää, että tällaisen argumentoinnin seuraaminen koetaan mielenkiintoisena. Yhtä lailla sitä sen tutkiminenkin oli.

LÄHTEET

- Aristoteles (1991/~350 eKr.). *On Rhetoric. A Theory of Civic Discourse*. (Kääntänyt George A. Kennedy). New York: Oxford University Press, Inc.
- Berg, Maarit (2001). Vallan vahtikoira haukkuu mutta ei pure. Poliitikkoa syyllistävät toimittajan kysymykset televisiokeskustelussa. Teoksessa: Johanna Ruusuvuori, Markku Haakana & Liisa Raevaara (toim.). *Institutionaalinen vuorovaikutus. Keskustelunanalyttisiä tutkimuksia*. Helsinki: SKS. 121–137.
- Blomstedt, Jan (2003). *Retoriikkaa epäilijöille*. Helsinki: Loki-Kirjat Oy.
- Conley, Thomas M. (1994). *Rhetoric in the European Tradition*. Chicago & London: The University of Chicago Press.
- Dictionary of Media Studies* (2002). Huntingdon, Iso-Britannia: A. & C. Black Publishers.
- Fairclough, Norman (1997). *Miten media puhuu. (Media discourse, kääntänyt Virpi Blom & Kaarina Hazard)*. Tampere: Vastapaino.
- Gripsrud, Jostein (2002). *Understanding Media Culture*. New York: Oxford University Press.
- Kakkuri-Knuuttila, Marja-Liisa (1991). *Argumentaatiotaito Aristoteleella*. Työpape-reita. F293. Helsinki: Helsingin kauppakorkeakoulu.
- Kakkuri-Knuuttila, Marja-Liisa (2000). Retoriikka. Teoksessa: Marja-Liisa Kakkuri-Knuuttila (toim.). *Argumentti ja kritiikki. Lukemisen, keskustelun ja vakuuttamisen taidot*. Helsinki: Gaudeamus. 233–272.
- Kakkuri-Knuuttila, Marja-Liisa & Ipo Halonen (2000). Argumentaatioanalyysi ja hyvän argumentin ehdot. Teoksessa: Marja-Liisa Kakkuri-Knuuttila (toim.). *Argumentti ja kritiikki. Lukemisen, keskustelun ja vakuuttamisen taidot*. Helsinki: Gaudeamus. 60–113
- Koistinen, Mikko (1998). Pelkkää taloutta. Retoriikka journalismin tutkimuksessa. Teoksessa: Anu Kantola, Inka Moring & Esa Väliverronen (toim.). *Media-analyysi. Tekstistä tulkintaan*. Helsingin yliopiston ja Lahden tutkimus- ja koulutuskeskus. 40–63.
- Koskela, Merja & Gun-Viol Vik-Tuovinen (2010). Himmeli, häkkyrä ja hässäkkä – Paatos aluehallinnon uudistukseen liittyvässä keskustelussa. Teoksessa: Niina Nissilä & Nestori Siponkoski (toim.) Erikoiskielet ja käännösteoria. VAKKI-symposiumi XXX. Vaasan yliopiston käännöstieteen ja ammattikielten tutkijaryhmän julkaisut 20. Vaasa. 130–141.

- Kuusisto, Riikka (1996). Sodan retoriikasta. Persianlahden ja Bosnian konfliktit läntisten suurvaltajohtajien lausunnoissa. Teoksessa: Kari Palonen & Hilikka Summa (toim.). *Pelkkää retoriikkaa*. Tampere: Vastapaino. 267–292.
- Lakoff, George & Mark Johnson (1980). *Metaphors We Live By*. Teoksessa: Jodi O'Brien (toim.). *The Production of Reality. Essays and Reading on Social Interaction*. 4. painos. Thousand Oaks, London & New Delhi: Sage Publication, Inc. 103–114.
- Leiwo, Matti & Sari Pietikäinen (1996). Kieli vuorovaikutuksen ja vallankäytön väliinena. Teoksessa: Kari Palonen & Hilikka Summa (toim.). *Pelkkää retoriikkaa*. Tampere: Vastapaino. 85–108.
- Nuolijärvi, Pirkko & Liisa Tiittula (2000). *Televisiokeskustelun näyttämöllä. Televisioinstitutionaalisuus suomalaisessa ja saksalaisessa keskustelukulttuurissa*. Helsinki: SKS.
- Nyky-suomen sanakirja* (1988). Toim. Matti Sadeniemi, Jouko Vesikansa, Arvo T. Inkiälä, Arvo Keinonen, Ilmari Kohtamäki, T. O. Koilo, Reino Peltola, Jussi Rainio, Hannes Teppo, Viljo Tervonen & Jorma Vuoriniemi. Osat III ja IV. L–R. Helsinki: SKS.
- Perelman, Chaïm (1996). *Retoriikan valtakunta. (L'empire rhétorique. Rhétorique et argumentation (1977), kääntänyt Leevi Lehto)*. Tampere: Vastapaino.
- Perelman, Chaïm & Lucie Olbrechts-Tyteca (1969). *The New Rhetoric – A Treatise on Argumentation*. Notre Dame: University of Notre Dame Press.
- Ruusuvuori, Johanna, Markku Haakana & Liisa Raevaara (2001). Institutionaalinen vuorovaikutus ja sen tutkiminen. Teoksessa: Johanna Ruusuvuori, Markku Haakana & Liisa Raevaara (toim.). *Institutionaalinen vuorovaikutus. Keskusteluanalyttisiä tutkimuksia*. Helsinki: SKS. 11–38.
- Schlesinger, Izchak, Tamar Keren-Portnoy & Tamar Parush (2001). *The Structure of Arguments*. Philadelphia, USA: John Benjamins Publishing Company.
- Summa, Hilikka (1996). Kolme näkökulmaa uuteen retoriikkaan. Teoksessa: Kari Palonen & Hilikka Summa. *Pelkkää retoriikkaa*. Tampere: Vastapaino. 51–83.
- Suomen kielen perussanakirja* (1992). Toim. Risto Haarala, Marja Lehtinen, Eija-Riitta Grönros, Taru Kolehmainen, Irma Nissinen, Riitta Eronen & Minna Suorsa. Toimien osa. L–R. Helsinki: Kotimaisten kielten tutkimuskeskus.
- Sääskilahti, Minna (2006). *Vapise, kuningas alkoholi. Alkoholivalistuksen tekstilaji ja sen muuttuminen vuosien 1755 ja 2001 välisenä aikana*. Väitöskirja. Humanistinen tiedekunta, Oulun yliopisto. Saatavilla: <http://herkules oulu.fi/isbn9514280059/isbn9514280059.pdf>.

Uskalla.fi. Uskalla olla oma itsesi – myös urheilussa. [lainattu 14.1.2011.] Saatavilla: <http://www.uskalla.fi>.

Ylikoski, Petri (2000). Kuinka argumentti voi epäonnistua? Teoksessa: Marja-Liisa Kakkuri-Knuuttila (toim.). *Argumentti ja kritiikki. Lukemisen, keskustelun ja vakuuttamisen taidot*. Helsinki: Gaudeamus. 158–175.

Vatz, Richard E. (1973). The Myth of the Rhetorical Situation. *Philosophy & Rhetoric*. Vol. 6, No. 3.154–161. Penn State University Press.

VISK = Iso suomen kielioppi, verkkoversio. Toim. Auli Hakulinen, Maria Vilkuna, Riitta Korhonen, Vesa Koivisto, Tarja Riitta Heinonen & Irja Alho (2004): *Iso suomen kielioppi*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. [lainattu 22.2.2011.] Saatavilla: <http://kaino.kotus.fi/visk/>.

LIITE. Litterointimerkit

.	laskeva intonaatio
,	tasainen intonaatio
?	nouseva intonaatio
^	seuraava sana lausuttu ympäristöä korkeammalta
<u>aina</u>	painotus tai sävelkorkeuden nousu muualla kuin sanan lopussa
[	päällekkäispuhunnan alku
]	päällekkäispuhunnan loppu
(.)	tauko
>joo<	nopeutettu jakso
<joo>	hidastettu jakso
no::	äänteen venytys
joo	ympäristöä vaimeampaa puhetta
JOO	äänen voimistaminen
he he	naurua
j(h)oo	nauraen lausuttu sana
£joo£	hymyillen sanottu sana tai jakso
@joo@	äänen laadun määrittelemätön muutos, esim. referointi
jo-	sana jää kesken
t ^ˈ ota	vokaalin kato
(joo)	sulkujen sisällä epäselvästi kuultu jakso
(-)	sana, josta ei ole saatu selvää
(--)	pidempi jakso, josta ei ole saatu selvää
((itkee))	kaksoissulkeiden sisällä on litteroijan kommentteja